

Міжнароднае грамадскае
аб'яднанне
«Згуртаванне беларусаў свету
«БАЦЬКА ЎШЧЫНА»

*Мой родны кут,
як ты мне мілы...*

Сачыненні пераможцаў дзіцячага
конкурса
(травень, 2002)

Мінск
«Беларускі кнігазбор»
2002

УДК 373.18(079):882.2.6.09
ББК 74.200.58
М 74

Мой родныкут, як ты мне мілы...: Сачыненні пера-можцаў
М 74 дзіцячага конкурсу. / МГА «Згуртаванне бела-русаў свету
«Бацькаўшчына». — Мн.: «Беларускі кні-газбор», 2002. — 168 с.
ISBN 985-6638-88-7.

У кнігу ўвайшлі лепшыя творы пераможцаў дзіцячага конкурсу, праведзенага
МГА «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына» ў сакавіку—маі 2002 г.

УДК 373.18(079):882.2.6.09
ББК 74.200.58

Выданне сталася магчымым дзякуючы
сп. **Ірэне Калядзе-Смірноў**,
старшыні Дабрачыннага фонду
«Ethnic Voice of America» (Парма, ЗША)

ISBN 985-6638-88-7

©МГА «Згуртаванне беларусаў свету
«Бацькаўшчына», 2002

У сакавіку—маі 2002 года адбыўся Рэспубліканскі дзіцячы конкурс на лепшыя літаратурныя творы і малюнкi па тэмах: «Мой родны кут, як ты мне мілы...» і «Гісторыя беларускай дзяржаўнасці».

У конкурсе бралі ўдзел 176 дзяцей з розных куткоў Беларусі. Экспертная камісія атрымала 55 малюнкаў і 121 літаратурны твор, з якіх перамаглі адпаведна 31 і 44. Было шмат прац, якія спалучалі ў сабе і літаратурныя, і жывапісныя творы. Адабраць лепшыя было надзвычай цяжка. Не дзіўна, што лаўрэатамі сталі аж 70 удзельнікаў гэтага конкурсу. Наша зямля з няспыннай упартасцю нараджае яскравыя таленты па ўсёй Беларусі, а збіраць іх, даць магчымасць праявіць сябе і закліканы такія конкурсы. Вялікую колькасць твораў даслалі дзеці з вёсак Нясвіжскага, Глыбоцкага, Шаркоўчынскага, Гомельскага, Полацкага, Петрыкаўскага, Шчучынскага, Круглянскага, Івацэвіцкага, Светлагорскага і іншых раёнаў. З Мінска, на жаль, было даслана толькі 17 прац. Узнагародаю для ўсіх лаўрэатаў конкурсу стала вандроўка ў Балгарыю. Для дзяцей з далёкіх куткоў Беларусі, з невялікіх вёсак і мястэчак гэта быў сапраўдны падарунак, таму што большасць з іх ніколі не выязджалі за межы нашай краіны і не бачылі мора.

Арганізавала конкурс управа Міжнароднага грамадскага аб'яднання «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына». А ажыццяўленне гэтага праекта стала магчымым дзякуючы руплівасці і клопам спадарыні Ірэны Каляда-Смірноў, кіраўніку Дабрачыннага фонду ў Кліўлендзе (ЗША). Спадарыня Ірэна — грамадская дзячка і мецэнатка, вядомая

сваёй шчырай і адданай дабрачыннасцю як сярод беларускай дыяспары, так і ў Беларусі.

Гэта ўжо не першы дзіцячы конкурс, які праводзіць «Бацькаўшчына». І кожны раз, зноў жа пры падтрымцы спадарыні Ірэны, Згуртаванне выдае збор лепшых дзіцячых прац. Зараз Вы трымаеце ў руках зборнік твораў тых, хто ўжо з маленства закаханы ў сваю Радзіму і выказвае гэтае пачуццё даступным для свайго ўзросту чынам. Праз вобразы, народжаныя ў дзіцячай свядомасці, Беларусь успрымаецца па-новаму і вельмі нязвыкла для нас, дарослых, — жыццярадасна і аптымістычна, з цвёрдай упэўненасцю і верай ў шчаслівую будучыню, з узнёслым гонарам і непрыхаваным жаданнем адстойваць усё сваё. Знаёмства з гэтымі творамі пераносіць у чысты і сонечны свет дзіцячых мараў, насычае неспатоленай прагай жыцця і шчасця.

Алена Макоўская

Сержык Чылікін-Садэльскі

(9 гадоў, г. Мінск)

Як я пішу

Дзядулька расказваў, што Францішак Багушэвіч перад тым як садзіўся пісаць, запальваў свечку і маліўся Богу, казаў малітвы і прасіў у яго натхнення. Мне гэта вельмі спадабалася. Я вырашыў гэта рабіць таксама. Калі я гляджу на свечку, у мяне адразу агеньчыкам успыхвае натхненне. І тады я гатовы пісаць дзень і ноч. Вось так я напісаў казанкі «Бульбінка», «Воблачак-ветразь» ды розныя смяшынкi.

Балада пра мову

Ой, народ беларускі,
Чаму ты больш размаўляеш па-руску?!
Гэтак нельга рабіць,
Свой знакамiты род губіць.
А нашы продкі стваралі яе вякамі,
З гэтай мовай нас Бог у свет пусціў.
А вы пра яе забылі,
Бяду сабе здабылі.
Забыць мову родную — гэта грэх.
А ў нас грахоў такіх цэлы мех.

Гэты верш пра мову я напісаў у школе, на ўроку самападрыхтоўкі. Яе чытаў дырэктар нашай школы, і ён сказаў: «Усё вельмі добра, толькі канцоўку трэба змяніць». А канцоўка была такая: «Трэба назад сваю

мову набыць, а пра чужую, рускую, назаўсёды забыць!»
І яшчэ дырэктар дадаў: «Чым больш чалавек ведае
моў, тым ён разумнейшы». І я з ім згадзіўся.

Як жа напісаўся мой верш пра мову? Мне казалі,
што ў нас будзе алімпіяда па мове і каб я падрыхта-
ваўся, паду маў, і вось тады я напісаў гэты свой верш.

Мае думкі

Прозвішча Багушэвіч — ад слова Бог. Бог быў да
Багушэвіча вельмі прязны. Багушэвіч любіў Бога, і
Бог яго любіў.

Прозвішча Багдановіч — таксама ад Бога. Максім
Багдановіч — таленавіты паэт. Гэты яго талент даў
яму Бог.

А прозвішча Багрым мне чытаецца, як Бог з Рыма.
Багрым.

Кулачок

Наша лецішча завецца «Крыніцы». Гэта недалёка ад
Седчы. Яно завецца так таму, што тут калісьці было
шмат крынічак і балотцаў. Гэтыя крынічкі былі гаючыя.
А на балотцы, як мне расказвалі, расло шмат журавінаў.
А каля гэтых крыніцаў на трох пагорках расце стары
хваёвы лес. І ў яго вельмі цікавая назва — Кулачок.
Ніхто з тутэйшых не ведае, чаму гэты лес так
ахрысцілі. Можа, таму, што тры пагоркі, на якіх
ветразямі расце лес, збягаюцца ў адным месцы, як
кулачок. Цікава, што на адным з пагоркаў, пры дарозе,
ляжалі тры вялізныя валуны, адзін пры адным. Сюды
часта прыходзілі і прыходзяць людзі. Яны ля гэтых
валуноў паляць вогнішчы і святкуюць розныя святы. І

ўсё было б добра, але знайшліся «асілки», якія, на жаль, скацілі адзін з валуноў на дарогу. А шкада: хай бы сабе ляжалі, як прырода паклала...

Тры пагоркі... Тры валуны... От табе і Кулачок.

Гэта на Пухаўшчыне, на самым паўночным яе ўскрайку, паблізу вёскі з прыгожай назваю Дубаўное.

КАМУНІКАТ.ORG

Ганна Адамовіч

(10 гадоў, в. Лебедзева

Маладзечанскага р-на Мінскай вобл.)

Балада пра Лебедзева

Пра родныя мясціны,
Пра кут, што сэрцу мілы,
Бабуля расказала мне.
Пра тое, што даўным-даўно
У вёсцы ўсё інакш было.
Што ў той час, дзе зараз хаты,
Цудоўнейшае возера было.
Расліннасці вельмі багата
Ваколяго расло.
А ў возеры другое дзіва —
Два лебедзі-прыгажуны.
Як зелянее ў полі ніва,
Над ёй кружыліся яны.
А вечарамі ля вады
Дзяўчаты з хлопцамі спявалі.
Гармонікі на ўсе лады,
Аж заліваліся, ігралі.
Всякоўцы дружныя заўжды
Адзін за аднаго гарою.
Не ведалі яшчэ тады,
Што хутка стрэнуцца з бядою.
У вёсцы жыў злы чалавек,
Не да спадабы для яго людское шчасце.
Хоць не пражыў ён цэлы век,
Але усё ж прынёс другім няшчасце.

На досвітку на возера пайшоў,
Узяў ружжо з сабою.
Як толькі важака знайшоў,
Пусціў у ходсваю ён зброю.
Цудоўнейшае месца змянілася зусім.
Ўжо болей не пецца,
А толькі сумна ўсім.
Знікла ў возеры вада.
А з ёй — усё заадно.
Вёску звалі гады два
Лебедзева Дно.
Шмат часу прайшло,
І да нашчадкаў даведзена,
Што згубілася слова «дно».
Засталося — «Лебедзева».

Ганаруся

Нарадзілася я ў Беларусі,
У краіне блакітных азёр.
Прыгажосцюе ганаруся
І люблю гэты ясны прастор.
Даспадобы мне клёкат бусліны,
І палі, і лясы, і лугі,
Падабаюцца гронкі рабіны,
Туманы, надыходы смугі.
Хоць яшчэ мне ўсяго дзевяць год,
Але ведаю я ад бацькоў —
Працавіты і моцны народ
Беларускі ужо шмат вякоў.
А якая цудоўная мова!
Больш такой ты не знойдзеш нідзе.

Вершы, казкі, прыгожае слова
Нас да лепшага часу вядзе.

Нашай спадчыны адраджэнне
Так патрэбна, каб ведалі ўсе,
Маладое каб пакаленне
Прадстаўляла ўсё ў поўнай красе.

Трэба ведаць прыпеўкі, якія
Ўсё спявалі капісьці бабулі.
І паданні прыдуманы імі
Тыя, што ўспамінаюць матулі.

Усе святы, да іх рыхтванне,
Вышыванне абрусаў на стол.
І вяслае святаў спатканне,
Песні, танцы ў краіне наўкол.

Трэба ведаць былое усім нам,
Каб лягчэй стала жыць Беларусі.
Ганаруся сваім я народам!
Я краінай сваёй ганаруся!

Край, дзе я нарадзілася

Мая вёсачка, родны куточак,
Даражэй няма нідзе краю.
Нават з дрэўца кожны лісточак
Я да сэрца свайго прытуляю.

Мне так падабаецца поле,
Дзе летам цвіце канюшына.
Прыемна, што гэта прыволле,
Нібыта сукенка ў дзяўчыны.

Усюды, куды кінеш вокам,
Убачыш заўжды прыгажосць:

Бязозкі частуюць нас сокам,
Ёсць ягады, кветкі — ўсё ёсць...

Не трэба ехаць нікуды,
Каб летам з сям'ёй адпачыць.
Свае ёсць прыродныя цуды,
Што могуць хваробы лячыць.

Патрэбна любіць свой куточак радзімы,
Ніколі ў жыцці яго не забываць,
Бо ён самы любы для нас, самы мілы,
Што хочацца сэрца і душу аддаць.

Чарнобыль

Чарнобыль — боль нашага сэрца.
Чарнобыль — гора і страх.
Маланкай паўсюдна нясецца —
Жах, жах, жах...
Пятнаццаць год праляцелі —
Нібыта адной ночы сон.
О, як бы ўсе мы хацелі,
Каб болей не сніўся нам ён,
Каб мы больш не бачылі вочы,
Магуляў ўсіх хворых дзяцей,
Каб зніклі бяссонныя ночы
У беларускіх людзей.
Каб раненька, ўстаўшы на золку,
Усмешкай свяціўся наш твар.
Каб бачыць заўсёды вясельку
На небе замест чорных хмар.
Каб болей смяяліся дзеці,
А слёз на было на зямлі.
Каб людзі на нашай планеце
У радасці й шчасці жылі.

Марына Міхасёва

(11 гадоў, г. Барань Віцебскай вобл.)

«Мой родны кут, як ты мне мілы...»

Як толькі цёмнай ноччу
Я вочы свае закрываю —
Адразу я Оршу бачу
З яе някідкай красой.
З бярозамі над Аршыцай,
З вясёлым сонейкам мая
І кветам першых пралесак
У косах каханай маёй.

У. Караткевіч

Думаю, у кожнага чалавека ёсць куточак, куды ён заўсёды спяшаецца, дзе б ні быў. Гэта месца, дзе дрэвы здаюцца вышэйшымі і пышнейшымі, дзе дамы і вуліцы такія прыгожыя і светлыя, дзе амаль усе людзі знаёмыя. Для мяне такі куточак — мой любімы горад Барань. Гарадок гэты невялікі, у ім каля 15 тысяч жыхароў. Здаецца, мне тут вядома ўсё: кожная вуліца, завулачак, кожны будынак. Але, ідучы ў школу або гуляючы з сябрамі, вельмі часта лаўлю сябе на тым, што ўвесь час шукаю і знаходжу вакол сябе нешта новае і незвычайнае.

Справа, мабыць, у тым, што я яшчэ мала ведаю з гісторыі Аршаншчыны і свайго горада. Я толькі пачынаю адкрываць для сябе таямнічае мінулае сваёй маленькай радзімы. А адкрываецца мне з кожным днём усё больш і больш. Мне здаецца, што не хопіць цэлага жыцця, каб даведацца аб усім, што здарылася за амаль 1000 гадоў існавання горада Оршы. Цяжка нават уявіць сабе — першыя звесткі аб Оршы з'явіліся ў 1067 годзе! А каля вусця ракі

Аршыцы вучоныя знайшлі даўняе паселішча, якое існавала значна раней! Яшчэ ў пачатковых класах настаўніца расказала аб адным гістарычным факце, які вельмі ўсхваляваў мяне. Аказваецца, каля гэтага паселішча пад час вайны з кіеўскім князем Ізяславам славуты Чарадзей — князь Усяслаў Полацкі трапіў у палон! Бачыла я і малонак з карты XVI стагоддзя, на якім паказаны Аршанскі замак тых гадоў. А колькі помнікаў даўніны на тэрыторыі Аршаншчыны! Тут і гарадзішчы, і земляныя ўмацаванні, і культавыя пабудовы, і старыя паркі, і камяні-помнікі прыроды. Але мне самымі цікавымі сведкамі мінулага здаюцца курганы. Калі на фотаздымку або малюнку я бачу курган, то адразу адчуваю, што з кожным такім помнікам абавязкова звязана нейкая асаблівая, амаль фантастычная гісторыя.

А якія прыгожыя легенды складзены пра Оршу. Напрыклад, пра баярына Оршу, які жывуе ў час царавання Івана IV Грознага.

Згодна з паданнем, баярын быў любімцам цара і жыве не ў сваім аршанскім замку, а ў Маскве. А калі састарэў, пацягнула яго ў родныя мясціны. Не адпускаў яго цар, але Орша ўсё роўна з'ехаў у свой родны горад.

Была ў баярына дачка, якая за час яго адсутнасці стала прыгожаю дзяўчынай. Але не доўга цешыўся ёю баярын. Хутка ён дазнаўся, што пакахала яго дачка простага чалавека па імені Арсеній. Раз'юшыўся баярын, бо баярская дачка павінна кахаць альбо князя, альбо баярына. Вырасыў ён пагаварыць з дачкою. Накіраваўся да яе ў пакой і пачуў, што закаханыя задумалі ўцёкі, каб тайна абвянчацца. Абурыўся Орша, прыказаў кінуць Арсенія ў цямніцу, а дачку закрыў у пакоях і ключ ад іх кінуў у воды Дняпра.

Раніцай баярын з'ехаў на Лівонскую вайну. Перад ад'ездам загадаў пакараць смерцю Арсенія, але таму ўдалося збегчы.

Прайшло шмат часу. І вось у адным з баёў сутыкнуліся

Орша і Арсеній. Баярын быў цяжка паранены. Юнак нахіліўся над ім і стаў гаварыць, што яшчэ кахае яго дачку, папрасіў бацьку блаславіць іх шлюб. Засмяяўся баярын і дазволіў каханым жыць разам. Потым закрыў вочы і памёр. Арсеній жа паімчаў да Аршанскага замка, але прыгажуня-нявеста памерла галоднай смерцю, бо з тых часоў, як з'ехаў баярын, ніхто не падыходзіў да зачыненана пакоя па загаду Оршы.

Хаця мой родны горад Барань значна маладзейшы за Оршу, у яго таксама ёсць свая гісторыя. Упершыню ўспамінаецца мой горад у гістарычных дакументах у 1598 годзе. А дазвол на заснаванне горада даў князь Радзівіл. Я ведаю, што ў маім горадзе бываў нават Іван Грозны.

Найбольш вядомы будынак у Барані — царква Святога Спаса. Але і гэта не ўсё. У далёкім мінулым каля сяла Барань праходзіла галоўная тарговая дарога. Называлася яна парознаму: Маскоўская, Вялікая Польская, Вітаўтава дарога. Па гэтай дарозе сам Вітаўт некалі хадзіў на Оршу і Смаленск. А яшчэ па гэтай дарозе ў 1514 годзе з Барысава прайшло вялікае войска Жыгімонта на бітву з маскоўскім войскам. Менавіта па гэтай дарозе вёўся гандаль паміж Масквой і Літвой.

Былі ў гісторыі Аршаншчыны і цяжкія моманты. І руска-польская, і Паўночная войны прынеслі шмат гора. Не прайшла стараной і Айчынная вайна 1812 года. З урокаў гісторыі мне запомніўся такі эпізод: у Оршы ў час вайны жыў сам Напалеон. І калі ён даведаўся, што яго войска адступае, то загадаў спаліць абоз, усе павозкі з маёмасцю салдат. Усё гэта, канешне, было нарабавана французскімі салдатамі.

А ў Барані ў 1905 годзе каля 200 рабочых прынялі ўдзел у кастрычніцкай Усерасійскай палітычнай стачцы.

Гісторыю Аршаншчыны нельга назваць радаснай і простаай. Але, можа, пагэтаму яна асабліва цікавая і дарагая

нам. Нават узнікненне герба горада не было простым. Першы герб Оршы з'явіўся ў 1620 годзе. На блакітным полі залаты паўмесяц, а вышэй паміж рагамі сярэбраны крыж. У 1781 годзе атрыманы новы герб. На блакітным полі пяць стрэл, бо горад пабудавалі скіфы і гэта іх зброя. Але зараз гораду сёж прыняў герб 1620 года. Змест гэтага герба яшчэ не разгаданы. І я думаю, што гэта загадка спецыяльна для нас, новага пакалення Аршаншчыны. Для таго каб разгадаць яе, трэба вывучаць гісторыю сваёй Радзімы.

Усё ж самая вялікая каштоўнасць — гэта людзі. Барані ёсць кім ганарыцца. У маім горадзе ёсць вуліцы, назвы якіх самі расказваюць сваю гісторыю. Сярод іх вуліца Корбана, Сарокіна, Матросава, Радзівілава, Першамайская, Камсамольская, Кастрычніцкая.

Як і ўсе дзеці, я многа мару. І, канешне, мае мары звязаны і з маёй любімай Аршаншчынай. Я мару, што настане такі час, калі ўсе людзі будуць шчаслівыя, а мілыя майму сэрцу гарады з кожным годам будуць расці і прыгажэць.

Яўген Пешчур
(11 гадоў, г. Мінск)

Мой родны кут

Зорнае неба, чырвоны закат,
Квяцісты сад бабулі, Арэсы блакіт...
Увесну пралескі, спеў салаўіны, сонейка свет.
Душы маёй песня, душы маёй лад...

Знайшоў прыгожую паляну,
У лесе Любані яна цвіце.
З усіх бакоў акружана магутнымі дубамі,
У паднябессі песня жаўрука цячэ.

Па ручаях плыве вада Арэсы,
Яку лустэрку,
Неба ў ёй відаць.
Яна як полемя гарыць
У летні вечар
І дорыць халадок
Ў спякотны дзень.

Шго вабіць да яго,
Да места мілага майго,
Дзе ўсё так блізка і знаёма,
Дзе вырас я сярод сваіх людзей?
Мая Радзіма — Беларусь!
І Любань — дзядоў, бацькоў маіх радзіма.
Выток жыцця майго,
Душымаёй натхненне.

Марыя Маханько

(11 гадоў, г. Браслаў Віцебскай вобл.)

Мой чароўны край!

Край наш — дзівосны прыстанак загадак і цудаў.

М. Гусоўскі

Некаторыя людзі могуць сказаць, што Беларусь — гэта проста зямля, якая не мае ні цудаў незвычайных, ні прыгажосці асаблівай. Але я ведаю, што гэта не так.

Вось давайце прыгледземся да нашай Радзімы больш пільна. Мне здаецца, што нагадвае яна рознакаляровую мазаіку: зялёнае мора дуброваў і пушчаў, неабсяжныя палі жоўтай збажыны, нарэшце, цудоўныя блакітныя азёры. І ў гэты ўзор маленькім кавалачкам уплятаецца мая малая радзіма — Браслаўшчына. Нездарма завуць яе жамчужынай беларускага Паазер'я. Яна і сама ўся складаецца з малых і вялікіх жамчужын-азёр. Нават горад Браслаў з трох бакоў упрыгожаны азёрамі, нібы цудоўнымі каралямі.

Немагчыма сказаць, калі на Браслаўшчыне прыгажэй. Кожная пара года па-свойму адметная.

Лета. Хаты стаяць у зялёным убранні. З усіх бакоў даносяцца птушыныя спевы. Залатое сонейка ззяе так, што міжволі прыжмурваюцца вочы. Часам гарача, спякотна. Тады толькі адно жаданне — знайсці ваду. І вось цябе сустракае возера. Цёплая празрыстая вада набягае на жоўты пясок, лашчыць ногі. Любата!

З надыходам восені мясціны мяняюць сваё аблічча. На дрэвах з'яўляюцца рознакаляровыя лісты: жоўтыя,

чырвоныя, рыжыя і іншыя. Паветра празрыстае яшчэ, але ўжо меншае мушак, матылькоў. Халадае. Уранні не хоча знікаць туман, белымі клубамі навісае ён над зямлёй. Але затое колькі грыбоў у лесе! Наш славуты Гацкі бор — месца «паломніцтва» шматлікіх жыхароў Браслаўшчыны.

Восень патроху саступае месца зіме. Звыкла свеціць сонейка, але не дае ўжо цяпла. Цікава гэтым часам наведаць лес. Ён здаецца нейкім зачараваным царствам. А як іскрыцца снег! Вось з галінкі на галінку скокнула рыжая вавёрачка, падобная на маланку. Чуецца стук дзятла. Ціха зімой у лесе. А вось пра азёры гэтага не скажаш. Аматыры рыбнай лоўлі бавяць час надлункамі. І пад ільдом, і над ім — усюды кіпіць жыццё.

Але сапраўднае жыццё распачынаецца вясной. Вось першая птушка, першая кветка, першая пчала. Літаральна ў імгненне вока ўбіраюцца ў зелень сады, ласы. Цудоўныя браслаўскія ваколіцы так і вабяць да сябе, і як жа цяжка ўседзец у хаце!

Не толькі прыродай славіцца наша Браслаўшчына. З гэтымі мясцінамі звязаны імёны людзей, што пакінулі досыць важкі след у гісторыі і культуры краю. Так, лічыцца, што мястэчка Опса наведваў А. Міцкевіч. Уладальніца маёнтка ў Бяльмонтах — Эмілія Плятэр — прымала ўдзел у паўстанні 1830—1831 гг. З павагай узгадваюць імя С. Нарбута, які так многа зрабіў для жыхароў Браслаўшчыны.

З гэтымі ж мясцінамі звязана біяграфія і вядомага беларускага паэта У. Карызны. Ёсць у нас і мясцовыя літаратары. Самая вядомая з іх — Тэрэза Крумплеўская, яна нават выдала зборнік сваіх вершаў. Ёсць на Браслаўшчыне і мастакі, і народныя ўмельцы, якія не перастаюць здзіўляць сваімі творамі.

Славу тае мінулае мае наш край: мноства легендаў, паданняў змаглі сабраць і захаваць на Браслаўшчыне.

Я ганаруся сваімі роднымі мясцінамі. Мне запомніліся словы з якойсьці кнігі пра тое, што не толькі птушка не пражыве без гнязда, але і чалавек. Браслаўшчына — вось маё «гняздо», у якім я адчуваю сябе шчасліва, утульна. А калі ж давядзецца пакінуць малую радзіму, то ўсё роўна яна застанецца ў сэрцы назаўсёды. Як пісаў Я. Колас:

Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забыць цябе не маю сілы!

Арцём Додрыкаў

(11 гадоў, г. Дуброўка Віцебскай вобл.)

Мой родны кут

Лепш за ўсё мне на свеце мясіна
Тая, дзея нарадзіўся і ўзрос.
Бэз пад акном і на полі каліна...
Ціхаесонца, блакіты нябэс...

К. Кірэнка

Нам задалі напісаць сачыненне на тэму «Мой родны кут». Я доўга сядзеў і думаў, пра што мне пісаць. Я лічу, што ў мяне дзве радзімы.

Адна вялікая Радзіма — Беларусь. Пра яе пісалі і пішуць шмат пісьменнікаў. Ларыса Геніюш напісала:

Адзінай мэты не зракуся
і сэрца мне не задрыжыць.
Як жыць — дык жыць для Беларусі,
а без яе — зусім не жыць.

А другая радзіма, маленькая, якая іншаму нічога не скажа, а для мяне дарагі і любы куточак. Таму што тут я нарадзіўся, зрабіў першыя крокі, сказаў першыя словы, упершыню пасябраваў з хлопчыкамі і дзяўчынкамі.

Мне цікава стала, што скажуць пра сваю Радзіму бацькі, і я звярнуўся да іх са сваім пытаннем. Маці мне сказала, што ёсць такія мясіны, да якіх прыцягвае, як магнітам, аб вяртанні ў якія людзі мараць, гэтыя куточки жывуць у сэрцы, да іх пранікаюцца любоўю. Усё гэта — родны кут.

Бацька ж мне сказаў, што родны кут для яго — гэта невялічкі беларускі горад, дзе ён нарадзіўся і вырас, дзе

правёў свае дзіцячыя і юнацкія гады, дзе яму знаёмы і любы кожны куточак, кожная вуліца, кожнае дрэўца. Усё гэта гамоніць, пяе, смяецца і зразумелае толькі яму аднаму.

З радасцю я зразумеў, што я не памыліўся, дзе мой родны кут, мая малая радзіма, куды мяне заўсёды вабіць.

Як толькі вочы я заплюшчу,
Ўсё паўстае перада мной.
Вось я бягу па вуліцы маёй,
Пльву па рэчачцы Радуньцы,
У марах я вясной.
А ранкам я прачнуся —
Ўсё гэта не са мной.
Дзень пачынаецца звучобы,
Сябры, адзнакі, кнігі —
Усё змяшаецца ураз.
І толькі вечарам усё знікае,
І я вяртаюся пад родны дах.
Вось дрэва дзед мне пасадзіў,
Арэхам грэцкім называецца яно.
І па пасёлку ён маленькага мяне вадзіў,
Апавядаючы пра гісторыю яго.
Памёр дзядуля, і вельмі цяжка мне было.
Бабуля кожны раз чакае,
Калі бацькі прывязуць мяне да яе.
І нам ніколі часу не хапае
За лета ўладзіць з ёю справы ўсе свае.

Так кожны раз я ўспамінаю пра свой невялічкі пасёлак Радунь, што ў Гродзенскай вобласці. Мама мне гаварыла, што калісьці даўно тут праходзілі тарговыя шляхі. І шмат купцоў збіралася на нараду, абмяржывалі свае справы. Вось ад слова «нарада», «раіцца» і пайшла назва «Радунь».

Цяпер з упэўненасцю я магу сказаць, што родны кут для мяне — гэта мая любімая бабуля, яе родныя і пяшчотныя рукі, вочы блакітныя, як неба, добрая ўсмішка. Хатку, дзе

яна жыве, я заўсёды ўяўляю яе птушыным гняздом, у якім
цёпла і ўтульна. Вуліца, дзе жывуць мае сябры, нагадвае мне
мурашнік. Кожны заняты сваёй справай, амаль ніхто не
лайдачыць, акрамя нас, дзяцей, маленькіх мурашак, якія хутка
бегаюць туды-сюды. Ранішні водар кветак, якія растуць пад
нашым акном, пах іх ні з якім іншым не параўнальны,
матуліным французскім духам да яго далёка: у ім свежасць
і сонца, яскравасць і пэўная загадка. Мая Радзіма — гэта
музыка паўднёвага шуму машын, ганак, песня або
шапаценне лістоты дрэў і шмат іншага, цесна звязанага са
словам «Радунь». Усё гэта, якмама мне казалася, вельмі дорага
майму сэрцу. І толькі мне зразумела, як бацька казаў, на якой
мове яно размаўляе.

Нагалля Філіпава

(12 гадоў, в. Цяхцін
Бялыніцкагар-наМагіл'ёўскай вобл.)

«Мой родны кут, як ты мне мілы...»

Як мілы мне куток, дзе нарадзілася,
Дзе ў першы раз зрабіла першы крок,
Дзе ўжо не раз самотна сэрца білася
І дзе расце блакітны васілёк.

Дзе ўлетку сенажаці калыхаюцца
І дзе чуваць мне продкаў галасы.
Тут зерне буйнае ўдалоні асыпаецца,
Тут ззяе зорка светлая ўначы.

Родны куточак — гэта тое месца, дзе я нарадзілася, дзе зроблены першы крок, дзе прамовіла першае слова, дзе пачула журботную песню жаўрука, дзе з пяшчотай і любоўю дакранулася да блакітных пясцікаў васілька і адчула жывы пах зямлі, подых маёй Радзімы — Беларусі.

Менавіта такім куточкам і з'яўляецца для мяне вёсачка Цяхцін, якая размешчана сярод магутных лясоў і шырокіх палёў.

Пра ўзнікненне гэтай назвы я даведалася з адной легенды, якая пераходзіла з пакалення ў пакаленне і дайшла да нашых часоў.

Даўным-даўно сярод зялёных лясоў і шырокіх палёў працякалі дзве рачулки — Цях і Ціна. Яны былі прывабнымі і вельмі празрыстымі, нібы лостэрка. Каля іх берагоў заўсёды

бавіў свой вольны час сын вядзьмаркі, якая жыла непадалёку.

Была цёплая росная раніца. Хлопчык, як і заўсёды, прыбег да рачулак. Ён стаў на круты бераг і ўваліўся ў ваду. Так і скончылася яго жыццё.

Вядзьмарка доўга чакала сына, але яго ўсё не было. Потым яна падышла да рачулкі і ўбачыла яго, ён быў нежывы. Вядзьмарка пракляла рачулкі і кінула ў іх камень. Цях і Ціна зніклі з твару зямлі. Менавіта ў памяць аб іх вёску, якая ўзнікла на месцы рачулак, назвалі Цяхцін. Старыя людзі кажуць, што калі хто-небудзь знойдзе і выкапае гэты камень, то рачулкі зноў пацякуць.

Мабыць, гэта легенда, бо старажылы не памятаюць ні Цяха, ні Ціны, а вось пра сапраўдную раку Друць гавораць ахвотна і з цікавасцю. Кажуць, лясы ў гэтых мясцінах былі багатыя. Вяскоўцы плыты вязалі і сілаўлялі па цячэнню ў горад Рагачоў. Рэчка цяпер не такая шырокая, але вада ў ёй чыстая, хуткапынная, імклівая. Я люблю прыходзіць сюды, на высокі круты бераг Друці. Чую шэпт бярозак, ласкавы дотык халоднага веснавога ветрыку і адчуваю незразумелую цеплыню ў душы.

Успамінаецца першы сенакос, калі тата ўзяў мяне з сабою на луг. Было яшчэ вельмі рана, сонца толькі ўзыхло. Я бегла босая па роснай траве, не заўважаючы нікога. Калі тата касіў я пляла вяночкі з рамонкаў. Маленькія конікі скакалі з травінкі на травінку. Весела пела сваю песенку кася. А на лузе стаяў пах духмяных траў з-пад татавай касы. Калі мы вярталіся дадому, я зноў бегла. Бегла насустрач ветру, ласкаваму сонейку, насустрач жыццю. Маё маленькае сэрца напаўняла шчасце. Гэта шчасце я хацела раздзяліць паміж усімі людзьмі на зямлі, каб кожны адчуваў у той момант тое, што адчувала я.

Ужо амаль восем гадоў мінула, а я ўсё ніяк не забудуся на тых простых сціптых кветкі, на шархаценне травы, на прыгожы далягляд, на сваю ласкавую любімую Друць...

Вось тут, на ўзгорку, калісьці стаяў дом славутага мастака БССР і РСФСР Вітольда Каятанавіча Бяльніцкага-Бірулі, стотрыццацігадовы юбілей якога святкавала наша школа і ўся беларуская культура.

На мітынг, прысвечаным яго памяці, я трымала ў руках беларускі ручнік са святочным караваем. Я адчувала пах хлеба, прыўзняты настрой людзей, прыгажосць прыроды, радасць жыцця. Я ўдзячна табе, мая родная вёсачка, за гэтыя імгненні шчасця, калі я разумею, што быць беларускай і жыць у Беларусі — мае святое прызначэнне, мой лёс і гонар.

Радкі, навеяныя «Казкамі жыцця»
Якуба Коласа

На вуліцы ранняя вясна. Прырода абуджаецца ад сумнага зімовага сну. З'яўляецца першая зялёная шаўкавістая траўка, першая пралесачка на ўзлеску. У першы раз звiнiць незабыўная песня жаўрука. А ў душы адчуваеш незразумелую цеплыню і любоў да сваёй Радзімы. З такім пачуццём я выходжу на вуліцу і доўга назіраю за прыгожым заходам сонца. Якая прыгажосць, характава прыроды! Адрозу ўспамінаецца казка «Ноч, калі папараць цвіце» з «Казак жыцця» таленавітага беларускага пісьменніка Якуба Коласа. У ёй адчуваецца прыгажосць і любоў да прыроды, да нашай зямлі. Я бяру ў рукі пяро і пачынаю пісаць:

Калі ў небе зорка дагарала,
Каб кветку-папараць на шчасце адшукаць,
У гэты час на Івана ды Купала
На свет з'явіўся хлопчык, каб пісаць.

Душа яго была, нібы травінка,
Якая ўвесну цешыцца святлом.
А па шчацэ не раз скацілася слязінка

За Бацькаўшчыну, за Радзіму, за жыццё.

І, спадчыну ад продкаў атрымаўшы,

Пранёс іх галасы ён праз жыццё.

І, людзям сумную іх песню перадаўшы,

Адправіўся ў святое небьццё.

Мой родны Прыдруцкі край

Люблю Прыдруцкі край — старонку

Прыдняпроўя,

Люблю твае шумлівыя лясы,

Блакітную рачулку у нізоўі

І пах духмяных траў з-пад бацькавай касы.

Люблю птушыны спеў у небе сінім

І спазранку луг з празрыстаю расой.

Апошняе пісьмо з самотнай песняй жураўлінай,

Адпраўленае восенню табой.

Жыгнёвыя палі з калоссем, поўным зерня,

І подых навальніц ў рабінавую ноч.

Люблю Прыдруцкі край, люблю цябе бязмерна.

Жыві са мной заўжды, красуйся ва ўсю моц!

Беларусь мая

Беларусь мая, ты — белыя бярозы.

Беларусь мая, ты — ранішнія росы.

Для мяне, Радзіма, ты мілей у свеце.

На тваім прасторы хай смяюцца дзеці.

Ты мая краіна з крыкам жураўліным,

З васільком блакітным, з голасам адзіным.

Ты, мая краіна, жыві вечна з намі.
Ты, мая краіна, — гэта мы з сябрамі.
Ты, мая краіна, нас цяплом сагрэеш.
Ты, мая краіна, і спяваць умееш.
Ты, мая краіна, нераздзельна з намі.
Ты, мая краіна, — гэта мы з сябрамі.

КАМУНІКАТ.ORG

Алеся Броўка

(12 гадоў, г. Св. етлагорск Гомельскай вобл.)

Ніюму

Сяродгор пясчаных
Ды панскіх лясоў
Расселася вёска
З якіх хаг са сго.

Вось у гэтай вёсцы,
У сям'і адной,
Вырасла дзяўчына
А ўсіх прыгажэй!

Янка Купала

У адной вёсцы, у адной сям'і жыла дзяўчына, якая кахала Тамаша, а ён яе. Але на іх няшчасце Аленка пану прыглянулася і пан хацеў ажаніцца з ёй.

Аднойчы Алена і Тамаш пайшлі да пана, каб ён дазволіў ім пажаніцца.

Прыйшлі. Панк ім выйшаў,
А яны да ног:
«Пазволь пажаніцца
Нам, ясны панок!»

«Жаніцеся! — што ж там... —
Кажа пан з двара.
— Калі ж будзе шлюб ваш?» —
«Панок, на Пятра».

Калі яны прыйшлі дадому, то пачалі гаманіць аб тым, што пан такі добры, дазволіў пажаніцца. А ў гэты час у пана быў вялікі банкет. Сталы добра накрыты і віно дарагое стаіць.

Калі ўсе напіліся, то пайшлі жарты ў іх несаромныя:

— Дзевак сюды! Дзевак! —
Крыкнулі паны.

І пан успомніў пра Алену і паслаў да Алены дружыннікаў.
Калі яны прыйшлі да дому, дзе кіпела вяселле:

«Дзе, — крычаць, — Алена?
Маладая дзе?
Да сябе на гулі
Пан яе заве!»

А Тамаш знаў, куды кліча Алену пан. Ён ускочыў, узяўшы ў рукі тапор:

«Гэй, вы, служкі пана! —
Крыкне так Тамаш, —
Подыця вы самі,
Падлейшы пан ваш!

Хоць згнію ў астрозе
Ці ў віры на дне, —
Няхай жа не будзе
Ні пану, ні мне!»

Тамаш ударыў сякерай Алену і забіў каханую сваю.
Праз некалькі гадоў выраслі над магілай Алены клён і ліпа.

Пасля смерці Алены Тамаша забралі ў Сібір, і там ён памёр. А пан пасля здарэння панаваў нядоўга і павесіўся.

Палац стаіць пусткай,
Жыць нямаў ім як, —
Здані ў ім здаюцца,
Быццам помсты знак.

Іван Манкевіч

(12 гадоў, г.п. Урэчча
Любанскага р-на Мінскай вобл.)

Міргара

Пацяклі, паплылі за гадамі гады...

Я.Купала. «Курган»

У даўнія-даўнія часы, у гады сівой мінуўшчыны, прыходзіў з далёкай поўначы на нашы землі таўшчэзны ледавік. Павольна рухаўся ён у паўднёвым накірунку. Як магутны трактар-бульдозер выварочваў ён на сваім шляху камяні-валуны, выворваў глыбокія ўпадзіны, якія затым сталі сподачкамі-азёрамі, калі цела яго сплыло вадою. Увесь гэты матэрыял, які ўмёрз у тоўшчу паўночнага госця і застаўся ў нас пасля «смерці» ледавіка ў выніку пацяплення клімату (ледавік адступіў), называюць марэнай. Пяць разоў «наступаў-насоўваўся» на Беларусь ледавік. Вось у адзін са сваіх адыходаў і пакінуў ён гару друзу-камення разам з пяском.

Знаходзіцца гэта гара недалёка ад мястэчка Урэчча, на поўнач ад яго. З цягам часу зарасла яна лесам. Абсалютную вышыню мае — 200 м. А над акалячым наваколлем, калі глядзіш у яе бок з шапы Урэчча — Слуцк, гара здаецца пагоркам-узвышшам, густа парослым лесам. Здаўна тут пасяліліся людзі. Непадалёку знаходзяцца вёскі Сорагі, Стары і Новы Рабак, Языль. Побач — сведкі сівой мінуўшчыны — археалагічны помнік XVI стагоддзя — Курганы.

І колькі помняць людзі сябе ў гэтай мясцовасці, завуць гэту гару — Міргарою. Шмат падзей праняслося-прамчала над усёй Беларуссю. Не абышлі яны і гэты цікавы куточак.

Мая бабуля Соня расказвала мне (а ёй — яшчэ яе бабуля Матрона аб гэтым распавядала), што завецца гэта гары Міргарою таму, што дзве варожыя арміі на гэтым месцы падпісалі мірны дагавор. І што было гэта ці то ў час вайны рускіх са шведамі ці французамі, а можа, і яшчэ даўней — цяпер дакладна ніхто не ведае — «толькі гутарка ходзіць такая...». І назву ў гонар такой падзеі лясная прыгажуня носіць. Тапонім гэты вельмі прыгожы і мне падабаецца. Яшчэ бабуля расказвала, што затым там людзі пабудавалі царкву. У дні рэлігійных святаў тут ладзіліся кірмашы і фэсты, асабліва багаты кірмаш збіраўся восенню на Пакроў. Сюды з'язджаліся сяляне з усяе акругі. Ды і цяпер часта людзі з навакольных вёсак прыходзяць на гару ў дні свят, асабліва на Вялікдзень. Але за часы атэізму царквы не стала.

У 30-х гадах, у час калектывізацыі, аднойчы цёмнай ноччу кулакі падпільнавалі і забілі ў гэтым месцы маладога актывіста бальшавіка Гурыновіча, аб гэтым сведчыць невялікі крыж з таблічкай, які ўстаноўлены на месцы забойства.

Асабліва ўлюбёнай гары стала ў местачковых юнакоў у 60-х гадах, цяпер ужо мінулага веку. Адлегласць ад Урэчча да Міргары кіламетраў восем. Хлопцы збіраліся зімой вялікім гуртам і айда на лыжах на Міргару! (Нават мая мама, у той час яшчэ «зьялёнка-першакласніца», таксама на просценькіх лыжах старалася трапіць на тую казачную Міргару, якая цягнула да сябе як магніт.) А якія там спускі-віражы,

трампліны! Як здрава — дух занімае — ляцець з той гары! А колькі там засталася паламаных лыж! Колькі атрымана сінякоў, гузакоў, пухіроў, вывіхаў! Але ніхто ніколі не скардзіўся на гару, усе заўжды ўспамінаюць яе з цеплынёй і ўдзячнасцю. Дзякуй, Міргара, што ты ў нас ёсць!

У канцы 90-х гадоў у найбольш узвышанай частцы гары ўстанавілі крыж у памяць княгіні Саф’іі Слуцкай.

І яшчэ аб адной незвычайнай рэчы расказала мне мама — яна працуе ў школе настаўніцай географіі і з’яўляецца вялікай аматаркай падарожжаў. Дык вось, у канцы 80-х гадоў, яна тады была класным кіраўніком дзевятага класа, сваімі апавяданнямі аб Міргары зацікавіла вучняў, і яны зімой на лыжах здзейснілі ў нядзельны снежаньскі дзень падарожжа на Міргару. Дадому вярталіся ўжо цёмнаю (вядома ж — снежаньскі дзень кароткі), усё ж такі восем кіламетраў туды, столькі ж назад. Дый там дзень каталіся. Гара сустрэла іх як належыць: лыжня з трамплінамі і віражамі, якую шчыльна абступілі дрэвы. Таму, як і дваццаць год назад, былі зноў і паламаныя лыжы (дзяўчынка смельчакам-лыжнікам звязвалі іх стужкамі — трэба ж было дадому вяртацца) і сінякі, і гузакі. Было і вогнішча ў зімовым лесе, і печанае на ім сала — найсмачнейшае ў свеце, і прыгоды-апаведы каля вогнішча, і розныя гульні-забаўкі. А незвычайнасць гэтай экскурсіі ў тым, што дадому вярталіся не стомленыя, а наадварот — лёгкія, вясёлыя — як на крылах. Мама затым яшчэ і ад школы да вайсковага гарадка (мы там жывём) прайшла на лыжах яшчэ тры кіламетры. Гэта значыць за дзень атрымалася дваццаць з гакам. Але і цяпер, вядучы размову аб Міргары, яна ўпэўнена ў тым, што гэта месца валодае незвычайнай

стано ўчай энергетыкай. Іменна таму стомы ніхто не адчуў. Наадварот — і ў той дзень і пасля ўсю нядзелю была нейкая незвычайная лёгкасць і дабрывня, якая напаўняла цела і душу.

Нашы продкі ведалі, дзе будаваць царкву. Месца гэта лечыць душу і цела чалавека. Наталіе яго цудадейнай сілай і энергіяй.

Жыві, Міргара, жыві доўга, жыві вечна!

КАМУНІКАТ.ORG

Іван Гуцаў
(12 гадоў, г. Мінск)

Мая прабабка Юзя

Мне пашчасціла ў тым, што мой дзед — Сымон Белы — родны пляменнік Якуба Коласа. Ён беларускі пісьменнік, краязнаўца. Доўгі час я жыў у дзеда ў пасёлку Радашковічы. Там прызвычайна чытаць беларускія вершы і рашаць нескладаныя задачкі. Мне было пяць гадоў, а ўжо чытаў па памяці «Святы Ян» Якуба Коласа, урыўкі з паэмы «Новая зямля». Ездзіў на радзіму дзеда ў вёску Мікалаеўшчына, Акінчыцы, дзе нарадзіўся народны паэт Беларусі. Я з захапленнем аглядаў прыгожыя, маляўнічыя пейзажы роднага кута песняра. Заходзіў у музей, што ў Смольні. Там, на стэндзе, бачыў фота сваёй прабабкі. Купаўся ў Нёмане. Любаваўся наваколлем радзімы Якуба Коласа.

Дзед не раз расказваў аб сваіх сваяках, асабліва пра свайго дзядзьку Якуба, пра лёс сваёй мамы Юзі.

Мне хочацца напісаць пра дзедаву маму. Яна першай нарадзілася ў славутай Альбуці. Маё апавяданне заснавана на ўспамінах дзеда пра Коласаў радавод.

Сям'я прапрадзёда Міхаіла была вялікая: пяць сыноў і чатыры дачкі. Самы старэйшы Уладзя, пасля Алесь, Кастусь, Юзік, Міхась, дачкі Міхаліна, Алена, Юзя, Маня. Алесь і Алена жылі ў Горлаўцы, на Украіне. Кастусь (Якуб Колас) — у Расіі, Уладзя — у Акінчыцах, Міхаліна, Юзя, Маня, Юзік, Міхась — у Мікалаеўшчыне.

У маёй прабабкі таксама было багата дзяцей: сем сыноў і тры дачкі. Засталіся жывымі Лявон, Валодзя і мой дзед

Сымон.

Па словах дзеда, яго мама Юзя вельмі душэўная, добрая, памяркоўная. Яна характарам і знешне падобна да сваёй маці Ганны. Людзі яе паважалі, раіліся, заўсёды былі жаданыя ў хаце Зімка (так клікалі на мікалаеўскі лад майго прадзеда Міхася). Калі дзеці пайшлі ў школу, то іх маці прылаўчылася пісаць, чытаць і задачкі рашаць разам з імі. Гэтаму яе адну зіму вучыўна Палессі ў Люсіне брат Кастусь. Тады прабабцы Юзі было 17 гадоў. У той час мой прадзед Міхал прасіў настаўніка Кастуся Міцкевіча, каб ён не быў супраць аддаць сястру за яго замуж. Пазней Якуб Колас успамінаў: «Я параіў Міхасю звярнуцца да мамы Ганны і дзядзькі Антося. Зімок угаварыў іх абоіх».

Прабабка моцна гаравала па першаму сыну Алесю, які з Польшчы перайшоў рубаж і трапіў у Саветы. Там яго дзесьці заслалі, як казаў мой дзед: «Туды, куды Макар цялят не ганяў». Там ён і застаўся. Гаротная маці напісала верш пра сына:

Сонца ўсходзіць і заходзіць,
А сыночка ўсё няма.
Мая радасць непрыходзіць...
Дзе ты, мілая вясна?

Сэрца чуе долю сына...
Там застаўся назаўжды.
Маці бедную пакінуў
Мой сыночак малады.

На людзях прабабка Юзя паводзіла сябе так, быццам у яе сям'і ўсё добра. Яна бачыла сваё шчасце ў дзецях. Усё жыццё «тупала» каля печы, ткала кросны, абмывала вялікую сям'ю. Паспявала і рыбы налавіць у Нёмане, і травы нажаць, каб кароўка больш давала малака.

Паслявайны не раз прыязджаў у Мікалаеўшчыну народны

паэт. Заходзіўу хату да сястры Юзі. Прывозіўпадарункі сваім шматлікім пляменнікам. Брат вельмі турбаваўся, што сястра была худая. Запрашаў у сталіцу падлячыцца, высылаў ёй грошы. Я зразумеў, што Якуб Колас быў чалавек з вялікай літары, як гаварыў мой дзед. Ён многім бедным людзям дапамагаў. У Мікалаеўшчыне стаіць прыгожая школа-дзясяцігодка, якая носіць імя песняра. Ёсць помнік паэту, перад сельсаветам.

Дзед мне казаў: «Якуб Колас — наш нацыянальны гонар, вялікі заступнік беларускай ідэі і свой родны край любіў, як нешта святое». З гэтымя згодны і ганаруся сваім радаводам.

Марына Юрэвіч

(12 гадоў, в. Асмоліўка
Бялыніцкагар-наМагілёўскай вобл.)

Тры гады ў маёй вёсцы

Магілёўшчына — рай
Прыдняпроўя!
Сенажаці, палегкі, гаі,
А нідзе так, здаецца, чароўна,
Не пяюць, як у нас, салаўі.

В. Карпечынка

Восень

На сенажацях і палетках з'явілася шмат людзей. Кожны чалавек штосьці робіць, бо ўжо праходзяць апошнія жнівеньскія дні. У небе пачуўся жалобны крык птушак — прадвеснікаў блізкае восені.

Чараўніца-восень пачынае хадзіць па лясах, барах і сенажацях. Пачынае пераапрацаць дрэвы ў новае рознакаляровае адзенне.

Каля маёй хаты стаіць велізарная старая бяроза. Чараўніца-восень і яе не прамінула, упрыгожыла новымі колерамі. І стаіць мая бяроза святочна апранутая, адпраўляючы ў далёкую дарогу птушак. Паглядзеўшы на бярозу, адразу заўважаеш плямку жоўтага, плямку чырвонага, плямку аранжавага колеру. Дзе-нідзе неўпрыкмет з'яўляецца і зялёны. Ах, якая прыгажосць!

Я пачула ў небе нейкі крык. Падняўшы галаву на гукі, я ўбачыла першы вырай птушак.

Падуў халодны вецер. Я адчуваю на сабе холад, пачынаю

разумець, што прыйшла восень.

Залатая восень
К нам глядзіць ў акно,
Лісце жоўта-бурае
Падае за шклом.

Вось здалёк пачулася
Знаёмае «курль» —
Гэта мчацца ў вырай
З лугу журавы.

У сэрцы я пачынаю адчуваць журботу. Пачынаю думаць,
як вытрымаць доўгую і марозную зіму.

Зіма

Восень адступае, хутка ўжо зіма. Яна ў нашу вёску прыйшла не адразу. Спачатку быў лёгкі марозік. У сярэдзіне дня, вельмі незвычайна, пайшоў дождж. А вечарам пятнаццатага лістапада выпаў першы снег. Праз некалькі дзён ён растаяў. Не доўга мы чакалі, снег выпаў зноў.

Трэцяга снежня раніцай на вуліцы было так прыгожа! Сонейка свяціла вельмі ярка. Яно хацела абагрэць усе раслінкі, але яны былі пад снегам. А мая бяроза проста прыгажуня! Яна ўся зіхаціць. Яе галінкі ў снезе, яны пераліваюцца рознымі колерамі, як вясёлка пасля дажджу ўлетку...

Такім вельмі незвычайным чынам яшчэ ў лістападзе прыйшла да нас зіма. Ахутала снегам усё навокал. Цяпер усе раслінкі будуць ляжаць пад снегавым покрывам аж да самай вясны.

Вось і восень адступае,
Надышла чарга зіме.
Вось сняжок ляціць пушысты,
Ён кладзецца на мяне.

Снег далонькай я кранула —
Ён іскрыцца, як у сне!
Хутка шубу апранула —
Снег заве гуляць мяне!

І, гуляючы з сябрамі,
Мы скаталі тры шары,
І паставілі бабулю
Каля хаты на двары.

Вясна

Прыгрэла сонейка і пабеглі маленькія ручайкі. Калі сьшоў апошні снег, з'явіліся пралескі, маленькія сінія кветачкі. Яны радасна заківалі сваімі галоўкамі, вітаючы прыход вясны.

Першыя птушкі апавяцілі, што прыйшла самая прыгожая і пяшчотная пара года — вясна. Птушыныя песні, быццам звонкая музыка, разносіліся па ўсёй вёсцы. Заспяваў першы жаўрук, уся зямля заспявала разам з ім. Абудзілася прырода ад цяжкага сну. Абудзілася ад сну і мая бяроза. Яна адна з першых выпусціла свае лісточкі. Хутка яны вырастуць, і я буду жаркай летняй парой хавацца пад іх ценем ад спякотнага сонца. Ад штуршка ветра яе галінкі гайдаюцца. І здаецца, што яна спявае.

Калі я раніцай іду ў школу, бяроза нібы праводзіць мяне, жадаючы добрага дня. Калі іду дадому, яна мяне ветліва сустракае. Калі бяроза даведваецца, што ў мяне добрыя адзнакі, яна яшчэ гучней пачынае шаптаць сваімі галінкамі. Мабыць, радуецца за мяне.

Прышла вясна-красна!
Пераапанулася сасна.
Кветкі завітнелі,
Птушкі першыя запелі.

Лета

Доўга вясна не затрымалася. Хутка прыйшло лета. Мне заўсёды добра летам. Добра ўсюды, але, можа, нікуды мяне так не цягнула, як у хмызняк за хатай. Я прыходжу сюды ледзь не кожны вольны дзень, часам і не адзін раз. Адбывалася такое, што я забываю пра дом, пра маці, пра яе наказы, пра ўсё на свеце і бягу палюбавацца на змрок, што ляжыць між кустоў і робіць хмызняк незразумела страшным, быццам выганяе мяне дахаты. Але я не іду. Тут мне падабаецца.

Больш месяца ў нас на Магілёўшчыне стаяла такая гарачыня, што становіцца нагамі на пясок было гарача. Паветра, здаецца, звінела, як напятая струна. Сонечныя прамяні апоўдні былі падобныя на раскалёныя іголки. Кветкі пачалі вянуць і засыхаць, лісты на гародніне пажоўклі. К вечару жара спадала. Як доўга цягнулася лета! Але паціху прырода рыхтавалася да восені.

На жаль, уся моладзь майго куточка едзе далёка ў горад. А я лічу, што ў вёсцы лепш. Можа, таму, што я тут жыву? А можа, не...

У маёй вёсцы добра. Я яе люблю. Тут я жыву толькі шэсць гадоў, але я да яе прывыкла. Прывыкла да бярозы, што каля маёй хаты. Мне вельмі падабаецца сад перад маёй хатай, ён хавае людзей адспёкі. І той калодзеж, з якога можна наталіць смагу. Летам так прыемна прайсціся па вёсцы. Вакол дарогі пасаджаны дрэвы. З усіх дрэў мне падабаецца чаромха. Я заўсёды спыняюся перад ёй, зламаю галінку і ўсю дарогу атрымліваю асалоду ад прыемнага водару. Гэты водар застаецца са мной на ўсё жыццё. Колькі год я буду жыць, я буду помніць сваю вёску. Часцінку маёй вялікай Радзімы Беларусі!

Мая вёска лепш за ўсе,
Яна мая Радзіма,
А народ праз жыццё нясе,
Што яна для іх адзіна.
Куточак мілы мой,
Цябе я не забуду,
І буду ганарыцца я табой...
Пакіну думкі я свае
І буду цешыцца у сне.

КАМУНІКАТ.ORG

Сабіна Аскаленка

*(12 гадоў, сябраклуба «Паходня»
Бабыніцкай СШПолацкага р-на Віцебскай вобл.)*

Родныя мясціны

Лясы, палі, азёры,
У лузе спеў птушыны,
Усё гэта край родны,
Ўсё родныя мясціны.
Бліскуча зьяе сонца,
Іскрыцца ўсё наўкола.
Вунь там стаіць сасонка,
А тут вось наша школа.
І сэрца усміхнецца,
Убачыўшы пралескі,
Як добра мне жывецца
У вёсцы на узлеску!
Перапаўняе сэрца
Салодкі спеў птушыны,
А ўсё гэта завецца
Адзінаю Радзімай!

Добрай раніцы!

Сёння я прачнулася рана,
Сонейка яшчэ не ўставала,
Яшчэ не кукарэкаў певень —
Папраўляў свой чырвоны грэбень.
Вось ускочыў ён на плот,

Падцягнуў тоўсты живот,
«Ку-ка-рэ-ку» заспяваў,
І ўвесь двор заспаны ўстаў.
З-за гары, як параход дзівосны,
Паліваючы светам сосны,
Выплыла сонца чырвонае,
Такое бліскучае, новае,
І кажа: «Добры дзень, спадары!
Я рада вас бачыць, сябры.
Ужо выплыла я з-за той хмары,
Распусціла свае косы русы, —
Добрай раніцы вам, беларусы!»

Яўген Грыневіч

(12 гадоў, г. Мінск)

Наваградскія ўспаміны

Гэта было прошлым летам.

Аднойчы ўвечары тата прыйшоў з працы і ў руках трымаў некалькі часопісаў і турыстычных карт.

За вячэрай ён абвясціў: «Мне далі тызень адпачынку, давайце мы з вамі павандруем па гістарычных мясцін Беларусі, пафатаграфуем, каб было аб чым узгадваць».

Мы вырашылі, што паедзем у Наваградак.

Больш за ўсё я люблю вось такія нечаканыя паездкі, калі збіраешся спехам, калі не залежыш ні ад каго, калі спыняешся, дзе захочаш.

Увесь наступны дзень прайшоў у зборах. Тата рыхтаваў машыну, а мы з матуляй падрыхтоўвалі іншыя неабходныя ў паездцы рэчы: марынавалі мяса для шашлыка, гатавалі дранікі (цудоўную беларускую ежу, якая гатуецца з дранай бульбы) — яны заўсёды выручалі нас у розных паездках, бо дранікі смачныя і халодныя, і гарачыя.

Спаць я лёг з думкаю аб падарожжы. Якія краявіды, якія людзі сустрэнуцца нам на шляху вандравання?

Бацькі яшчэ доўга рыхтаваліся, размаўлялі, шукалі нешта, і я заснуў пад гэты шум.

І вось — раніца. Заяслелася неба на ўсходзе, заяслелася і паружавела.

Мы ўжо ў дарозе. Нам яшчэ трэба заехаць на леці-

шча, каб узяць там газавую плітку і некалькі коўдраў.

Вы ўяўляеце сабе, як гэта смешна: мы стаім сярод леса, побач з намі машына, побач з машынай пліта і газавы балон, а на пліце каструля, і ў ёй нешта булькае і папыхвае?

Калі мы прыехалі на лецішча, мы здзівіліся: усе кусты маліны былі ўсыпаны вялікімі духмянымі ягадамі. Давялося нам іх збіраць — не прападаць жа дабру. Мы хутка набралі трохлітровы слоік спелых чырвоных і жоўтых малін.

І зноў у дарогу...

А вось і Стоўбцы.

На месцы сучаснага горада некалі схадзілася мяжа ўладанняў трох князёў. У зямлю былі ўкапаны стоўбікі.

Князі памерлі. Потым на гэтым месцы пасяліліся людзі і знайшлі гэтыя стоўбікі. Так і сталі называць гэта месца.

За гутаркай і смакаваннем маліны мы і не заўважылі, як Стоўбцы апынуліся далёка ззаду, а наперадзе, удалечыні, паказаліся вежы славутага Мірскага замка — магутнай крэпасці.

Такога волата бачна здалёк.

У Міры мы ўжо бывалі некалькі разоў, і цяпер вырашылі не марнаваць часу і рухацца далей.

За акном мільгаюць мурожныя сенажаці, дагледжаныя палі, цёмна-сінія сцены высокіх лясоў, прасторныя даліны рэчак, маладыя дубровы, маленькія і трохі большыя вёсачкі. І амаль кожнае мястэчка мае сваю даўніну.

Мы пільна ўглядаліся ў гэтую далечыню, у гэтыя ўсё новыя і новыя малюнкi.

Гэтак мы даехалі да першай кропкі сваёй вандроўкі — возера Свіцязь...

Цудоўнае возера, чароўнае, таямнічае. Многа паданняў і легенд складзена пра яго.

Кажуць, што раней людзі нават здалёк прыходзілі сюды браць ваду, бо лічылі яе жывой, гаючай.

Гэта возера — адно з самых маляўнічых азёр Беларусі — натхняла вялікага паэта Адама Міцкевіча.

Праз тонкую палоску рэдкага лесу, які рос вакол берага, было відаць пясчаны пляж і мноства адпачываючых пад каляровымі летнімі парасонамі.

У вадзе купалася шмат людзей. Да нас даносіліся іхнія крыкі, смех. І нам перадалося іх вяселле, мы таксама захацелі апынуцца разам з імі ў так моцна асвятляючай у летні час вадзе.

Але гэта аказалася зусім не проста: жадаючых пасядзець пад ласкавым сонейкам і пакупацца было зашмат. Усе аўтастаянкі былі таксама перапоўнены. Мы аб'ехалі вакол усяго возера, але свабоднага месца для машыны не знайшлі. Сумныя, мы паехалі шукаць зручнае месца-палянку, лугавіну ці лясок, каб адпачыць і трохі пад'есці.

Шукалі мы нядоўга. Вось і добрая палянка сярод лесу. Тут цішыня, спакой. Мы пад'елі, адпачылі паўгадзіны, але нам не цярпелася ехаць далей.

І вось удалечыні паказалася асноўная мэта нашага падарожжа — горад Наваградка, былая сталіца Вялікага Княства Літоўскага. З гэтым горадам звязана жыццё і дзейнасць многіх вядомых людзей Беларусі. Гістарычныя помнікі і маляўнічыя краявіды прыцягвалі ўвагу Язэпа Драздовіча, Напалеона Орды, Яна Бумака. Легенды і паданні Наваградка, яго традыцыі натхнялі на творчасць Адама Міцкевіча, Яна Чачота...

На першы погляд гэты гарадок нічым не адрозніваецца ад іншых маленькіх гарадоў і мястэчак Беларусі. Такія ж аднапавярховыя дамы...

Але вось я ўбачыў нешта незвычайнае — невялікі драўляны будынак з вежай-купалам, наверху якога святціўся на сонцы паўмесяц.

Гэта аказалася мячэць — кўльтавы будынак мусульман.

Мы ўпершыню ўбачылі такую пабудову, і вельмі захвцелі зайсці туды.

Падышоўшы да плота, які агарожваў гэты будынак, і заўважыўшы, што дзверы ў мячэць зачынены, мы ўжо збіраліся адысці прэч, але адзін з мужчын, якія стаялі напачатку, падышоў і спытаў, што нас цікавіць.

Нам пашанцавала — гэта быў мясцовы імам (духоўная асоба, якая кіруе богаслужэннем у мячэці). Ён назваўся Ахметам і ветліва запрасіў увайсці ўнутр.

Скінуўшы каля ўвахода паднадаеўшы абутак (у мячэць нельга ўваходзіць у абутку), прайшлі ў невялікую залю. Тут прахалода, спакой, цішыня. Нашы ногі тонуць у мяккіх дыванах. На сценах вісяць у рамках суры з Карана, і сам мініяцюры Каран замест звыклых ікон.

Ззаду стаяць драўляныя лаўкі (для жанчын). Наш экскурсавод аказаўся вельмі эрудзіраваным чалавекам. Ён паведаміў нам, што аб пасяленні татар на Наваградчыне ўзгадваецца ў дакументах за 1420 год. Сучасны будынак мячэці пабудаваны на месцу папярэдняга ў 1855 годзе.

Пасля Другой сусветнай вайны гэту мячэць закрылі і перарабілі ў інтэрнат на некалькі сем'яў. І толькі ў 1997 годзе дзякуючы намаганням вернікаў-мусульман з Наваградка і бліжэйшых вёсак гэта мячэць аднавіла сваю дзейнасць.

Наш новы знаёмы вельмі цікава распавядаў нам аб звычаях мусульман, аб Каране, сурах, намазе...

Мы, здавалася, слухалі і слухалі б, але і нам, і яму

трэба было зрабіць яшчэ многа спраў.

Развітаўшыся з прыемным субяседнікам і пакрочыўшы далей, мы нарэшце дайшлі да гісторыка-краязнаўчага музея Наваградка.

У ціхіх залах музея перад намі прайшла ўся шматгадовая гісторыя гэтага маленькага гарадка, які воляю лёсу стаў удзельнікам многіх паваротных падзей у жыцці Беларусі.

Наваградак спачатку быў цэнтрам удзельнага княства, галоўным горадам Панямоння. Тут жылі ўмелыя рамеснікі і ювеліры. Наваградскія гандляры ладзілі сувязі з краінамі Цэнтральнай Еўропы і Скандынавіі, з Блізкім Усходам і Прыбалтыкай.

Багаты горад шмат разоў падвяргаўся нападам рускіх князёў, крыжацкім наездам і татарскім аблогам.

У сярэдзіне XIII стагоддзя намаганнямі князя Міндоўга Наваградак стаў першай сталіцай новай дзяржавы — Вялікага Княства Літоўскага.

З XVI стагоддзя Наваградак — цэнтр ваяводства — мае ўласны герб з выявай архангела Міхаіла.

На жаль, шматлікія войны, эпідэміі, нашэсці прывялі горад да заняпаду. Яго былую славу памятаюць руіны замка, помнікі архітэктуры, што на кожным кроку сустракаюца ў старым горадзе, аб ёй сведчаць экспанаты музея.

Макет замка, розныя карты і граматы, прадметы абиходу старажытных наваградчан, музычныя інструменты, наваградскі строй (касцюм), рэчы часоў Вялікай Айчыннай вайны. Вось што мы ўбачылі тут.

Калі мы выйшлі з гэтага цікавага, чымсьці незвычайнага музея, мы ўбачылі, што сонца ўжо схілялася на захад. Навакол цямнела, мір нібыта губляў свае фарбы, і мы зразумелі, што трэба шукаць месца для вячэры і начлегу.

Вось мы і выехалі за межы Наваградка.

Настрой наш быў прыўзняты — колькі ўсяго мы ўбачылі сёння, а нас яшчэ чакаў найсмачнейшы шашлык, які мы збіраліся гатаваць на сапраўдным турыстцкім вогнішчы сярод прыроды.

Нарэшце, за гаворкай, мы патрапілі на скр'яжанне дзвюх дарог. Звярнуўшы на звлістую лугавую дарогу, мы паехалі па ёй, і нашы надзеі апраўдаліся: наперадзе віднелася рачулка.

Якое шыкоўнае месца!

З аднаго боку разложыстая лугавіна, з другога — невялічкая парослая чаротам рачулка, а праз яе — масток у лес. На ўзгорку віднелася вёсачка, прытуленая да цёмнага лесу.

Цёплы вятрыска, напоены чароўнымі ляснымі пахамі, развяваў нашы валасы, гладзіў шчокі, абдаваў нас мноствам летніх вячэрніх водараў.

Нягледзячы на тое, што рэчка ўся амаль зарасла жорсткаю асакою і чаротам, тата знайшоў месца, дзе бераг быў пясчаны.

Непадалёк, у зарасніку чарота, чулася нейкая незвычайная валтузня, але мы не звярнулі на гэта асаблівай увагі.

Тата спусціўся да ракі, апусціў руку ў ваду і сказаў: «Вада чыстая, праз яе праглядваецца дно ракі, і сцюдзёная, мабыць, унізе б'юць крынічкі». Ён прайшоў яшчэ трохі ўздоўж берага і ледзьве дайшоў да сцяны высозных чаротаў з бурымі мяцёлкамі, як у паветра ўзляцела цэлая чарада дзікіх качак. Мы спачатку перапужаліся, а потым смяяліся — вось хто шамацеў крыламі, калі мы падышлі.

Побач з рэчкай мы распалілі вогнішча. Нанізалі мяса на шампур і ўжо збіраліся класці іх над вогнішчам, як тата ўспомніў нешта: «Пачакайце пакуль!» —

і пабег праз мосцік у лес. Хутка ён вярнуўся. У руках тата трымаў некалькі У-падобных палак. Утыркнуў іх у зямлю побач з вогнішчам — адну з аднаго боку, другую з другога — і паклаў на іх наш шашлык. Памяшаў вуглі, паліў мяса марынадам.

Мы паклалі капы побач з вогнішчам. Матуля расставіла посуд, паклала хлеб, агародніну. Тата прапанаваў нам пакупацца і, скінуўшы вопратку каля ракі, мы залезлі ў чудатворную прахалодную ваду і толькі тады адчулі, як мы стаміліся за гэты дзень. Але стома была не такая, як заўсёды, а ўсцешная. Моцы нам надавала думка аб тым, што заўтра зранку мы зноў памчымся насустрач з мінулым!

Купанне ў рэчцы прыемна асвятляла нас. У паветры смачна запахла шашлыкамі.

Мы ўсе, як па камандзе, выскачылі на бераг, абцёрліся, апрадуліся і ўселіся каля вогнішча.

О, якое шчасце — шашлык гатовы! З якой ахвотай мы яго елі! (Па-першае, таму, што мы былі галодныя — елі толькі днём, па другое, пакаштуйце і вышашлык, згатаваны на прыродзе, і вы добра нас зразумеце.)

Хутка ад шашлыку не засталася нічога. А ноч усё гусцей насоўвалася на зямлю. Нават неба на захадзе пачало агортвацца ў лёгкую летнюю цемру. У вышыні сям-там, як іскаркі, замігацелі далёкія зоркі. Спакой, цішыня, сон панавалі навокал. Вогнішча дагарала.

Я засынаў пад блікі і трэск вугляў. Праз сон я адчуў, як мяне соннага перанеслі ў машыну. Уначы мне сніліся дзіўныя сны.

На золку я прагнуўся раней за ўсіх.

Развіднелася. На сакавіта-зялёнай траве, на лісці кустоў, нібы брыльянты, буйніліся багатыя росы. Цёмна-сіняя сцяна высокага лесу прыгожа вырысоўва-

лася на ружавеючым небе. Дзень пачаўся. Я ўжо хацеў адчыніць дзверку машыны, каб удыхнуць празрыстае паветра, але штосьці мяне затрымала.

На паверхні ракі плавала вялікая качка са сваімі маленькімі дзеткамі, якія па камандзе матулі-качкі то ныралі, то ўзмахвалі крыльцамі, быццам збіраліся ўзяцець. Адно качаня не слухалася матулі, і яна на яго злавалася і цюкала дзюбаю.

Я так захапіўся гэтым відовішчам, што не заўважыў, як бацькі таксама прачнуліся і назіралі за «падзеямі» на рацэ. Скрып дзверцы машыны парушыў ранішняю цішыню, і качынае сямейства шмыгнула ў чаротавыя зараснікі, толькі самы маленькі і непаслухмяны яшчэ барахтаўся ў вадзе на від уа ўсіх, не звяртаючы ні на юга ўвагі. І калі пачуўся прызыўны гук з чароту, качанё жалабна піскнула, устрапянулася, спужана агледзелася і таксама драпанула ў зарасці. Мы расмяліся, бо вельмі смешна гэта было.

Пакуль матуля чарадзейнічала над сняданкам, мы з татам зрабілі невялікую зарадку, асвяжыліся сцюдзёнай рачной вадой і адчулі сябе як мага лепей.

А вось і сняданак. На прыродзе ежа здаецца смачнай, і таму мы з'елі шмат бутэрбродаў і дранікаў...

І вось мы зноў у дарозе. Бывай, рачулка, бывай, лугавіна, бывайце, качкі, дзякуем вам за тое, што прынеслі нам столькі прыемнага, далі прытулак нанач.

Дарога вядзе нас назад у Наваградак. Нам выпала пабачыць столькі, што нават не верылася, ці паспеем.

Паставіўшы машыну на нейкай аўтастаянцы, мы нават бягом ляцелі да замка.

О! Тут нас ужо чакалі... козы! Яны, нібыта рыцары, стаялі на старадаўніх мурах былога замка.

Наваградскі замак — помнік абарончага дойлідства. Ён пабудаваны на месцы гарадзішча на высокім, часткова насыпаным узгорку, абкружаным ровам (так званая Замкавая гара). Шмат разоў замак разбураўся і аднаўляўся. У 1503—1505 гадах адбудаваны, і каменныя мury аб'ядналі і вуглавя і галоўную вежу і ўтварылі шматвугольнік.

Галоўная, ці Праезджая вежа, мела 5 паверхаў, байніцы, стрэльчатыя вароты і эркер на тарцовым баку. Каля падножжа ўзгорка была пабудавана вынасная вежа-калодзеж з патайным уваходам у замак. Усе вежы былі складзены з вялікамернай цэглы з забудоўкай дробным каменнем, а фундаменты — з каменю.

У пачатку XVIII стагоддзя гэты замак быў узарваны шведамі. На сённяшні дзень зберагліся руіны галоўнай і адной з вуглавых вежаў.

Колькі падзей бачылі гэтыя старыя сцены, колькі радасці і смутку пранеслася побач з імі...

Я дакрануўся да магутных муроў і нібыта адчуў цяпло тых рук, што раней дакраналіся да іх. Стоячы побач з імі і ўзіраючыся ўдалечыню, я падумаў, што гэта, мабыць, і ёсць тая непарыўная сувязь паміж мінулым і сучасным, якую ні ў якім выпадку нельга парушаць. А замкі ў гэтым бясконцым ланцугу — своеасаблівыя каменныя вехі-звёны, дзякуючы якім жыве, мацуецца і не памірае памяць нашага беларускага народа. Наваградскі замак, Лідскі, Гальшанскі, Быхаўскі, Мірскі... Усе яны чакаюць свайго зорнага часу, свайго архітэктурнага адраджэння. І я веру, я ў гэтым цвёрда перакананы, што ўсе замкі на Беларусі будуць адноўлены. Беларусь зноў стане краінай замкаў. Толькі служыць яны будуць не дзеля абароны ад ворагаў, а дзеля таго, каб мы не забывалі нашых вялікіх прашчураў.

І каб пабачыць гэтыя дастапомнасці, каб пазнаць гісторыю Беларусі, сюды будзе прыязджаць мноства людзей.

Вялікі Вітаўт, мудрае праўленне якога ўзгадваецца як залаты час Вялікага Княства Літоўскага, казаў: «Багацце духоўнае — золата дзяржавы».

На сённяшні дзень становішча Беларусі (як духоўнае, так і матэрыяльнае) нельга назваць добрым. Але я ведаю, што мы ўсё-такі ўбачым сваё вялікае адраджэнне, убачым Беларусь квітнеючай і радаснай. Мне вельмі хочацца верыць...

Я ачнуўся ад сваіх думак. Бацькі клікалі мяне. Усе разам мы падышлі да кургана Адама Міцкевіча. Ён насыпаны зямлёй, прывезенай з краін, у якіх жыву гэты паэт. Мы не паленаваліся ўскарабкацца на самы верх. Аж дух захапіла — як усё навокал было хораша!

Перад намі адкрылася амаль уся найпрыгажэйшая панарама горада, які жыве сваім асабістым жыццём, чымсьці адрозным ад іншым.

Смела кажу: мала дзе знойдзеце вы такія прыгожыя мясціны, як на Наваградчыне! І над усім гэтым белыя аблогі ў сінім-сінім небе, якімі аж хацелася дыхаць.

Гэта мой край!

Гэта мая Беларусь!

Сэрца ахоплівае такая радасць, што яе немагчыма стрымаць...

Сфатаграфаваліся каля помніка Адаму Міцкевічу, мы пайшлі да касцёла.

Мы крочылі па малалюднай вулачцы не спяшаючыся, сяды-тады перакідаючыся кароткімі словамі або заўвагамі. Гэту вулачку я раней бачыў на нейкім малюнку, гартаючы кнігі па гісторыі. Яна мала ў чым змянілася. На ёй было некалькі цікавых дамоў: двухпавярховых, драўляных, але з цаглянымі калонамі.

Мы аглядаліся навокал, углядаліся ў вокны дамоў.
Чым жывуць тут людзі? Аб чым яны мараць?

Тым часам наша кампанія падыходзіла да Фарнага касцёла, які размясціўся пад Замкавай гарой, на месцы касцёла, які заснаваў вялікі князь Вітаўт. Гэта помнік архітэктуры стылю барока. Дзверы касцёла былі адчынены. У дзвярах з'явілася нейкая жанчына з кветкамі ў руках. Павітаўшыся, мы запыталіся: «Можна ўвайсці?» Яна моўчкі кінула.

І вось мы ўваходзім у гэты храм, дзе адбываўся шлюб караля Польшчы Ягайлы з Соф'яй Гальшанскай. У ім быў ахрышчаны Адам Міцкевіч.

Побач з касцёлам знаходзіцца саркафаг з астанкамі 11 сяцёр-назарэтак, расстраляных гітлераўцамі ў 1943 годзе.

Касцёл дзейнічае, яго дзверы заўсёды гасцінна адчынены для вернікаў і для такіх цікаўных, як мы.

Агледзеўшы ўсё, мы паціху пасунуліся да Барысаглебскай царквы-крэпасці, магутныя вежы якой з вузкімі байніцамі былі прыстасаваны дзеля абароны. Яна таксама дзеючая. Гэта помнік архітэктуры з элементамі готыкі і рэнесансу. Доўгі час гэта царква была кафедральным саборам праваслаўных і уніяцкіх мітрапалітаў ВКЛ. Калісьці ў ёй захоўвалася цудатворная ікона Маці Божай Наваградскай. Непадалёк ад Барысаглебскай царквы знаходзіцца і Мікалаеўская царква, таксама дзеючая. Яна была пабудавана ў канцы XVII стагоддзя як касцёл ордэна францысканцаў. У XVIII стагоддзі яе ператварылі ў праваслаўную царкву. Пасля таго, як была адноўлена Наваградская епархія, яна з'яўляецца саборнай царквою.

Калі мы ўвайшлі туды, там праходзіла богаслужэнне. Мы трошкі патаўкліся каля ўвахода і падаліся далей.

Сонца звярнула з поўдня, было досыць гарача. Мабыць, к дажджу.

Малапрыкметная вулачка вывела нас да Міхайлаўскага касцёла — былога касцёла ордэна дамініканцаў. Раней побач зіму кляштары, які не захаваўся да нашых дзён, працавала дамініканская школа, дзе вучыўся Адам Міцкевіч.

Нягледзячы на тое, што Наваградак невялікі і ўсе дастапомнасці знаходзяцца непадалёк адна ад другой, мы вельмі стаміліся, але ўпарта крочылі наперад.

У цэнтры горада, каля старажытных гандлёвых радоў, на скрыжаванні вуліц, утварыўся пляц. (Учора мы некалькі разоў праходзілі тут.) Цікавыя ліхтары і яркія кветкі ўпрыгожваюць яго. Не ведаю, як ён выглядаў раней, але зараз ён нагадвае мне адзін з пляцаў у Любліне (што ў Польшчы, дзе мы неяк вандравалі). Мясцовыя жыхары гавораць, што і плошчу, і музей А. Міцкевіча аднаўлялі палякі. Дзякуй ім за гэта. Побач з пляцам раскінуўся дзівосны парк. Высокія дрэвы ветліва ківалі сваімі галінамі. Зеляніна травы як бы запрашала паляжаць на ёй. Невялічкая дарожка цягнулася ў глыбіню парку. Побач з рознакаляровым дываном кветак стаяў невялікі аднапавярховы з высокім дахам і пабеленымі калонамі дамок. Такія фальваркава-шляхецкія дамы калісь тысячамі былі раскіданы па ўсёй Беларусі, а зараз сустракаюцца ўсё радзей і радзей.

Гэта музей Адама Міцкевіча. На гэтым месцы быў дом яго бацькоў. У Айчынную вайну дом быў разбураны фашысцкімі захопнікамі, а адно ўлены да 100-годдзя з дня смерці А. Міцкевіча.

Мы прайшліся па залах. Мэбля, карціны, фотаздымкі і іншыя рэчы, усё нагадвала аб жыцці і творчасці паэта. Так сталася, што гвалтаўнікі пазбаўлялі беларускі

народ не толькі дзяржаўнасці, але і ўсякім чынам імкнуліся і душу яго знявечыць, ставілі па-за законам родную беларускую мову.

Адам Міцкевіч, які змалку ўвабраў у сябе хараство беларускай мовы — і да канца жыцця высока цаніў яе, размаўляў, пісаў на ёй, але як і ягоныя сучаснікі-пісьменнікі — ураджэнцы Беларусі — замацаваўся ў грамадскай свядомасці і гісторыі літаратуры як польскі пісьменнік, а беларусы з гэтым моўчкі пагадзіліся. Але незалежна ад мовы, на якой ён пісаў, крыніцай натхнення былі вобразы роднай Беларусі, найперш — Наваградчына.

У парку побач з музеем выбралі болей зацішнае месца, прыселі на лаўку за пышным кустом, што раскінуў тонкія гнуткія галіны над намі, і вынялі бутэрброды, якія захацілі з сабой. Патрывожаная мята разліла навокал востры пах.

Хораша, утульна, спакойна тут! Мы сядзелі, пад'ядалі, размаўлялі, жартавалі.

З неахвотаю мы пакідалі гэты закутак у прахалодзе магутных дрэў.

А ногі неслі нас далей, да гары Міндоўга.

Паводле мясцовага падання, тут пахаваны князь Міндоўг — заснавальнік Вялікага Княства Літоўскага. Апошнія 200 гадоў на гары існавалі хрысціянскія могілкі. Дзе-нідзе на гэтых могілках тырчалі рэшткі крыжоў, панура нахіленых над зямлёю.

У 1993 годзе каля падножжа гары ўстаноўлены памятны знак.

Пачынала вечарэць, калі мы, абышоўшы значныя раёны гарадка, часам і надзвычай маляўнічыя, апынуліся зноў каля машыны.

Так праляцеў і гэты дзень. Хацелася, каб ён цягнуўся бясконца! Але мы не вельмі сумавалі, бо спа-

дзяваліся, што яшчэ калі-небудзь наведем гэты сла-
вуты горад.

Машына зрушыла з месца, паляцела далей, набіра-
ючы хуткасць, пакідаючы за сабою густыя клубы
пылу...

Я азірнуўся назад. Горад яшчэ раз мільгануў удале-
чыні і знік за паваротам.

Нейкае пачуццё смутку ўсё жа хапіла нас.

Так бывае заўсёды, калі заканчваецца нешта доб-
рае, прыгожае і прыемнае. Але, на мой погляд, усё
добрае павінна калі-небудзь заканчвацца, бо калі б не
было той мяжы, паміж усім прыемным, людзі
развучыліся б адчуваць каштоўнасць шчасця. Усё для
іх стала б прэсным, аднолькавым. А шчасце павінна
чымсьці выдзяляцца сярод іншага.

Дарога стужкай уецца наперадзе...

Мы едем у Гародню, але, як кажуць, гэта ўжо зусім
іншая гісторыя.

**Дарья Паляк,
Вераніка Ковель,
Юлія Кляўзер,
Наталля Пахомчык,
Міхаіл Скамарошчанка,
Дзмітрый Юхнавец**

*(вучні 8 класа, г. п. Бягомль Віцебскай вобл.
Кіраўнікгуртка А. М. Сушко)*

Легенды і паданні

Акулініна сасна

Акулініна сасна (або сасна-Акуліна) расце ў лесе паміж Краснікамі і Баярамі. Гэта высокае магутнае дрэва з незвычайнымі сукамі. Існуе некалькі легенд пра гэта прыгожае дрэва. Расказваюць мясцовыя жыхары, што была некалі ў Баярах дзяўчына Акуліна, пайшла аднойчы ў лес па ягады або па грыбы і заблудзілася. Доўга хадзіла Акуліна палесе, плакала. Дамоў яна так і не вярнулася. Сабраліся мясцовыя жыхары і пайшлі шукаць дзяўчыну, але так і не знайшлі, толькі ўбачылі побач з дарогай сасну, якой раней на гэтым месцы не было. Вырасшылі, што Акуліна ператварылася ў сасну. З таго часу людзі пачалі называць дрэва сасной-Акулінай або Акулінінай сасной. Але існуе і другая гісторыя.

Жыла некалі ні то ў Баярах, ні то ў Расніках дзяўчына Акуліна. Прыгожая была, разумная, працавітая. Многім хлопцам яна падабалася, але сэрца Акуліны належала аднаму, хоць і быў ён бедны, сірата. Не згаджаліся бацькі аддаць сваю адзіную дачку за бедняка.

І вась аднойчы прыехалі да Акуліны сваты. Жаніх быў старэйшы за яе на гадоў дзесяць, непрыгожы, затое вельмі багаты. Рады бацькі такому зяцю, але не рада была Акуліна. Не згодна яна была ісці замуж за нялюбага, але бацькі далі згоду жаніху.

Колькі ні плакала Акуліна, колькі ні ўпрошвала маці, нічога не дапамагло. Пабегла Акуліна ў лес, плакала вельмі доўга і думала: «Лепш бы дрэвам стаяць у гэтым бары, чам ісці замуж за нялюбага».

І стала Акуліна прыгожай сасной, застылі на ёй кроплі смалы — слёзы дзяўчыны.

Многа часу прайшло з той пары, не разхацелі зрэзаць сасну, але ні адна піла не магла ўзяць моцнага дрэва. Яно як бышчам каменнаяе. А калі хто зробіць на кары надрэз, выступаюць бурштынавыя кроплі смалы — слёзы Акуліны.

Вось якую гісторыю расказала нам жыхарка в. Баяры Глазко Ніна Андрэўна, ёй 77 гадоў:

— Калі я была малой, сасна і тады была магутным дрэвам. У пяцідзсяты гады леспрамгасаўцы хацелі зрэзаць сасну. Калі яны пачалі яе рэзаць, яна ні то запішчала, ні то заплакала, ды так жаласна, што рабочыя не сталі яе рэзаць далей.

Сцёп-камень

Сцёп-камень знаходзіцца ў лесе паміж вёскамі Баяры і Краснікі, непадалёкад Акулінінай сасны.

Некалі даўно, ні то ў Баярах, ні то ў Красніках жылі Сцяпан і Сцепаніда. Аднойчы паехаў Сцяпан на валах у поле араць сваю ніву, а жонку папрасіў прынесці яму сняданак Араў араў Сцяпан і, вядома, змарыўся. Калі ўбачыў жонку, кінуў араць і прысеў, каб адпачыць. А жонка падышла і стала ўпікаць яго, што ён гультай. І пачалася паміж імі сварка. Сцепаніда крычыць: «Каб ты каменем стаў!» А Сцяпан ёй у адказ: «Стань жа ты морам, сцюдзёнай вадой!» Ураз так і зрабілася. Сцяпан стаў каменем

метры з 2 ростамды і ў папярочніку недзе сантыметраў 100 на 70, на двюх нагах, якія, яккажуць, задоўгія гады яго стаяння ўвашлі ў зямлю. А Сцепаніда стала вялікім возерам, што раскінулася недалёка ад Сцяпана. І назвалі гэта возера Засцеп'е. Цяпер яно высохла. А Сцяпан стаіць не адзін: побач ляжаць яго валы — два меншыя камяні, стаіць і бялец-камень — яго сняданак.

Яшчэ расказваюць...

Жыў вельмі даўно ў Баярах Сцяпан. Прышла вясна. Клопату было ўсім. У першую чаргу трэба засеяць свой надзел, каб быў добры ўраджай. У полі працавалі ўсе мужчыны. Працаваў і Сцяпан. За некалькі дзён ён узараў сваю ніву. Заставалася толькі засеяць. Радуецца Сцяпан, што да Вялікадня ён управіцца. Але нечакана Сцяпан захварэў і дні са тры праляжаў не падымаючыся. А тут і Вялікдзень. Усе мужчыны ўправіліся, засеялі свае надзелы, а Сцяпану крыўдна, што ён не паспеў. І вось настаў Вялікдзень. Людзі радуецца гэтаму святу. Ужо і Сцяпан паздаравеў. І выехаў ён раненька, яшчэ да ўсходу сонца ў поле, каб засеяць сваю ніву. А раненька выехаў таму, каб не бачылі аднавясюўцы, а то яшчэ асуджаць пачнуць. Калі палова была засеяна, перад Сцяпанам з'явіўся Бог і сказаў: «За тое, што ты не шануеш мяне і гэты святы дзень, стаяць табе каменем у гэтым полі». Так і сталася.

Цяпер на месцы таго поля расце дрымучы лес.

Святы калодзеж

(знаходзіцца ў лесе каля в. Маргавіца)

Жыла некалі ў Маргавіцы ці яе ваколіцах дзяўчына. З суседзямі мала зналася, нелюдзімая была. Калі які мужык з жонкай пасварыцца — ідзе да яе суцяшэння шукаць. Калі жанчына якая прыбяжыць, — гоніць яе, крычыць.

Хацелася дзяўчыне сілы больш мець, чым іншыя людзі. Задумала яна вядзьмаркай стаць. Даўней лічылася, што калі ноччу сустрэнешся з нячыстай сілай, паскачаш з ёй у карагодзе — сілу яе атрымаеш. Галоўнае, смяяцца, як нячысцік, упрыгожванняў каб не было ды валасы трэба ўскудлачыць.

Вось устала дзяўчына ў поўнач, распусціла косы і пайшла ў двор. Закружыла яе нячыстая сіла ў сваім карагодзе, панесла... І тут нейкі нячысцік імя яе выгукнуў. Спалохалася дзяўчына, уцячы хацела. Ды позна, хто папаў да нячыстай сілы, таму ўжо не выратавацца. Накінуліся на яе чэрці, пацягнулі пад зямлю. А дзяўчына плача, да людзей просіцца. Замкнулі яе чэрці ў падземнай турме і ключ выкінулі.

Там дзяўчына і па сённяшні дзень сядзіць, каецца, плача, усю турму слязьмі заліла. Прабіліся яе слёзы на паверхню зямлі. Калодзеж на тым месцы зрабілі. Людзі гавораць, што вада ў ім гаючая. Лічыцца, што слёзы грэшніка, які каецца, — святая вада, таму і калодзеж Святым называюць.

Расказала Палякова Ніна Андрэеўна, 67 гадоў, в. Ганцавічы Барысаўскага р-на.

Раней на гэтым месцы, дзе цяпер Святы калодзеж стаіць, часта кірмашы праходзілі. Усё там прадавалі: і прадукты, і рэчы розныя, і жывёлу. Адноўчы свінні пачалі рыцца ў зямлі, а з яе крынічка забіла, чыстая, празрыстая, бы сляза.

Людзі вырашылі, што гэта нездарма, і пайшлі да бацюшкі. Ён асвяціў гэта месца, і на ім зрабілі калодзеж. Ён стаіць і цяпер. Вада ў ім чыстая, у гарачае лета не ўбывае, зімой не замярзае. Людзі лічаць вадку гаючай і, калі бяруць яе, абавязкова пакідаюць каля калодзежа ці грошы, ці якую-небудзь рэч.

Расказала Глазко Вольга Мікалаеўна, 92 гады. Запісана ў 1997 г.

Певень-камень

У лесе каля вёскі Бераснёўка ляжыць вялізны камень. Вялікі, чорны і маўклівы, увесь зарослы мохам. Толькі вясной, пакуль яго бакі не пакрыты мяккім зялёным дываном, на адным з бакоў валуна можна прачытаць словы «Певень-камень».

Старыя людзі расказваюць, што раней недалёка ад гэтага месца жыў пан. Пан быў справядлівы, нікога не крыўдзіў, але ж не дай бог каму зрабіць дрэнны ўчынак: украсці што-небудзь, скаціну недагледзець, схлусіць і г. д. З такімі людзьмі пан хутка распраўляўся...

Служыў у пана ляснік па мянушцы Певень. Сапраўднага імя ніхто не памятаў, бо Певень прыйшоў аднекуль здалёк, паступіў да пана на службу і амаль ніколі не паказваўся сялянам на вочы. Сваю мянушку ён атрымаў за высокі пост і птушыную паходку.

Служыў Певень спраўна, любіў лес, ведаў усе сцежкі-дарожкі. Пану вельмі падабаўся гэты чалавек.

Аднойчы на свята пан запрасіў Пеўня да сябе ў палац. Шмат гасцей было там у той час. Певень прыйшоў. Яго запрасілі за стол, напалі і смачна накармілі. П'яны Певень пачаў скардзіцца на сваё жыццё, расказаў аб сваім няшчасным каханні.

Калі Певень толькі прыйшоў прасіцца на службу да пана, ён пазнаёміўся з панскай дачкой. Дзявочая прыгажосць і маладосць зачаравалі хлопца. Закахаўся ён вельмі моцна. Дзяўчына ж ведаць яго не хацела...

Прайшло некалькі год. Вось яна сядзіць разам са сваім мужам і весела смяецца. І гэта ў той момант, калі боль сціскае сэрца няшчаснага Пеўня.

Разлаваўся ляснік і ноччу, калі ўсе паснулі, уварваўся ў пакоі панначкі, схапіў яе, павёз у лес.

Шмат дзён шукалі Пеўня... Нарэшце знайшлі, і

раз'юшаны пан загадаў павесіць лесніка. Пах авалі яго ў лесе пад каменем-валуном. На камні пан загадаў высеч словы «Певень-камень», каб толькі мянушка захавалася, памяць аб дрэнным учынку і больш нічога.

Існуе іншая легенда...

У маленькай вёсачкі жылі людзі бедна, але дружна. Захварэў у адной жанчыны муж і памёр. Засталася яна з сынам. Сын у яе быў маленькі — восьмы год яму ішоў, а пан патрабаваў яго сабе ў батракі замест бацькі. Пайшоў хлапчук служыць да пана. Каб выкупіць сына, маці пачала зарабляць грошы... але дзе там! Вёска малая, людзі бедныя...

Прышоў аднойчы хлопчык дадому адпачыць, сеў ля акенца і глядзіць у двор. Па двары важна ходзіць певень. «Які прыгожы...» — падумаў малы і выйшаў у двор, каб разгледзець птушку.

Певень спужаўся хлопчыка, пачаў уцякаць, а той пабег за ім.

Забеглі яны ў лес. Каля вялікага валуна певень спыніўся і пачаў корпацца ў зямлі. Хлопчык зацікаўлена сачыў за птушкай.

Раптам пад лапкамі пеўня нешта зазіхацела. Угледеўшыся, хлапчук зразумеў, што гэта грошы. Іх было столькі, што адкупіцца ад пана змагла ўся вёска...

Удзячныя жыхары высеклі на валуне словы «Певень-камень».

Запісала Палякова Валянціна ў 1998 г.

Легенда пра Залуцкі камень

Быў Залуцкі камень. Ён знаходзіўся паміж вёскамі Бабцы і Бераснёўка. У 1812 годзе французскія войскі ішлі

вайной на Маскву праз Беларусь. Усе заможныя жыхары ўцякалі ў Маскву і нават далей. Варожыя войскі паланілі маладых дзяўчат, забівалі старых, хатнюю жывёлу. У нашай мясцовасці жыла прыгажуня Марфа са сваім бацькам. Яны былі заможныя гаспадары, шляхта. На іх працавала многа бедных людзей. Марфа з бацькам шчыра дзякавалі тым людзям, якія сумленна выконвалі іхнія загады. Нікога не пакрыўдзілі. Каб зберагчы сваё багацце, яны аддалі сялянам закапаць іхняе золата пад самы вышэйшы камень. Залуцкія (такое ў іх было прозвішча) спадзяваліся, што пасля заканчэння вайны яны вернуцца і дастануць сваё багацце. Але шляхам на Маскву яны, відаць, загінулі. Мясцовыя жыхары былі вельмі сумленныя людзі, і таму не чапалі чужога.

Пяцьдзесят гадоў таму жыхар Бабцы Аляксей спрабаваў дастаць золата. Колькі ні капаў ён пад каменем — нічога не знайшоў. Урэшце рэшт камень стаў на метр ніжэйшы. Пасля гэтага Аляксей нечакана памёр. Людзі сталі казаць, што камень закліты.

Дзесць гадоў таму назад другі жыхар вёскі Бабцы Васіль пры дапамозе магутнага крана здолеў забраць камень і расплаваць яго на помнікі. Але і яго пакрыўдзіў камень. Каля горада Кіева ён трапіў у аўтамабільную катастрофу. Толькі дзякуючы медыкам Бараўлян ён застаўся жыць.

Цяпер мясцовыя людзі кажуць, што чужое багацце шчасця чалавеку не прынясе. Было пад тым каменем золата ці не было, сёння пра гэта ніхто не ведае. Адно бяспрэчна, камень помсціў чалавеку за парушаны спакой.

Запісала Дударонак Алена, вучаніца 4 класа. Расказаў яе бацька Дударонак Уладзімір.

Курган Булка

Ідучы з Вілейкі ў Гарадзішча, можна ўбачыць цудоўны помнік даўніны — курган. Курган вялікіх памераў, прыкладна метраў пяць у вышыню і ў радыусе 15 метраў. Ён правільнай формы, мясцовыя жыхары называюць яго Булкай, бо сапраўды ён падобны на булку. Колькі стагоддзяў гэтаму кургану, ніхто не ведае, і як ён узнік — таксама. Толькі легенды існуюць у народзе аб яго ўзнікненні і з'яўляюцца новыя.

Зямля на кургане не жоўты пясок, як гэта бывае звычайна, а чарназём. Але адзінай раслінай на ім з'яўляецца клён, які расце ў цэнтры кургана. Ніякіх іншых раслін на кургане ні на яго схілах няма, і гэта своесаблівая загадка.

Гадоў 10—15 назад лясгас надумаў пасадзіць маладзья сасонкі на подступе да кургана, але ні адно дрэўца не прыжылося. Таму маладзейшае пакаленне гэтай мясцовасці склала такую вось легенду аб з'яўленні кургана.

Калі зямлян яшчэ і блізка не кранаў прагрэс, а адзіным самым хуткім відам транспарту быў конь, у сушце існавалі больш развітыя цывілізацыі, якія пачалі наведваць Зямлю. Вось аднойчы іншапланецяне наведалі людзей. Іх касмічная «талерка» апусцілася якраз на гэта месца, дзе цяпер курган. Калі яны сабраліся пакінуць Зямлю, то ўбачылі, што нейкі механізм карабля адказаў. Тады іншапланецяне звязаліся са сваімі суродзічамі. Прыляцела некалькі «талерак», на якіх быў прывезены свой грунт, каб закапаць няспраўны карабель. Было гэта, лічаць, ноччу, бо калі раніцай прачнуліся людзі, яны ўбачылі свежанасыпаны курган. Раскопваць яго ніхто не рашыўся. Грунт на кургане касмічны, таму на ім расце толькі маленькая травіца і тая амаль сухая, а клён — гэта

сво еасаблiвы перадатчык сiгналаўу космас. А сам курган з'яўляецца пляцоўкай для пасадкі «талерак».

Версія другая.

У 1722 годзе была вайна са шведамі. У нашай мясцовасці адбыўся вялікі бой. У ім загінула вельмі многа воiнаў як шведскіх, так і рускіх. Усё поле бою было пакрыта забiтымі людзьмі і коньмі. І тады мясцовыя жыхары вырашылі пахаваць мёртвых. Выкапаць для кожнага магілу было немагчыма, тады людзі надумалі зрабiць адзiную для ўсiх. Клалі забiтага воiна, засыпалі яго зямлiй, потым каня, зброю. І так многа разоў. Утварыўся вялікі курган — своеасаблiвы помнік загінуўшым шведскім і рускім воiнам і напамінак чалавецтву аб непатрэбнасці воiнаў.

Версія трэцяя.

Лiчыцца, што курган насыпаны ў 1812 годзе рускімі салдатамі ў гонар перамогі над Напалеонам. Прагнаўшы французаў, вярталiся салдаты дадому. Дарога была няблiзкай. Многiя салдаты страцiлі на дарогах вайны сваiх сяброў. Нехта прапанаваў зрабiць помнік загінуўшым. Усе салдаты, якiя праходзiлі гэтай мясцовасцю, набралi ў шапку зямлi і сыпалi яе так, каб быў курган і каб быў прыгожы па форме і бачны здалёку. Калi кожны салдат, якi iшоў на ўсход, зрабiў так, утварылася вялікая гара, якая нагадвала бохан хлеба (або булку), якi пяклi ў сялянскіх печах. Гэтым як бы сказана, што хлеб і вайна не сумяшчальныя.

Расказала Сiняўская Марыя Мiронаўна, 1922 г. н., жыхарка вёскі Кромавічы. Запiсала Паляк Дарыя.

Камень, які знік

Паблізу вёскі Маргавіца працякае невялічкая рачулка. Доўгі час у ёй ляжаў вялізны камень. На гэтым камені быў яскрава бачны след жаночай нагі. Старыя людзі гаварылі, што гэта ляцела Святая Дзева Марыя і адной нагой прыткнулася да каменя. След быў глыбокі і выразны. Але некалькі год назад вясною ў час паводкі камень знік. Ніхто не ведае, куды ён падзеўся. Як скрозь зямлю праваліўся.

Расказала Герасіме́нак Ганна Мікалаеўна, жыхарка вёскі Маргавіцы. Запісала Паляк Дар'я.

Будзязь рэкі, азёры і нівы
Залатыя сонца разлівы,
І здаецца, няма прыгажэйшага ў свеце
На ўсёй нашай вялізнай планеце,
Куды б сонца не завітала,
Беларускага роднага краю!

КАМУНІКАТ.ORG

Наталля Ількевіч

(13гадоў, в. Старыя Паддубы
Шчучынскага р-на Гродзенскай вобл.)

* * *

Дзе мой край?
Тут, дзе сонца, неба, май.
Дзе спяваюць міла птушкі,
«Мак таўкуць» малюткі-мушкі.
У любую пару года
Тут чароўная прырода.
А у нашым светлым гаі
Адчуваеш сябе, як у раі!
На збажынку край багаты,
На лясныя цуды-шаты.
Працавітыя тут людзі
(Хай ім шчасця болей будзе!).
Тут заўсёды бачны ўночы
Закаханых зорак вочы.
Дык дзе ж мой край?
Дзе сонца, неба, май?
Згадаў ты, дружа, мусіць?
Мой край, канешне ж, ў Беларусі!

З Радзімай у сэрцы

Кожная мясціна нашай Беларусі можа пахваліцца сваімі знакамітымі людзьмі. Сярод іх ёсць дзеячы нацыянальна-вызваленчага руху, героі Вялікай Айчыннай вайны, вучоныя, мастакі, паэты і пісьменнікі. Лёсам было

наканавана нарадзіцца мне на Шчучыншчыне, а яна, напэўна, як самая бліскучая зорка ў сузор’і велічных імён. Гонарам беларускай нацыі з’яўляюцца імёны мастака Казіміра Альхімовіча, першай беларускай пісьменніцы Алаізы Сцяпанаўны Пашкевіч, вядомай пад псеўданімам Цётка. Тут карані знакамітага роду Тызенгаўзаў, Вільканцаў, Нарбутаў. На нашай зямлі нарадзіўся выдажны дзеяч польскага і міжнароднага нацыянальна-вызваленчага руху Валерый Урублеўскі.

Спіс імёнаў і прозвішчаў, якія праславілі і праслаўляюць маю Шчучынскую зямлю, можна яшчэ прадаўжаць доўга.

Але што б мы цяпер ні гаварылі, цяжкі час перажывае зараз наша грамадства. Бывае і такое, што забываюцца старыя ідэалы, лідэры, лад жыцця і адначасова вяртаецца з небяшчэ памяць аб мінулых гадах, аб людзях, успаміны пра каторых яшчэ нядаўна забараняліся. Адным з такіх, пра каго доўгі час не гаварылі, быў Ян Тарасевіч, каталіцкі святар, доктар тэалогіі. І гэта зразумела, бо вялася антырэлігійная прапаганда.

Шту рэшк м напісаць свой аповед пра гэтага незвычайнага чалавека стала смерць маёй бабулі. Памерла яна вельмі нечакана і раптоўна два месяцы назад. Балюча думаць, што ўжо ніколі я не ўбачу яе, не пачую добразычлівых парадаў, не пачастуюся смачнымі булачкамі і пірагамі. Але хоць яе і няма, яна ёсць і будзе ў маёй памяці. Помню, з якім гонарам бабуля раскажвала мне пра свайго аднавяскоўца Янку Тарасевіча, які жыў у далёкай Амерыцы, але не забываў сваіх людзей, пісаў лісты, пры любой магчымасці стараўся прыехаць на Радзіму, прывезці лекі хворым, а дзецям замежныя ласункі.

Я думаю, і сапраўды кожнаму чалавеку на канавана выконваць сваю місію на гэтай зямлі. Але гэта місія

абавязкова павінна служыць на карысць Богу, сваёй Бацькаўшчыне, свайму народу і ўсяму чалавецтву незалежна ад таго, дзе яму суджана жыць і працаваць.

«Многія беларусы з рознай нагоды апынуліся далёка за межамі сваёй Радзімы, ды толькі будучы на чужыне, яны не толькі не забыліся пра свой край і народ, але і з'явіліся папулярызатарамі беларускасці ў вольным свеце, лепшымі яго прадстаўнікамі і абаронцамі намаганняў свайго народа «людзьмі звацца», быць роўнымі з іншымі народамі. Шмат яны зрабілі для таго, каб не змярцвела душа беларуская на чужыне і на Радзіме, каб не страціла яна сваю нацыянальную годнасць і свядомасць. Менавіта такім быў беларускі каталіцкі святар, прафесар, доктар тэалогіі айцец Янка Тарасевіч», — гаворыць І. І. Трацяк.

А Вітаўт Кіпель у сваёй кнізе «Беларусы ў ЗША» пісаў: «Айцец Ян Тарасевіч, бяспрэчна, належыць да малое групкі першапраходцаў і лідэраў беларускага руху ў Злучаных Штатах».

Нарадзіўся Я. Тарасевіч у вёсцы Клешнякі Шчучынскага раёна. У юнацкім узросце трапіў у ЗША. Там атрымаў вышэйшую тэалагічную адукацыю, абараніў доктарскую дысертацыю, выкладаў у семінары ў штаце Нью-Йорк. Казанні на набажэнствах гаварыў на беларускай мове, і гэта было ўпершыню ў тыя часы.

Апроч усяго ён быў арганізатарам беларускай каталіцкай грамады ў Чыкага, якая дзейнічае і сёння. У вёсцы Клешнякі некалькі год назад дзякуючы немалым сродкам, якія падаравала грамада, была адбудавана капліца. І цяпер яе жыхарам не трэба дабірацца ў Васілішкаўскі касцёл на набажэнствы, бо ксёндз прыязджае сюды сам кожную нядзелю і ў святочныя дні.

У кастрычніку 1936 года была створана Беларуска-

Амерыканская нацыянальная рада. Гэта арганізацыя вельмі многа зрабіла для папулярызацыі Беларусі. Асаблівая роля ў справах рады адводзіцца Янку Тарасевічу. Вось што піша аб дзейнасці рады Вітаўт Кіпель: «Асабліва варта адзначыць палітычную карэспандэнцыю а. Яна Тарасевіча. Галоўнай яго мэтай было інфармаванне амерыканскіх і заходнееўрапейскіх палітычных дзеячоў аб імкненні Беларусі да незалежнасці і захавання непадзельнасці сваёй этнаграфічнай тэрыторыі».

Я. Тарасевіч з'яўляецца аўтарам многіх кніг. Творчасць яго прасякнута тэмай Бога і Бацькаўшчыны.

Мне вельмі прыйшліся дадушы цытаты з яго кнігі «Беларусы ў святле праўды»:

«Няма на свеце народу, які б быў больш гаротным, многапакутным, бяздольным і болей пакінутым на здэкі злых людзей, як наш беларускі народ...»

«Зусім здаліся мы на апеку над намі і турботы пра нас чужых народаў. Дык што пасеялі, тое і жнём цяпер. Нас так ачмуцілі чужынцы, што мы ад праўды адказваемся: сябе самых выракаемся...»

«Беларуская псіхалогія — гэта ўнутранае дзеянне беларускай душы, утворанае на працягу вякоў у пэўных абставінах жывання».

«Беларуская мова — гэта спосаб выяўлення нашай псіхалогіі, дзеянняў і перажыванняў нашай душы».

«Мова наша — гэта вялікі дар нам ад нашай маці-Беларусі, а праз яе ад самога Бога. Дар гэты перадаецца бацькамі нашымі як найдаражэйшы скарб. Згубіць скарб гэты — значыць знішчыць часціну нашай беларускай істоты, часць згоднасці з розумам Божым: словам, надарваць, знішчыць праўду».

«Асмяяць сваю родную мову — значыць тое, што

асмяць сваю родную матку, сваю Бацькаўшчыну, самога сябе ды Божы розум. Робаць гэта толькі людзі бясхарактарныя або на жаль упаўшыя, у цемры разбудзіўшыя».

Тут, як бачым, да гэтых цытат каментар не патрэбен.

Нам, падрастаючаму пакаленню, трэба вучыцца такому патрыятызму, якім вало даў Янка Тарасевіч, і тады ніякая перашкода не вытрывае на нашым жыццёвым шляху!

КАМУНІКАТ.О.РГ

Вольга Посах

(13 гадоў, в. Лебедзева

Маладзечанскага р-на Мінскай вобл.)

Лебедзева

У час мінулы, час далёкі
(Прайшлі даўно ўжо тья дні)
Было тут возера глыбокае
З вадой крыштальнай чысціні.
Спусціўшы косы над вадую,
Раслі тут вербы з года ў год,
І не было вакол спакою
Адпеваў птушак, і ніколі
Нішто не знала бед, нягод.
Жыццё бруіла і кіпела
Без асабістых змен, падзей...
Да вады пара прыляцела,
Як снег, бялоткіх лебядзей.
Прыгожых птахаў ў час той страшны
Цанілі вельмі і за іх
Давалі золата мяхамі —
За мёртвых, а не за жывых.
З-за грошай, золата, багацця
Народ зусім ўжо азварэў
І на куце у кожнай хаце
Замест іконы «ствол» вісеў.
На возеры аднойчы раннем
Грымнуў стрэл, раздаўся крык.
Забіў двух птахаў паляўнічы,
Дастаў з вады і хутка знік.

З тых пор не пелі больш тут птушкі,
А праз якія два гады
Засохла возера да дна аж,
Не стала больш у ім вады.
Такая вось легенда ходзіць
Пра нашу вёску з тых падзей,
І назва яе паходзіць
Ад пары белых лебядзей.

* * *

Мне чужой зямлі не трэба,
Бо на ёй усё не так:
Нейкі іншы пах у хлеба
І ў вады няважны смак.

Мне чужына не патрэбна,
Хоць хвалі, хоць не хвалі:
Не было, няма, не будзе
Лепшай, чым мая, зямлі!

Шыр палёў, блакіт азёраў,
Шчодрасць лесу, мяккасць траў
Майму гаротнаму народу
На радасць Бог падараваў.

Спевам птушак на світанні
І печанай бульбай зрання,
Яркім золатам палёў
Край сустрэне наш сяброў.

Сваю родную старонку
Магу доўга я хваліць...
А зараз раблю выснову:
Беларусь жыла за ўсёды
І заўсёды будзе жыць!

Успаміны аб былым...

Уладкаваліся з бабуляй на ляжанцы,
У хаце цёпла — тапілі зранку.

І зараз печка аж ськвоча.

— Бабулька, ты мне расказаць

Не хочаш пра тое, што было,

Што знала?

— І ведаць не ведала, і бачыць
не бачыла, — бабулька ўздыхнула, —

Сама пра гэта ад бабулі чула.

Слухай, калі ахвота...

Даўно калісьці у наваколлі вёскі

Жыў вядомы пан Швайкоўскі,

Сядзіба ўбаку, на скр'яжаванні стаяла,

З вёскай яе дарога злучала.

Уздоўж дарогі, як тья лозы,

Раслі гнуткія бярозы.

Маёнтак і лямус драўляныя

Архітэктарам-італьянцам былі збудаваныя.

Дом прыгожы: у цэнтры — калоны,

Па баках — дзве вежы

(І ў іх, відаць, была патрэба).

Цягнуліся вышэй, да наба.

Шмат гаспадарчых пабудоў:

Паны гадавалі свіней і кароў,

Коней, рысакоў-скакуноў, качак,

Гусей і курэй, мабыць, для прысмакаў,

Яшчэ гадавалі гончых сабакаў.

Вада з рэчкі, што недалёка бруіла,

Панскі млын добра круціла.

А з сажалкі, што у двары была,

Жывёліну ўсю паіла.

Паны па-гаспадарску працавалі
І хораша, па-панску, адпачывалі:
Пан, пані і дзве паненкі,
Надзеўшы гожыя сукенкі,
Ля возера, у парку шпацыравалі,
Часам у більярдгулялі,
Гасцей далёкіх сустракалі
І часам самі ў госці выязджалі, —
Усё было як мае быць.

Бабулька змоўкла, паднялася
І спаць на ложка падалася.

Я ж думала і разважала:
А зараз што? Толькі ўспаміны,
Бо на месцы тым адны руіны.

Станіслаў Асон

(13 гадоў, в. Карабы-2

Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл.)

Уваскрашэнне

Вербніца

Праз тыдзень — Вялікдзень...

Учора была сапраўдная вясна. Ласкавае сонца, ласкавы ветрык, здавалася, зямля скінула са сваіх грудзей цяжкі груз.

А сёння зноў вярнулася зіма. Непагадзь, гразь і бруд наўкола. Пранізлівы вецер кідае ў твар мокры калючы снег, і толькі ўверсе дзесьці над маёй галавой анёлы звоняць у маленькія званочкі. Гэта — жаўранкі. Я не бачу гэтых птушчак, толькі чую вакол сябе серабрыстую мелодыю, якая сцвярджае, што халады часовыя.

Сёння Вербніца. Нясу ў касцёл галінкі жоўтых пушыстых юцікаў. Сярод непагоды, шэрых і панурых твараў пажылых людзей — галінкі, упрыгожаныя рознакаляровымі стужачкамі, і зоркі чыстых дзіцячых вачэй. Юнак-міністрант чытае, як Іерусалім вітаў Хрыста. Сярод цішыні шчыры дзіцячы галасок: «Там Божанька, Яму баліць!» Гэта Сашка, маленькая сястрычка Анечкі і Веранікі, якія стаяць побач, трымаючы ў руках свае вербачкі. А хлопец працягвае чытаць, як натоўп прамяняў Бога на разбойніка Вараву. «Распі Яго! Распі!» — лямантаваў натоўп. Выбралі

тыя людзі не дабро, а зло, не праўду, а хлусню. І таму за Кроў Нявінную з таго часу і мы ў адказе. У грамадства быў выбар. І яно, гэтае грамадства, выбрала цемру.

На крыжовым шляху з сябрамі нёс крыж. Нам траім было вельмі цяжка! А Ён нёс адзін. Чаму Яму ніхто не дапамог?! Не знайшлося смелага, страх агарнуў кожнага.

Вялікдзень

Ён уваскрос,
Яго няма тут.

(Мк. 16: 6)

Касцельны звон даносіць вестку кожнаму: «Вя-лі-кі дзень-дзень-дзень! Вялікдзень!» Няма больш шэрага колеру, няма панурых твараў. Квяцістыя хусткі на галовах жанчын, мужчынскія стрыманыя ўсмешкі, а дзеці з радасцю паведамляюць усім сустрэчным: «Хрыстос уваскрос! Алілуя!»

На сталае чырвоныя яйкі. Уся сям'я ў зборы. Са словамі «Святло Хрыста» мама запальвае свечку. Прышло свята.

З птушынага жыцця

Учора прыляцеў бусел. Многія яго суродзічы шмат гадоў збіраліся рабіць сваё гняздо на гэтай воданорнай вежы. Але вежа не дрэва, тут няма ні сучка, ні галінкі, на якіх можна замацаваць сваё жытло. Таму буслы адляталі, шукаючы больш выгодных кватэр. І толькі тры гады таму, калі замуж выйшла суседская дзяўчына Марыйка, знайшоўся смяльчак, які не

пабаяўся небяспечнай напружанай работы. Разам з сяброўкай ён збудаваў гняздо. У час летняй буры яны ўдваіх стаялі, дзюбамі і нагамі трымаючы яго. Там былі тры буслікі. З таго часу буслы жывуць на вежы. А сёлета, з зімы, у гняздзе пасяліўся чорны страшны груган. Ён падпарадкаваў сабе ўсіх навакольных варон, ды іншае птаства баялася ягонага «гру-гру-гру». Старыя з суседніх хат з трывогай пазіралі, што будзе, калі вернецца бусел. А не было нічога! Груган без бою ўступіў месца смелай бел-чырвона-белай птушцы, а сам знайшоў прытулак у высокіх дрэвах на могілках.

Надзея

Няхай над родным папялішчам
усцяж галосіць нема лёс,
няхай крываваць нас і нішчаць

—
ускрэсне Край, бо Ён ускрос!
Мацней за смерць,
за ўсё
каханне
зямлі, дзе ад дзіцяці ўзрос...
Устань жа, ўстань,
ускрэсні сяння,
мой Край, як уваскрос Хрыстос!

Н. Арсеннева

Куточак мой, найпрыгажэйшы ў свеце, —
Другіх такіх не знаю я.
Тут белы бусел ў паднябесі,
Ён — сімвал вольнага жыцця.

І яшчэ будзе у нас свята! «Хрыстос уваскрос —
уваскрэсне і наша святая мова!

Юда прадаў Хрыста за 30 сярэбранікаў.
Сын Божы ўваскрос, і Вера Хрыстова апанавала

паўсвету. Ён жыве ў сэрцах мільёнаў людзей.

Гэтак увакрасне і наша ўкрыжаваная мова, і наша гістарычная сімволіка!» Улётку з гэтымі словамі я атрымаў ад незнаёмай дзяўчынкі, маёй равесніцы, у Будславе.

КАМУНІКАТ.ORG

Вольга Кубека

(13 гадоў, в. Елькiўшчына
Круглянскага р-на Магілёўскай вобл.)

Якубу Коласу прысвячаецца

З далёкіх часоў твой голас,
Твой вобраз я бачу ў прасторы.
Вітаю цябе, Якуб Колас!
Кажу табе зноў я «дзень добры!».

З табой вучу роднае слова,
Павазе да продкаў вучуся.
Гучыць наша родная мова,
Квітнее мая Беларусь!

Ты верыў у лепшую долю
І ў вершах яе апяваў.
Усім зычыў шчасця і волі
І творы пра гэта складаў.

Мы з «Новай зямлёю» на ўроках
Вучыліся край шанаваць,
Быць мужнымі, добрымі, ветлымі
І сябру ў бядзе спачуваць.

Тваё неўміручае слова
Не ведае моўных граніц.
Ў ім чую дыханне дубровы
І звон брыльянцістых крыніц.

Ўсе вершы мне роднымі сталі,
Як першыя кветкі вясны.
І я ганаруся, што ёсць такія
У маёй Беларусі сыны!

* * *

Калі ад мовы ты адрокся,
То ты не сын сваёй зямлі.
Надзеі светлыя палосы
Былі ў сэрцы параслі.

Не прысягай сабе на вернасць,
Забудзь навек свой родны кут.
І ў полі залатое зерне —
Ўсё гэта скарб чужых пакут!

А ты жыві спакойна, ціха.
Ты сам сабе абраў свой лёс.
Забыў ты, што жывеш на Беларусі
І ў сэрцы ты ёй вернасць не пранёс!

* * *

Родны кут, мілы край Беларусь!
Звон брыльянтавы ў родных крыніцах
Я па кроплі ў сабе збяру,
Каб табой яшчэ раз наталіцца.
Каб адчуць, што я не адна,
І аддзячыць табе шчырым словам.
Родны край, мілы край Беларусь,
Брыльянты крынічнае мовы!

* * *

Якое шчасце
Жыць на белым свеце!
Сустрэць світанне,
Ўбачыць першы снег.

Няхай у твар мне б'е
Халодны вецер,
Ён у адказ пачуе толькі смех.
Як гэта добра —
Кожнай раніцою
Выходзіць на знаёмыя палі,
Напіцца там
Крынічнаю вадою
І басанож прайсціся па раллі.
Напэўна, ёсць
Мясціны лепей гэтых,
Але не трэба мне чужых краёў.
Хачу я чуць Радзімы любай подых
І слухаць шум бярозавых гаёў!

* * *

О Беларусь мая, старонка родная.
За што табе столькі пакут?
Чаму такая ты бяздольная,
Адзіны мой, радзімы кут?
Няўжо не зможаш скінуць пугы,
Што нас сціскаюць з года ў год?
Нас душаць, б'юць, марнуюць каты,
Нахабны, нелюдзімы зброд.
Заву Пагоню ў дапамогу,
Усім дапамагчы бярусь.
І веру ў светлую дарогу
І ў тое, што жыве Беларусь!

Надзея Карпейчык

(13гадоў, в. Старыя Паддубы
Шчучынскага р-на Гродзенскай вобл.)

Ганаруся, што наша зямля ўздавала яе

Далёка час, калі над родным краем
Гучаў твой голас і на буру зваў.
Ідуць гады, а мы не забываем
І слоў тваіх маланкавых, і спраў.

П. Макаль

Родная Беларусь! Як не любавалася, не дзівіцца мне, тваёй дачцэ, тваёю прыгажосцю! Радасцю поўніцца сэрца, калі гляджу я на залацістыя палі збажыны, на абшары зялёных лугоў, убраных прыгожымі кветкамі, на цяністыя лясы, якія радасна ківаюць мне голлем, калі ўранку іду па грыбы ці па ягады. Як мне не ганарыцца табою, Беларуская зямля, гэта ж ты ўздавала такіх выдатных людзей, як Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Еўдакія Лось, Алаіза Пашкевіч... Так, менавіта Алаізу Сцяпанаўну Пашкевіч, яе — Цётку. Гэта яе ўздавала Шчучынская зямля — зямля, на якой я цяпер живу. Пра Цётку я ведаю, здаецца, усё. У суседняй вёсцы Стары Двор знайшла яна свой спачын. Тут яе магіла, якую даглядаем мы, вучні Хадзілонскай базавай школы. Паўз яе едуць, ідуць людзі. Заходзяць сюды, на магілу, каб ушанаваць памяць Алаізы. Кожны раз, калі я бываю ля яе магілы, мне ўспамінаецца першая мая сустрэча з пісьменніцай тут, у Старым Двары.

...Пачатак кастрычніка. Няздзяля. У паветры плавае павуцінне бабінага лета, стаіць пах прывялай травы, узаранай зямлі, вогнішча, што дагарае на бульбяным полі. Сабраліся

мы з сяброўкамі ў незвычайнае падарожжа... Да Цёткі...

Упершыню ідзем мы па дарозе, па якой, бясспрэчна, калісьці ішла, ехала верхам на кані маладая абаяльная жанчына ў чорнай сукенцы (іменна такой яна запомнілася старажылам). Накіроўваемся на радзіму паэтэсы, жыццё і творчасць якой ужо захапілі, запаланілі мяне энергіяй, самаахвярным служэннем свайму народу.

Здалёк угледзелі купку дрэў, прыбаўляем кроку. Падыходзім бліжэй і ўжо бачым агароджу і сярод кронаў дрэў — гранітны крыж. Потым доўга стаім ля крыжа, чытаем і перачытваем напісаныя на ім лацініцай словы:

«Цётка.

З Пашкевічаў.

Алаіза Кейрыс.

З.VII.1876 — 5.II.1916».

Мне на думку прыйшлі словы:

...Тут пастаю, памаўчу,

Подых пясняркі адчую нутром...

І сапраўды, мне здалося, што дзесьці тут, паблізу мяне, ходзіць дух Алаізы.

Нечакана загаманілі сваімі кронамі апранутыя ў зялёныя, залацістыя, чырвоныя лісты старыя дрэвы. Яны шэпчуць быццам калыханку для Алаізы, якая ўжо шматгадоў пакоіцца пад іх «апекай». Потым на момант супыніліся, нібы раздумваючы, а пасля паведалі толькі мне адной пра тое, чаму Алаіза стала звацца Цёткаю:

«Узяла сабе Алаіза псеўданім і пачала ўсюды называць сябе Цёткаю. Прасіла, каб і таварыша так яе ўсюды называлі. Па вясковаму беларускаму звычаю так у вёсцы звяртаюцца да кабеты, да простае беларускай сялянкі. Хацела падкрэсліць сваім псеўданімам, што яна не пані, а цётка, звычайная цётка, сястра працоўнай беларускай жанчыне. І «Цётка» хутка прыстала да яе».

Малайцы, дрэвы-бабулі! Памятаеце вы Алаізу!

Маё першае падарожжа на магілу Цёткі закончылася, і я з сяброўкамі вярнулася дамоў.

А ўжо цяпер я, трынаццацігадовая дзяўчынка, даведалася, што Цётка марыла аб адным — «стаць песняй у народзе», і мара паэтэсы збылася — яе творы гучаць на рускай, польскай, беларускай, украінскай і іншых мовах. Я таксама ведаю, што ля самай магілы Цёткі калісьці рос магутны дуб. І мяне вельмі здзіўляе, што ўсё гэта Алаіза прадказвала ў словах свайго верша. Гэтыя словы сябры Цёткі высеклі на помніку ля магілы:

На магіле ўзыду дубам,
Пачну шаптаць братнім губам
Аб іх долі, аб свабодзе,
Стану песняй у народзе.

Мяне вельмі захапляюць вершы Алаізы Пашкевіч, а некаторыя мне настолькі падабаюцца, што я ведаю іх на памяць. Вось, напрыклад, верш «З чужыны»:

І душна, і цесна, і сэрца самлела
Мне тут на чужыне, здалёк ад сваіх...
Я птушка на скрыдлах, ляцець бы хацела,
Як хваля па моры, плылабы даіх!

Ўзнялася б, здаецца, расінкай на хмары,
А хмары бы ветрам сказала я гнаць
Далёка, далёка, дзе сняцца мне чары,
Дзе боры густыя над Нёмнам шумяць.

Дзе пацеркай белай Вілля прабягае,
Дзе Вільня між гораў гнездо сабе ўе,
Дзе кожна дарога і крыж мяне знае,
Дзе ўсё, усё чыста вярнуцца заве.

Сто дваццаць пяць гадоў живе гэтая дзівосная жанчына

— наша зямлячка, паэтка, педагог, асветнік... Жыве ў памяці народнай, у нашай памяці. Вучні і настаўнікі маёй школы шмат робяць для гэтага. У кабінёце беларускай мовы і літаратуры захоўваецца шмат матэрыялаў пра Цётку ў альбо ме, дзе сабраны звесткі пра паэтку. Яму тры з паловай дзесяцігоддзі. Гэта дарагая рэліквія. Альбом папаўняецца фотаздымкамі, успамінамі землякоў. Я рада, што гэта я са сваімі сябрамі, аднакласнікамі збірала экспанаты для гісторыка-этнаграфічнай кампазіцыі «З Радзімы Цёткі». Мяне вельмі здзіўляе, што людзі да гэтага часу захоўвалі даўнія рэчы, якія, магчыма, належалі Цётцы ці яе родным, і перадалі нам у школу. Сярод экспанатаў — даўняя ваза, муфта, шалік, жаночы вышываны саматканькасцюм, калаўрот, прас, ступа, дзіцячая калыска... Усяго звыш 140 экспанатаў. Я хачу верыць, што некаторымі з гэтых рэчаў сапраўды карысталася Алаіза ці яе родныя. Я вяду экскурсію ў нашым кутку з такім натхненнем! У школе адчуваецца нябачная прысутнасць Цёткі. Яна глядзіць са скульптурнага помніка ў двары школы. Яна пазірае на нас з партрэтаў-пано, зробленых з саломкі рукамі настаўнікаў і вучняў нашымі рукамі.

З нагоды юбілею Цёткі летась на нашай зямлі адбылося абласное свята паэзіі. На яго прыехалі шматлікія госці з Мінска і Гродна. Прысутнічалі і паэты, і пісьменнікі, і навукоўцы, і прадстаўнікі грамадскіх арганізацый... Адным словам, было вельмі шмат знакамітых людзей. Урачыстасці пачаліся ў вёсцы Стары Двор, на месцы пахавання Цёткі. І я вельмі хвалявалася, як і мае сябры, вітаючы гасцей, ушаноўваючы памяць зямлячкі.

З партрэта ў саламянай рамцы, прыстасаванага да помніка, глядзіць прыгожая маладая жанчына. А вось яна нібы сышла з партрэта: у строгай чорнай сукенцы, з закручанымі ў вузел валасамі. Стаіць ля мікрафона, чытае

вершы. Вобраз Цёткі стварае вучаніца маёй школы Ірына Кашлей. На заканчэнне мітынга-ўспаміна магілу паэткі ўпрыгожылі ганарлівыя ружы, урачыстыя гваздзікі і пяшчотныя палявыя рамонкі.

Валянціна Коўтун заўважыла, што «мы — шчаслівы народ, таму што маем такую знакамітую зямлячку». І гэта так! Я ганаруся Алаіза Пашкевіч! Ганаруся тым, што яна зрабіла для Беларусі. Ганаруся, што яе ўздавала менавіта Шчучынская зямля, мая зямля.

Дзякую, Беларуская зямля, што ты ўздавала такую выдатную гістарычную асобу, як Алаіза Пашкевіч!..

Максім Рэйкін

*(13 гадоў, в. Субачы
Ваўкавыскага р-наГродзенскай вобл.)*

Мая радзіма...

Я жыву ў вёсцы Субачы, што знаходзіцца ў Гродзенскай вобласці недалёка ад невялікага прыгожага гарадка Ваўкавыска.

Назва нашай вёскі незвычайна гучыць. Кажуць, што некалі тут у маёнтку жыў злосны пан, які больш цаніў сваіх сабак, чым людзей. Пана людзі называлі сабачым, таму і вёска, дзе ён жыў, спачатку называлася Сабачы, а потым — Субачы.

Ёсць яшчэ адзін варыянт паходжання назвы. Этымалогія слова «субачы» гаворыць аб тым, што некалі тут жылі крывыя, касабокія людзі. Людзі расказваюць адно, а навука гаворыць іншае. Цяжка вызначыць, што праўда, а што мана.

Вёска наша размясцілася на ўзгорыстай мясцовасці. З усіх бакоў яе акружаюць невялікія лясы, якія славяцца сваімі багатымі ўраджаямі грыбоў, ягад, арэхаў. Ёсць у нас цудоўныя азёры. На адно з іх мы бегаем улетку купацца. Другім можна проста любавання: туды часта прылятаюць лебедзі. На саўгасных палях штогод песцяць вока ўраджаі жыта, пшаніцы, ячменю, буракоў і бульбы.

Мясціна ў нас прыгожая ў любую пару года. Проста любата.

Ёсць у нашай вёсцы сапраўдныя архітэктурныя помнікі. Гэта наш будынак бібліятэкі і Дома культуры,

дзе раней размяшчаліся панскія пакоі. Будынак абноўлены, але сама архітэктурна і парк вакол нагадвае аб старажытнасці яго паходжання.

Ёсць у нас і сучасны помнік, узведзены ў памяць загінуўшых у гады Вялікай Айчыннай вайны. Грэба адзначыць, што ў нас узведзены шмат новых будынкаў бытавога прызначэння. Але сучасная архітэктурна цудоўна спалучаецца з помнікамі мінулых гадоў.

Старажылаў у нашай вёсцы застаецца ўсё менш. Гэтыя людзі ўжо не працуюць, жывуць толькі на дзяржаўным утрыманні. Да іх мы часта звяртаемся за ўспамінамі і добрымі парадамі. Большасць жыхароў працуюць у саўгасе, некаторыя заняты на працы ў раённым цэнтры. Дзеці наведваюць дзіцячы садок, школу. Шмат праводзіцца ў нас мерапрыемстваў для грамадскага адпачынку.

Я вельмі люблю сваю вёску, паважаю яе жыхароў. Мае Субачы — гэта частка мяне, яны займаюць значнае месца ў маёй душы, у маім сэрцы. Куды б я ні паехаў, мая маленькая радзіма будзе клікаць мяне, пастаянна ўсплываючы ў маёй памяці.

Мая вёска

Вёска мая дарагая,
Шчыра, ўсім сэрцам люблю,
Верш свой табе прысвячаю,
Аб табе песні пяю.

Ты, мая вёска радзімая,
Бліз Ваўкавыска стаіш.

Лесам, садамі цвітучымі,

Смехам дзіцей гаманіш.

Славішся ты ветэранамі,
Добрымі сем'ямі, мамамі,
ФАП, садок-яслі ўдалеч глядзяць:
«Дзякуй!» — хачу нашай школе сказаць.

Ёсць даяркі ў нас і камбайнёры,
Ёсць трактарысты, ёсць і шафёры,
Ёсць і прыгожы машынны двор,
І ў Доме культуры — мясцовы наш хор.

Я з табою, вёска,
Век не разлучуся,
Як мая матулька,
Жыць тут застануся.

Хай будзе сорамна таму дзіцяці,
Каму няма чаго аб вёсцы расказаці.

Любы край

Беларусь — мая Радзіма,
Мой кавалачак зямлі.
Маці тут мяне радзіла,
Тут мае і карані.

Люблю я ў вёсцы прачынацца
Пад пегушыны спеў,
Глядзець, як маці ідзе ранкам
З вядром даць карову ў хлеў.

А колькі песень беларускіх
Пачуў вячэрняю парой.
І мне здаецца, што радзімы

Нямае лепшай, як маёй.

Я кожны кусцік тут шаную.

І кожную кветку берагу.

Без Беларусі маёй лобай

Пражыць сягоння не змагу.

КАМУНІКАТ.ORG

Ася Ярмоленка

*(13 гадоў, в. Вязе
Асіновіцкага р-на Магілёўскай вобл.)*

«Мой родны кут...»
Абразкі

Развітанне і сустрэча

...Была восень... Я стаяла сярод поля, на дарозе, размытай халоднымі дажджамі... Неба пагрозліва навісала над полем і вецер сноўдаўся па ім, як здань, вусцішна завываючы...

Потым я пачула блізка ад сябе, як крылы птушак разразаюць паветра... Падняла голаў... Буслы... Іх было так шмат, што, здавалася, ім не хапае месца ва ўсім небе. І таму адны з іх ляцелі зусім нізка над зямлёй, ледзь не кранаючы яе крыламі, як бы развітваючыся, а другія — глыбока ў самотным і цёмным небе сярод развешаных па ім аблокаў, мабыць таму, што не хацелі глядзець на радзіму і затойвалі боль развітання зёй у сабе, у самым сэрцы, у чыстай буслінай душы, якая заўсёды імкнецца вярнуцца з далёкага выраю дахаты. І сапраўды, радзіма ў той час была радзімай пад белымі крыламі...

...Была вясна... Я стаяла за ваколіцай маленькай вёсачкі, усяго ў некалькі дамоў. Вакол панавала прыгажосць, і сонца весела асвятляла дахі дамоў, зелянеючыя дрэвы і высокую буслянку... Не ведаю, чаго я тады чакала, але... Нават голаў не прыйшлося падымаць: ён ляцеў, шырока распластаўшы крылы, невысока над буслянкай. За ім прыляцелі яшчэ два. І я пачала ўглядацца ў бязмежную сіль неба... Недзе далёка

замігцелі белыя крылы з чорнай атарочкай... Яны ўсё прыбліжаліся, і радзіма зноўку стала радзімай пад белымі крыламі... Яны вярнуліся, мае буслы... Сэрца маё напоўнілася невыказнай лобоўю да іх, да радзімы, да ўсяго свету.

...Япрачнулася.

Хоцімскі вечар

— За вокнамі ўжо цёмна?

— Не, яшчэ толькі пачынае цямнець.

— А чаму мы ўжо кладземся?..

Зразмовы з бабуляй

...Сонца асвятляе лугі, між якімі цячэ рака. Мелкая, але яна дзіўна, нібы той вуж, міжтравінак паўзе і выкручваецца. Промні сонца кранаюць пыл, які належыць дарозе. Мы ўтраіх ідзем на рэчку — я, Насця і бабуля. Мы з Насцяй трымаем ў руках абутак, а бабуля сумку з нашымі рэчамі. Прыемна ісці басяжом па пяску, калі ён такі цёплы зверху і халодны знутры. Ён прыемна лашчыцца да ног і перасыпаецца між пальцаў. Ногі завязваюць у ім. Сонца грэе так, што хочацца паваліцца ў пясок і ляжаць. Але ж больш хочацца купацца.

Воць знаёмы цагляны двухпавярховы дом з вялікім чорным сабакам, які заўсёды брэша на нас... Звычайныя гусі, якія самі баяцца нас і, хутка перабягаючы праз дарогу, кідаюць нам злоснае «ш-ш-ш». Але мы іх любім, мы да іх прывыклі. Здаецца, каб не было іх, не было б і гэтай ракі, гэтага сонца, гэтых лужкоў, гэтых масткоў, «па калена» патанаючых у аеры... А без гэтага ўсяго не было б і гусей, і сабакі, і нас саміх...

Воць і купальня. Крыху раней або пазней тут было б поўна народу, але мы прыйшлі сюды ў такі час, калі апошнія хлопчыкі толькі што выбеглі з вады і апранаюцца і толькі

будзем сядзець на лавачцы і слухаць аповеды дарослых, адганяючы «крывасмокаў». Будзе прыемна апускацца вечар. І мы з дзяўчынкамі пойдзем на другую лавачку або ў альтанку або будзем проста хадзіць дзе-небудзь і гаманіць пра сваё...

А потым прыйдем з Насцяй у маленькую бабуліну кватэру, павячэраем і будзем ужо класціся спаць...

Вось ён — летні хоцімскі вечар...

На ўсходзе сонца

— Бабуля, ты чаму не спиш?

— А ты чаму?..

— Колькі часу?

— Зараз пагляджу... Чатыры гадзіны... Спі яшчэ...

Зразмовы з бабуляй

...Звычайна сярод начы я абуджаюся ад яркага святла. Гэта лямпачка з бабулінай спальні так ярка гарыць. Бабуля кажа, што «яны заўсёды ноччу больш свет паляць, чым увечары». Мабыць пагэтаму ў некаторыя ночы бабуля чытае...

Вось і зараз яна чытае нешта. Вялікія акуляры, доўгія сівыя валасы, маршчыністы і вяснушкаваты твар... Быццам старая німфа... Я люблю яе. Яна незвычайная. Яна не такая, як усе бабулі. Нават дабрыня яе... не такая...

Каб звярнуць на сябе ўвагу, я ўстаю з ложка і ў бабуліных тапках шпацырую праз усю залю да маленькага пакойчыка. Пасля вяртаюся і залажу на высокі ложак...

Бабуля пыгаецца у мяне шэптам, каб на разбудзіць Насцю:

— Ты чаго гэта?

— Як «чаго»? Хадзіла кудысьці.

— Колькі часу?

— Не ведаю. Зараз зірну. — І я зноў бягу ў залю — зірнуць

на гадзіннік.

— Яшчэ толькі пятнаццаць хвілін на трэцюю...

— Спі. Усхапілася сяродначы. Чаго?!

— А ты чаго?

— Ну дык я ж ужо старая ...

Мы робім цішыню, але праз некаторы час я пытаюся:

— Ба, а калі сонца ўстае?

Бабуля пазірае на мяне праз акулеры здзіўлена і задумваецца:

— У чатыры гадзіны. А што?

— Ды я б хацела паглядзець, як яно ўстае...

Бабуля зноў задумваецца, а потым кажа:

— Я цябе разбуджу ў чатыры гадзіны. Добра?

— Ага, — кажу я.

— А зараз спі!

— А разбудзіш? Не забудзеш?

— Не. Спі.

І я адварочваюся да сцяны, на якой вісіць дыван, пачынаю яго вывучаць і засынаю...

Прачынаюся ад таго, што мяне нехта штурхае ў бок, кажа шэптам:

— Уставай! Пайшлі сонца сустракаць!

Я ўспамінаю, што мне ноччу абяцала бабуля і, перамагаючы сон, саджуся на ложку. Яшчэ да канца не прачнуўшыся, пытаю ўбабулі:

— А ў чым я пайду?

— У гэтай майцы і ў шортах. Я табе дам сваё фіялетавае паліто.

— Ага! — абурана кажу я.

— А хто цябе там будзе бачыць? — пытаецца бабуля.

Я праз некаторы час згаджаюся і апранаюся. Мы з бабуляй выходзім на двор. Адразу ж прахалода запаўзае пад паліто і выганяе зявоту з цела, якое яшчэ не ачуняла пасля

таго, як яго вырвалі з цёплага ложка.

— Вунь! — кажа бабуля, — глядзі туды, — паказвае яна на ўсход, — а я ў хату.

— Пасядзі са мной! — прашу я і саджуся на лавачку пад акном бабулінай кухні.

— Няма калі! Трэба вам з Насцяй сняданак гатаваць! Я зараз Насцю разбуджу — няхай да цябе ідзе!

— О, давай! — кажу я, і бабуля ідзе ў пад'езд.

А я застаюся сам-насам з усходам сонца.

На двары яшчэ не вельмі светла, але ўжо і не цёмна. Шэра. У такі час усё здаецца дзіўным. Яшчэ трымціць у паветры ўжо непатрэбнае святло ліхтароў, але таполя ля дзіцячага садка ўсё яшчэ здаецца гіганцкім ценем. У парку рэдка ўскрыкваюць вароны. Паціху святлее. Усе яшчэ спяць. З пад'езда да мяне моўчкі выходзіць заспаная Насця. Садзіцца побач. Мы ўдваіх маўчым. Потым адна з нас нешта кажа другой, і размова паціху завязваецца. Мы размаўляем шэптам, але Марыніна маці высоўвае ўскалмачаную галаву з другога паверха і сцэнічным шэптам кажа нам:

— Ну чаго вам не спіцца? Цішэй гаварыце! Усе людзі спяць!
— І пры гэтым яна паказвае галавою на наваколле, і сабакі ў «вальеры» падбрэхваюць ёй. Мы з Насцяй пачынаем размаўляць цішэй, але, відаць, праз некаторы час нашы галасы мацнеюць, і гісторыя паўтараецца. Потым Насця не вытрымлівае:

— Ты спаць не хочаш?

— Не! — адказваю я, хаця ў самой павекі закрываюцца.

— А я хачу!

— Дык ідзі. Чаго ты?

— А ты не пакрыўдзіся?

— Чаго тут крыўдзіцца? Ідзі!

Яна пайшла, але абярнулася:

— Праўда, не пакрыўдзіся?

— Ды я ж табе ўжо сказала. Шуруй спаць.

І Насця «шуруе», а я застаюся назіраць за сонцам.

...Сонца ўзыходзіць, нябёсы чырванеюць, я ўсё часцей прыкрываю рот рукой... Неба ўжо не чырвонае, а ружовае, потым, мабыць, сонца ўзносіцца высока, таму што я яго не бачу, а ўжо светла, як удзень...

Вось такі ён — летні хоцімскі ранак...

Калі б вы жылі ў Хоцімску і кожнае лета перажывалі тое, што перажываю я, то вы б любілі не толькі гэты маленькі горад на граніцы з Расіяй, але і ўсю Беларусь, увесь свет — ён цудоўны.

Жыць прыемна... Памятайце пра гэта і любіце... Усю Зямлю... Вы на ёй жывяце...

Небо

Зимой Небо опадает на землю инеем и снегом, летом — росой и дождем. Оно вообще странное, это Небо. Разное... На Океан похоже... На Тихий... Тоже живет своей жизнью, такое же наше, Земное, как и ничье, независимое. Как человек, имеет свой характер, меняет настроение... Хотя человек во многом от Неба зависит и поэтому он не совершенен, а Небо — совершенно...

Кто из людей знает точно, что внем? Оно ведь бесконечно. И за космосом есть что-то еще. Кто знает... Мириады галактик (говорят: «в космосе», а на самом деле — в Небе). Кто сказал, что их число конечно? Кто сказал, что звезды подсчитаны? Романтики не верят в это и сами открывают новые галактики, звезды, созвездия, дают им названия. Ведь Небо — среда романтиков. Романтики любят по утрам влезть на пушистое облачко и любоваться восходом Солнца над Океаном, рыжими и белыми звездами над ним же, и радужной Землей. Небо дарит им любовь, и их браки заключаются на

Небесах.

Небо — среда философов. В небе живет Мудрость, которая заставляет людей думать и делает их философами. Небо — Закон Бытия, а философы размышляют над Законом Бытия.

Небо — среда детей. Оно чисто, и дети чисты. И в этом они схожи. Дети часто летают во сне и мечтают о полетах наяву. И Небо дарит им крылья.

Небо — Первое и Великое, что сотворил Бог. Первое из стихий. Небо — счастье. И нет седьмого неба, неба, отдельного для счастья, потому что Небо все, целиком и полностью, — счастье.

Небо — среда Бога. Оно — вечно живо... Оно красиво и таинственно, тихо и бурно, оно — разное. Оно — Океан. Оно — Небо...

KAMUNIKAT.ORG

Вольга Шаламіцкая

(13 гадоў, г. Мінск)

Люблю сваю краіну

Гагоча ў дальняй вёсцы гусь,
Гайдаюцца галіны.
Люблю сваю я Беларусь,
Прыгожую краіну.

І кветкі, краскі на палях,
І коней рознай масці,
І доўгі шлях, прыгожы шлях,
Які вядзе да шчасця.

Бо дзе яшчэ палі, лугі
Такія на світанку
І дзе духмяныя стагі
Так добра пахнуць ўранку?

І дзе яшчэ сасновы бор
Такі, як беларускі?
І дзе, ў вадзе якіх азёр
Зіхоча рыба лускай?

І месяц дзе ў начы такі,
І дзе такія зоры,
І краявід ва ўсе бакі,
Зялёныя прасторы?

Нідзе на свеце больш няма
Такой краіны светлай,
Дзе ўсмешка зіхаціць сама
І люд спрадвеку ветлы.

Дзяніс Віхрэнка

(13 гадоў, г. Докшыцы Віцебскай вобл.)

«Мой родны кут, як ты мне мілы...»

Мая маленькая радзіма горад Докшыцы. Тут я нарадзіўся ў 1988 годзе. Адсюль і пачаў свой шлях у жыццё.

Адкуль пайшла назва майго горада? Кажуць, што яна ўтварылася ад слова «дошчачкі», на якіх пісалі аб'явы, а можа, ад чаго іншага. Дакладна не ведаю.

Найбольш яскравым, светлым і памятным быў у маім жыцці дзень 1 верасня 1994 года. Тады ў шэсць з паловай гадоў мяне з маім братам Андрэем мама вяла ў 1 клас 2-й школы. Беларускай. Першая школа ў нашым горадзе — руская. Але бацькі выбралі нам беларускую! І мы не шкадуем.

Ішлі мы першы раз у першы клас па вуліцах Чарняхоўскага, Спартыўнай, па стадыёне. Ішлі не спяшаючыся, паволі. Настрой быў добры. Добрыва ўсёй красе гэтага слова. Злева туліліся аднапавярховыя дамы, далей поле, а потым і трохпавярховая прыгожая школа. Справа масціўся ўвесь горад — з адна-, двухпавярховымі, зрэдку трох- і нават пяціпавярховымі дамамі. Хто жыве ў гэтых дамах, дзе працуе? Якія ёсць у горадзе ўстановы і прадпрыемствы, я тады не ведаў.

Але ўсё ж гэтыя пытанні час ад часу ўзнікалі ў маіх думках.

Тата мой працуе ў пажарнай ахове, якая размяшчаецца за 200—300 метраў аднашай хаты. Таму я туды часта бегаў, углядаўся ў прыгожыя чырвоныя аўтамабілі, іх абсталяванне.

Аднойчы, калі я вучыўся ў пятым класе, тата завёў мяне

нават на іх вышку. Тады я ўбачыў свой горад з вышыні птушынага палёту. Уражанне было захапляючым. Вуліцы, здавалася, расступіліся і выцягнуліся ў розныя бакі. У абмежаваных імі квадратах туліліся адзін да аднаго рознакаляровыя і рознапавярховыя дамы з пакатымі стрэхамі. Убачыў я таксама возера, якое выступала з-за дамоў блакітнай шлямай на заходняй ускраіне горада.

Горадашчэ больш, чым раней, зацікавіў мяне. Захацелася абысці ўсе вуліцы, паглядзець на кожны дом, кожнае дрэва зблізку. Крэху пазней, калі навучыўся ездзіць на матаролеры, здзейсніў сваю заповітную мару. Амаль паўдня калясіў па вуліцах, чытаў іх назвы — Калініна, Маякоўскага, Леніна, Чарняхоўскага, Горкага, Маркса.

Людзі гэтыя вядомыя ў свеце. З гісторыі. Але, упэўнены, яны ніколі не былі ў нашым горадзе. Дык чаму іх імёнамі назвалі вуліцы? Праўда, ёсць у нашым горадзе вуліца Адама Міцкевіча, вядомага пісьменніка. Але на ёй нідзе не напісана, хто такі А. Міцкевіч і чаму яго імя прысвоена гэтай вуліцы.

У падручніках па беларускай літаратуры ўказваецца, што калісьці ў Докшыцах працаваў настаўнікам Францішак Багушэвіч. Дык чаму не назваць адну з вуліц яго імем?

Гораднаш стаіць у вытоку ракі, вядомай у рэспубліцы і за яе межамі, Беразіны. Вось і даць бы адной з вуліц назву Бярэзінская.

А быў, Кажуць людзі, у Докшыцах першым сакратаром райкама партыі Касарэўскі. Партыя гэта, як сведчыць перабудова, паказала сябе здэрэннага боку, рэпрэсіўнага.

Касарэўскі ж не займаўся рэпрэсіямі, а думаў пра дабрабыт людзей раёна, пра прыгажосць райцэнтра. Гэта пры ім быў упершыню пакладзены асфальт, а на галоўных вуліцах водаправод. Дык чаму б і яго імя не даць адной з вуліц Докшыц?

На старажытным гербе Докшыц, які яны атрымалі 22

студзеня 1796 года, адлюстраваны на зялёным полі два ўзгорачкі, на якіх ляжаць збаны. З іх гарлавін выцякаюць блакітныя крыніцы.

Гэта сведчыць аб тым, што ў Докшыцах і вакол іх самая смачная і чыстая крынічная вада. Таму невыпадкова тут некалькі дзесяцігодзяў працаваў піўзавод, піва тут было вельмі смачнае. А хіба цяпер так цяжка збудаваць піўзавод або які-небудзь камбінат безалкагольных напояў? Каб хапала піва або напояў не толькі нам, але і суседзям.

У мінулым годзе ў маім горадзе ўступіў у строй Дом пошты. Дабротны, прыгожы. Вось бы такі ці крыху большы пабудавалі Дом культуры. Тады б і адпачыць моладзі было дзе.

Вось чаму мой горад мне так мілы і якім я жадаю бачыць яго ў будучым. А калі мае пажаданні стануць хоць часцінкай пажаданняў нашага мясцовага кіраўніцтва і ўрада рэспублікі, то яны могуць і ажыццявіцца. Тады мой родны горад зойме пачэснае месца сярод іншых гарадоў Беларусі.

Таіса Гарбар
(13 гадоў, г. Мінск)

Мой родны кут

Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забыць цябе не маю сілы!..

Я. Колас

Я вельмі люблю сваю радзіму, сваю Беларусь. Ёсць у Беларусі такія мястэчкі, куды хочацца вяртацца зноў і зноў. Такім мястэчкам, куды я прыязджаю кожны год на адпачынак, з'яўляецца невялікі гарадок Дуброўна. Гэты гарадок пачаў сваё існаванне з XII стагоддзя. Ён быў уласнасцю імянітага роду Глебаноўчаў, тытулаваных графамі на Дуброўне. Гэты гарадок узнік на беразе ракі Днепр, дзе раскінуліся магутныя дубравы. Там, дзе яны расступаліся, на беразе ракі ўзнікла паселішча. Адсюль і назва гарадка Дуброўна. Краявід Дуброўна вельмі жывапісны. Тут шмат дрэў, розных кветак, невялікія горкі, якія перамяжаюцца нізінамі. Сярод дубровенцаў было шмат таленавітых майстроў: Фёдар Гаўрылаў, Фёдар Мікулаеў, Герасім Акулаў. Яны ўсе працавалі пры царскім двары. Так, напрыклад, Герасім Акулаў быў знакамітым мастаком. А яшчэ ў Дуброўне была заснавана ў XVII стагоддзі першая гадзіннікаявая фабрыка, якая славілася сваімі гадзіннікамі. У гэтым горадзе жывуць мае бабулька і дзядулька. Гэта месца вельмі прыгожае, і толькі тут можна спакойна адпачыць. Недалёка ад дома працавае маленькая рачулка, якая завецца Задубровенка. Я

люблю яе, люблю дрэва, якое нахілілася да вады, — гэта іва. І калі мне сумна, я прыходжу да івы і, усеўшыся на ствол, апускаю ногі ў ваду і боўтаю імі. Мне прыемна назіраць, як палашчуцца галінкі ў рацэ. Адразу на душы становіцца добра, усё здаецца прыгожым, і я разумею, што гэта лепшае месца ў свеце. Гэту іву я лічу доктарам майго настрою.

Недалёка ад хаты ёсць мая любімая гара. Мне падабаецца раніцай узбірацца на яе, калі толькі прачынаецца сонейка, і стаяць, падняўшы рукі. Тады здаецца, што я трымаю сонейка ў сваіх руках. А калі зірнуць уніз з гары, што мая рачулка пераўтвараецца ў блакітную нігачку. А яшчэ я люблю ноччу глядзець на зоркі, бо тут яны самыя яркія, самыя вялікія, нібы жывыя, і пераміргваюцца ў небе. Такія моманты ў вялікім горадзе не ўбачыш.

Мае бабуля і дзядуля ўсё жыццё жывуць у гэтым мястэчку. Яны ведаюць кожную сцяжынку, кожную кветачку каля хаты. А дрэвы, якія пасадзіў мой дзед у маладосці, ператварыліся ў магутных асілкаў. У гэтым горадзе любяць дрэвы, шмат іх саджаюць. Я лічу, што дрэва — гэта сімвал жыцця, стойкасці, трываласці. Кожную вясну яны нам даруюць радасць жыцця. Мой дзядулька для кожнага са сваіх дзяцей і ўнукаў пасадзіў дрэва. Яны так і называюцца: Дзімкава дрэва, Таісіна дрэва, Настачкіна дрэва. А яшчэ мой дзед любіць зямлю, любіць працаваць на ёй. Усё сваё працоўнае жыццё ён аддаў зямлі, і яна шчодра ўзнагароджвала новымі ўраджаямі. З маленства пачаў працаваць на зямлі, бо рана застаўся сіратой, а трэба было карміць яшчэ маленькіх сястрычак. Дзядуля хоць і стары, але да гэтага часу не разлучаецца з зямлёй. Ён кажа, што без зямлі не зможа існаваць, што зямля — гэта яго сэрца, яго душа. Кожную раніцу ён рана прачынаецца і

едзе працаваць на сваю зямлю. Мне часта гавораць, што я павінна любіць зямлю, бо яна наша карміцелька. Я штодня прашуся ў дзядулі, каб браў мяне з сабой. Мне там падабаецца, калі на лузе цвітуць лугавыя кветкі, падабаецца назіраць за нівай, калі вецер пачынае калыхаць яе. У гэты момант ніва падобна на жоўтае поле. Усё гэта — мая радзіма, мой родны кут!

Алесь Падкавыраў

(13 гадоў, г. Мінск)

«Мой родны кут, як ты мне мілы!...»

Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забьць цябе не маю сілы!..
Не раз, утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.

Я. Колас

Я таксама спачываю душой, калі знаходжуся сярод прыгажосці роднай прыроды. Кожны год я з нецярпліваасцю чакаю лета. Гэта не проста летнія канікулы, гульні і адпачынак, гэта захапляе — доўгачаканыя паездкі ў Нарачанскі край. Каскад Нарачанскіх азёр знаёмы кожнаму жыхару Беларусі і далёка за яе межамі. Возера Нарач — самае вялікае возера на Беларусі, яго плошча каля 80 кв. км.

Возера ўзнікла некалькі тысячагоддзяў таму назад, калі адступілі апошні ляднік. Вада ад талага льда ўтварыла вялікую водную прастору, з якой потым узніклі асобныя азёры — Мясра, Мядзел, Баторына, Бледнае і іншыя.

Кожнае возера мае свой асаблівы вобраз і прыгажосць. Велічна і шырока раскінулася возера Нарач. Сярод мясцовых жыхароў я чуў шмат легенд аб узнікненні возера.

Аднойчы, у старадаўнія часы, на месцы возера быў глухі бор. У хаце лесніка жыла прыгажуня Галіна. Пакахала яна добрага і працавітага хлопца. Любы падараваў Галіне чарадзейнае лустэрка, зробленае з рачных пясчынак і блакітнага неба. Загінуў Галінін любы. Аднойчы глянула

дзяўчына ў лостэрка, каб пазнаць свой лёс, выпала яно з рук, разляцелася на кавалкі, і вакол зашумела хвалямі возера і ўзмыла ўвысь белая чайка...

А ёсць і такая легенда. На беразе вялікага возера жыла дзяўчына Нара, яе любілі ворагі. І кінулася дзяўчына ў ваду. З таго часу далі возеру яе імя — Нара ці Нарач...

Прыгажосць возера — не толькі яго водныя прасторы, гэта і унікальныя нарачанскія лясы. Упершыню я ўбачыў карэльскую бярозу. Часцей за ўсё яна сустракаецца каля гасцініцы «Нарачанка» на заходнім беразевозера.

Так прыемна хадзіць па ціхім сасновым лесе. Мае аднакласнікі не паверылі, калі я раскажаў, колькі грыбоў мы прывезлі з нарачанскіх лясоў. Гэта і яркія лісічкі, і крэпкія баравікі.

Але самы захапляльны занятак — рыбная лоўля. Сярод жахароў возера — дваццаць два віды рыб. Найбольш вялікая — шчупак. Мясцовыя жыхары казалі, што сустракаюцца шчупакі весам да дваццаці кілаграмаў.

Як прыемна на досвітку плыць з татам і братам па ціхай гладзі возера на лодцы. Я заўсёды марыў злавіць вугра, нават маленькага, але пакуль я не злавіў ніякага.

Мы павінны берагчы такія цудоўныя мясціны, нідзе адпачынак не дае столькі сіл і здароўя, як на цудоўных Нарачанскіх азёрах. З нецярплівасцю я чакаю сустрэчы з добрым знаёмым — ласкавым і празрыстым возерам Нарач.

Дар'я Паляк

*(14 гадоў, г.п. Бягомль
Докуцьцкага р-на Віцебскай вобл.)*

Легенды роднага краю

Легенда пра Гвалдоўшчыну

У нейкім веку, нейкім годзе
Тры хаты ды тры агароды
Між лесу цёмнага стаялі,
Але ўсе хутар гэты зналі.
Жылі на месцы тым сямейкі
Са тры, сварлівыя ж людзейкі,
І толькі весна надыходзіць,
Як кожны з іх агароджу робіць
Для сваёй родненькай зямелькі.
Ды адарве зямлі маленька
Ад суседава гароду,
А той сусед не дасца ў воду.
І тут кавалак невялікі
З суседавага поля знікне.
А той сусед як дасці крыку
Ды слоў пачне крычаць без ліку,
А слоў такіх, што аж трасуцца
Ў таго суседа зубы з сэрцам.
Другі ж яшчэ смачнейшым словам
Ды нейкай страшнай, благой мовай
Пачаў суседа абзываць
Ды так, што шчокі аж трашчаць.

І там такі гвалт падымаўся,
Што ў лесе дуб аж калыхаўся,
А людзі з вёсак недалёкіх
Ўсё чулі: хто і што галёкаў.
І кожны год так паўтаралася.
Ды так гвалтоўна, што здавалася
Бліжэйшым вёскам, што не людзі
Жывуць у тым далёкім куце.
І месца тое ўгонар гвалту
Гвалтоўшчынай назвалі здаўна.
А потым хутар разрастаўся,
У вёску ён ператвараўся,
І назва крышачку змянілася —
Гвалдоўшчына вёскай зрабілася.
А вёска была ж не такою,
Яна была зусім другою:
Спакойнай, ціхай, мірнай у час,
Што пра яе забыліся ўраз.
Ды ў ёй жыла мая бабуля.
А зараз вёска не існуе,
І толькі назва засталася,
Што людзям у розумы ўпілася.

Гэту легенду мне расказала мая бабуля, Сіняўская Марыя Міронаўна, 80 гадоў, жыхарка в. Кромавічы, а я, Паляк Дар'я, 14 гадоў, жыхарка г. п. Бегомль, запісала яе ў вершаванай форме.

Адкуль пайшла назва вёскі Кромавічы

Легенда першая

Даўным даўно ў гэтай мясцовасці было шмат крамаў. Там прадавалі розныя рэчы, прадукты харчавання. Таргавалі ў гэтых крамах яўрэі. На гэтым месцы пазней пабудавалася

вёска, і назвалі яе Крамавічы. З цягам часу назва змянілася на Кромавічы.

Легенда другая

Шмат гадоў назад у гэтай мясцовасці было шмат майстроў, якія ўмела апрацоўвалі скуры жывёл і выраблялі з іх хром. І людзей гэтых называлі «хромавічы», а вёску, якая тут знаходзілася, назвалі Хромавічы, а потым назва перайначылася ў Кромавічы.

Адкуль пайшла назва вёскі Гвалдоўшчына
(Цяпер гэтая вёска не існуе)

Раней на месцы гэтай вёскі быў хутар на тры сям'і. Але людзі былі вельмі сварлівыя і крыклівыя, і кожнай вясной яны не маглі падзяліць мяжу паміж сваімі агародамі, і тады пачынаўся лямант, шум, гвалт. Жыхары навакольных вёсак чулі гэты гвалт і назвалі хутар Гвалтоўшчына. А пазней на месцы хутара вырасла вёска Гвалдоўшчына.

Легенда пра Вабарачанку

Даўным даўно у нейкім годзе
Жыла бабуля з дзедам ў згодзе,
Ды дзедка той памёр знянацку.
Ды тут на д'ябальскую ласку
Бабуля тая звар'яцела.
А каля вёскі невялікай
Рос лес страшэнны і вялікі.
Ды людзі ў лес той не хадзілі,
Баяцца, каб не заблудзілі.
Ды быў той лес заўсёды цёмны,
Пусты ды непразны, поўны
Балот і ламачча спрадвеку,

І страшна было чалавеку.
Ды вось няведама навошта
Бабуля пачала ў лес той крочыць.
А людзі бабу супынялі,
Туды ісці не дазвалялі.
А баба ў лес той паплялася,
Ды доля там яе збылася.
І заблукала баба ў лесе,
На неба ўжо ўзыходзіў месяц.
І баба нема закрычала
Ды так, што лісце задрывала.
А людзі з вёсак найбліжэйшых
Пачулі крык той найстрашнейшы
І падыходзілі да лесу,
Гукалі бабу тую месцам.
А баба ім не адзывалася
І к людзям тым не набліжалася,
А ўсё равела і крычала
Ды ночкі цёмныя не спала.
І гэта доўжылася тры ночы
Ды тры дзянькі, што людзей вочы
Спакою гэты час не зналі
І ні на ночку не змыкаліся.
І гэты лес назвалі словам
Такім, каб быў падобны рову.
Паціху лес той высякалі,
Бабакрычанкаю назвалі.
І высеклі той лес начыста
Ды так, што вецер лётаў з свістам.
Ад пакалення к пакаленню
У назву людзі ўнеслі змену:
Бабакрычанка забывалася,

Вабарачанка ўсталявалася.
І зараз так завецца поле
Ды па, напэўна, Божай волі.

Гэту легенду расказаў мне мой дзядуля Батура Мікалай Мікалаевіч, 78 гадоў, жыхар в. Кромавічы, а я напісала яе ў вершаванай форме.

Вабарачанка — гэта вялікае поле, якое знаходзіцца каля вёскі Кромавічы і на якім растуць дубы.

КАМУНІКАТ.019

Вольга Легастаева

(14 гадоў, г. Орша Віцебскай вобл.)

Радавод па кудзелі да пятага калена

Зіма. Звычайная вясковая хата, якіх шмат у вёсцы Зубрэвічы, што на Аршаншчыне. Заўжды ўхаце цёпла, чыста прыбраная, пахне смачнымі пірагамі. І ўсё нейкае асаблівае, незвычайнае. А колькі ў хаце вышыванак, мудрагеліста звязаных сурвэтак.

Няхай на вуліцы вялікі мароз, многа снегу, вьё і скуголіць вецер, а я, як толькі падрасла і стала разумець свет, імкнулася кожную нядзелю ў госці да сваёй любай бабулі Аляксандры ў вёску Зубрэвічы.

Бабулечкі, якой ужо няма, яна, пэўна (калі гэта праўда), жыве ўжо недзе ў іншым свеце, а я жыву ўспамінамі пра цёплыя зімовыя вечары ў цёплай хаце...

Узімку ў вёсцы цямнее вельмі рана. Бабуля Шура (так мы ўсе яе звалі) стараецца завідна ўправіцца па гаспадарцы, накарміць мяне з дзедам смачнаю вячэраю і сесці што-небудзь вязаць. Звычайна яна сядала натабурэтак каля цёплай грубкі, а я прыладжвалася ля яе на ўслончыку.

Ля маіх ног заўжды сядзеў кот Цішка. У хаце ціха, толькі на сцяне мірна выбіваюць свой ходходзікі. На шыбах мароз намаляваў прыгожыя ўзоры, раз-пораз у акно пастуквае сваімі галінамі вішня, якая расце побач. І ў гэтай цішыні гучыць, як ціхая песня, голас маёй бабулі. Многае я зараз аддала б за адзін такі вечар у цёплай вясковай хаце. Вечар, у які мы ізноў былі б разам, і ніхто, і нішто б нас не раз'ядноўвала. Але лёс няўмольны. Бабулечкі няма, а ёсць толькі яе голас і ўспаміны.

Гэта яна, мая бабуля Шура, вучыла мяне помніць і ганарыцца нашым родам. Гэта ад яе я даведалася пра сваіх прашчурай ажд да пятага калена.

... Мой прапрапрадзед Міласердны Васіль нарадзіўся ў 1830 годзе ў в. Зарэчча Аршанскага раёна Віцебскай вобласці. Памёр у 1937 годзе. Яго жонка, а мая прапрапрабабуля, мела прыгожае імя Кацярына, таксама была з мясцовых. Хаты іхнія былі непадалёку, а бацькі добра ладзілі між сабой. Маленькімі, яны разам гулялі, разам хадзілі ў школу і не заўважылі, як пакахалі адзін аднаго. Цераз некаторы час нарадзілі пяцёра дзяцей: Арыну, Аўгінню, Пёклу, Агапу, Нікіпара. Мая прапрапрабабуля Кацярына вельмі добра і прыгожа ткала, вязала, вышывала. Па сённяшні дзень нельга без хвалявання глядзець на мудрагелістыя ўзоры на ручніках-набожніках. Гэта ўсё яна перадала сваім дочкам, а яны — далей па родавай лініі. Я таксама люблю рукадзельнічаць: вышываю, вяжу, люблю шыць. Мой прапрапрадзед Васіль быў вялікі майстар па кладцы печай. Пастаянна быў на людзях, меў неблагі заробак. Чалавек быў цікавы, энергічны. Пражыў сто сем год. У сто пяць год клаў печ маёй прабабулі Насці. Сям'я Міласердных была вялікая, працавітая, заможная. Іх дзеці Аўгіння і Нікіпар былі высланы ў Сібір. Адтуль і невярнуліся.

Мая прапрабабуля Арына нарадзілася ў 1878 годзе, памерла ў 1979 годзе. Была замужам за Круцікавым Васілём, які нарадзіўся ў 1881 годзе, а памёр у 1957 годзе. Жылі яны таксама ў вёсцы Зарэчча. Сям'я была заможнай, багатай. Мелі вялікі сад (тады рэдка ў каго быў сад), дзве каровы, многа свіней, каня. Калі дзед быў у палоне, трымаў работніка. Прапрадзед Васіль браў удзел у Першай сусветнай вайне. Быў шэсць гадоў у палоне ў Германіі. Жыў з немкай. Аб тым, ці былі ў яго з ёй дзеці, нічога нікому не раскажыў. Прапрабабуля Арына яму гэта дравала. Яна лічыла, што так яму Бог даў — жыць з немкай. У іх было шасцёра

дзяцей: Насця — 1913 г., Маня — 1923 г., Дуня — 1920 г., Федзя — 1931 г., Валодзя і Пеця, двойня, — 1928 года нараджэння. Прапрадзед Васіль быў вельмі добры, клапацлівы бацька. Каб прыгожа апранаць сваіх дзяцей, ездзіў за таварамі ў Піцер. Прывозіў адтуль шоўк, атлас. Сам вельмі добра шыў абутак: боты, лакавыя туфлі. Да вайны быў загадчыкам абутковай майстэрні ў Оршы. Там быў прыстроіўся ў прымы, але прапрабабуля Арына пайшла і забрала яго да сваёй сям’і. Жаночым сэрцам яна адчувала, што дзецям патрэбен бацька. Мая прапрабабуля была вельмі строгая, усё трымала на замках. Асабліва даставалася старэйшай дачцэ Насці, якая выконвала многа мужчынскай работы. Арына была вялікай рукадзельніцай: вышывала, шыла, ткала перабіранкі. Гэта ўсё перадалося ёй ад маёй прапрапрабабулі Кацярыны, а яе маці.

Наступная, пра каго я хачу вам паведаць, гэта была прабабуля Насця, дачка Арыны і Васіля. Насця нарадзілася ў 1913 г., а памерла 14 лютага 1997 г. Мой прадзед Чарнышоў Лявон Міхайлавіч, муж прабабулі Насці, нарадзіўся ў 1910 г., а памёр ў 1957 г., яны ўжо не жылі ў в. Зарэчча, а пераехалі ў в. Зубрэвічы, таксама Аршанскага раёна. Гэта зусім побач, цераз раку. У іх было чацвёрта дзяцей: Шура — 1934 г., Моця — 1936 г., Валя — 1939—1993 гг., Ніна — 1944 г. Трысястры яшчэ жывыя, а маёй бабулечкі Шуры ўжо няма. У гарачы жнівеньскі дзень 2001 г. бабулі стала дрэнна. Я ў той час была ў іх з дзядулем на летніх вакацыях. Пакуль дзядуля дабег да суседзяў, каб выклікаць «хуткую дапамогу», ды пакуль тая «хуткая» даехала дав. Зубрэвічы (гэта недзе каля 20 км.), сканала ў мяне на руках, пакінуўшы мне нітачку ўспамінаў пра наш вялікі род.

А вось прабабулю Насцю я добра памятаю і сама. Яна мяне няньчыла, калі я была маленькая. Гэта яна, мая прабабуля, і пачала першая апавядаць пра наш слаўны і вялікі, працавіты і творчы род па лініі маёй маці.

Прабабуля Насця рана выйшла замуж, у 16 гадоў. Вельмі ўжо кахала свайго Лявонку (так яна называла майго прадзеда, а свайго мужа). Была зусім непісьменная. Замест подпісу ставіла крыжыкі.

Жыццё яе ў хаце свякраві было нялёгкае. З першых дзён неўзлюбіла яе свякроў. Не пускала жыць у хаце. Прабабуля з прадзедам жылі ў клеці. Адноўчы свякроў кінула ў маю прабабулю нажом і ледзь не трапіла ў вока. Вось якія цяжкія былі першыя гады замужжа. А калі свякроў стала старая і нямоглая, дочкі яе даглядаць не захацелі. І ўсе клопаты аб ёй узяла на сябе прабабуля Насця.

Яна, як і ўсе жанчыны нашага роду, прыгожа і добра шыла, прала, ткала. У нашым школьным музеі ёсць яе вышываныя рэчы.

Прабабуля Насця была ўжо вельмі правільная, сумленняя. Нідзе нічога чужога не ўзяла, ні на што чужое не паквапілася. Калі ўтварыўся калгас, працавала на ферме даяркай, затым цялятніцай. Адноўчы цяжка захварэлі дзеці, а карова часова не давала малака, то яна з фермы не ўзяла нават паўлітра для хворых дзяцей ніводнага разу. Бачачы яе сумленнасць, брыгадзір сам прынёс дзецям малака.

Прабабуля была вельмі працавітай. Пасля смерці прадзеда адна трымала вялікую гаспадарку. Усё жыццё марыла мець многа зямлі. Ды так яе і не атрымала.

Мой прадзед Лявон закончыў царкоўнапрыходскую шюлу, чатыры класы. Пісаў дрэнна, але вельмі добра лічыў. Быў добрым матэматыкам. У школе многа і часта бедакурыў. Працаваў на розных работах: заатэхнікам, брыгадзірам, старшынёй рэвізійнай камісіі. Быў вельмі чэсны і справядлівы. У 1941 г. пайшоў на фронт, трапіў у палон, збег і вярнуўся дамоў, дзе хаваўся да 1944 г. Пасля вызвалення Беларусі пайшоў з арміяй вызваляць Венгрыю, Румынію, Югаславію. Быў узнагароджаны ордэнам славы III ступені і медалём за Перамогу над Германіяй у 1945 г.

Чацвёртае маё родавае калена — гэта бабуля Шура і дзед Пётр Івахненкі. Мая бабуля Шура, дачка Лявона і Насці, нарадзілася ў 1934 г. 6 студзеня ў в. Зубрэвічы. Вельмі любіла кветкі. Яны пасаджаны ў яе ўсюды: каля хаты, на вуліцы, каля агароджы, на полі.

Я часта бачыла, як людзі спыняліся каля іх хаты, любуючыся на кветкі. У агародзе, на двары, у хляве — усюды быў у яе парадак.

Дапамагаў, вядома, і дзядуля. Бабулечка ў калгасе працавала з 10 год. Вучылася ў Зубрэвіцкай школе ў адным класе з пісьменнікам Янкам Сіпаковым. Ёсць нават сумесны фотаздымак. З 16 год працавала на торфабрыкетным заводзе ў п. Балбасава. Рана выйшла замуж. Мой дзядуля родам з Украіны, служыў у п. Балбасава. Там яны і пазнаёміліся. Дзядуля па 2 разы на дні бегаў да яе на спатканні. Нават аднойчы збег самавольна ў Зубрэвічы, за што і быў пакараны начальствам.

Калі дзядуля вёз першы раз бабулю да родных, то яна чамусьці баялася, каб не кінуў на вакзале. Але дзядуля вельмі кахаў бабулю і нідзе яе пакідаць не збіраўся. Яны заўжды жылі ў каханні і згодзе. І калі бабулі не стала, дзядуля вельмі горка плакаў.

У маіх родных бабулі і дзядулі двое дзяцей — прадаўжальнікаў іх роду. Гэта мая маці Валянціна, 1956 года нараджэння, і сын Аляксандр — 1958 г. Мама мая — настаўніца псіхалогіі, а дзядзька — падпалкоўнік Расійскай арміі. У іх таксама ўжо па двое дзяцей. У маёй мамы і таты Мікалая — я, Вольга, і ад першага шлюбу (тата майго брата памёр) мой брат Аляксандр. Мая мама, як і ўсе жанчыны нашага роду, добра і прыгожа шые, вязае, прадзе, прыгожа спявае і танцуе. Значыць, валодала мая прапрапрабабуля нейкім асаблівым дарам выхавання дзяцей. Гэта яна змагла ўсім жанчынам па сваёй лініі перадаць майстэрства шыць, вышываць, вязаць, умела весці гаспадарку, захоўваць у сям’і

лад і парадак. Галоўнае, усім у нашым вялікім родзе перададзена любоў да роднай спадчыны, да ўсяго беларускага. Мы ўсе шануем роднае слова, размаўляем на сваёй роднай мове. Я з задавальненнем наведваю этнаграфічны гурт «Заранка», які створаны ў нашай школе. І мару быць экскурсаводам у нашым школьным музеі «Бараньская сяліба».

КАМУНІКАТ.ORG

Святлана Гарбачонак

(14 гадоў, г. Браслаў Віцебскай вобл.)

Сафійскі сабор

Стаіць над Дзвіною Сафійскі сабор
Як велічны сведка падзей, як дакор,
Чаму ж Беларусі вы не збераглі,
Багаццяў мінулых, што продкі далі?

Як многа мясцінак травой параслі,
А тут жа стаяць замкі, храмы маглі.
Знікае, знікае усё ў небыццё,
А ў спадчыну дзеткам сваім што дасцё?

Стаіць на Дзвіною Сафійскі сабор,
Стварае з ракою ён велічны хор,
Акутанымі многіх вякоў,
Спявае ён нам пра сваіх землякоў.

Пра слаўную дзеўчыну, што тут жыла,
Як сонечны промень, Прадслава была,
Пасля — Еўфрасіння — заступніца люду,
Крыжу знакамітаму рада, як цуду.
Яго ўжо няма, але памяць вякоў,
Навек захавала людскую любоў.

Ўзгадае сабор і Францыска Скарыну,
Абудзіць ўспамін пра такую карціну:
Схіліўся друкар наш над кнігай сваёй,
Ён працы адданы усёю душой.

Узгадвае многае гэты сабор.
Стаіць ён як сведка стаіць як дакор,
Стаіць, нібы помнік, на нашай зямлі
І сочыць за тым, каб яе бераглі.

КАМУНІКАТ.ORG

Марына Добыш

(14 гадоў, в. Церуха
ГомельскагарнаГомельскай вобл.)

«Мой родны кут, як ты мне мілы...»

Край наш — дзівосны прыстанак загадак і цудаў...

Мікола Гусоўскі

Лірычныя роздумы

8 красавіка

Вось пішуць: малая радзіма. Што гэта такое? Ажкуль і дакуль яе межы? Менавіта пра гэта я падумала, даведаўшыся пра конкурс сачыненняў «Мой родны кут, як ты мне мілы...»

Па-мойму, малая радзіма — гэта абсяг нашага дзяцінства, тое, што бачаць дзіцячыя вочы, месца, дзе душа перажыла сваё першае ўзрушэнне і радасць, боль, замілаванасць.

Мой самы родны кутчак — вёска Церуха, што раскінулася недалёка ад абласнога цэнтра. Вёска даволі вялікая, налічвае каля сямісот жыхароў. Гэта блізкая і знаёмая з маленства мясціна і ёсць часцінка таго вялікага і святога, што мы назваем дарагім словам «Бацькаўшчына».

Бацькаўшчына... Гучыць горда і ўзвышана.

Беларусь... Больш цёпла. Спрадвеку белы колер увасабляў чысціню, бязгрэшнасць, гасціннасць, свабоду. Сімвалічнай з'яўляецца назва нашай краіны Белая Русь. Беларусь захавала сваю чысціню, бо ніколі не адбірала чужой зямлі, вольнасці ў другіх народаў, мела павагу да іх.

10 красавіка

Цікавая і захапляючая кніга пад назвай «Мой родны кут». Спынюся на старонцы, якая называецца «Сустрэча з цудам».

Практычна кожны куток Беларусі ўжо апеты пісьменнікамі і паэтамі ў апавяданнях і шчырых вершах, але я хачу далучыць да іх галасоў і свае словы, сціплыя, але шчырыя, аб прыгажосці Цярухскай зямлі.

У чалавека ёсць мясціны, асабліва любімыя, куды ён цягнецца ўсёй душой. Для мяне гэта лес каля роднай вёскі. Трапляючы туды, заўсёды звяртаю ўвагу на яго велічнасць і загадкавасць. Мне ніколі не бывае сумна ў лесе, а кожная сцежка, якая вядзе ўглыбіню, тоіць радасць пазнання і новых адкрыццяў. Лес цудоўны ўлюбую пару года. Летам ён прапахлы водарам траў і спелых ягад, грыбоў, вясной — бярозавым сокам, восенню афарбаваны чырвоным колерам, зімой распісаны снежнымі ўзорамі і слядамі дзікіх звяроў.

А як супакойваюць лясная цішыня, шорахі, гукі, лёгкі ветрык, які прабягае па галінках! Дакранешся да пануючай тут гармоніі, і хочацца жыць па законах добра і прыгажосці. Што можа стварыць прырода больш цудоўнага? Сцвярджаюць, што навакольная прырода ўплывае на характар людзей. Думаю, што гэта так.

II красавіка

Родны кут — гэта не толькі «матухна Зямля». Гэта ў першую чаргу людзі. Учора прачытала пра менталітэт беларусаў. Вельмі зацікавілася значэннем гэтага слова: менталітэт «паходзіць з французскай мовы і азначае «склад розуму», «лад думак», «мыслення».

У нарысе «Зямля пад белымі крыламі» У. Караткевіч вызначае элементы менталітэту беларусаў: памяркоўнасць, шчырасць, гасціннасць, шчодрасць, мяккасць, працавігасць, паэтычнасць душы, цяроплівасць, рашучасць. Людзі, якія штодзень знаходзяцца побач: родныя, суседзі, аднавяскоўцы, сябры — валодаюць гэтымі якасцямі.

Увасабленнем чалавечай дабрыві, высакароднасці,

працавітасці, эталонам усяго лепшага з’яўляецца для мяне бабуля. Лёс не песціў яе, аднак бабуля захавала душэўную прыгажосць.

У маёй бабулі самыя ласкавыя і добрыя рукі, яны ўсё могуць. Гады пакінулі свой след на твары. На ілбе — насечкі, «завіруха заваяла скроні», твар ужо не той, што раней, тады, калі Надзея Сцяпанаўна была яшчэ маладой, але вочы, толькі вочы, захавалі той жа позірк. У іх — дабрыня, ласка, цеплыня, турботы, нейкая стомленасць. У бабулі самае вернае і чуйнае сэрца — у ім ніколі не гасне любоў, яно ні да чаго не застаецца абыякавым.

Самааддана працуюць у нашай школе настаўнікі, прысвячаючы сваё жыццё нам, вучням. З іх дапамогай мы не толькі набываем веды, але і вучымся жыццю, чалавечым узаемаадносінам, дабру.

У мяне спакойна на душы, бо побач чулыя, працавітыя людзі, якія заўсёды зразумеюць і падтрымаюць, я адчуваю сябе ўтульна побач з імі.

14 красавіка

Радзіма — гэта тое месца, куды чалавек можа заўсёды прыйсці ў шчасці і ў горы, якое дапаможа яму перамагчы ўсе нягоды. Але часам людзі шукаюць лёгкага жыцця, прыгажэйшай радзімы. Я лічу, што адсутнасць сувязяў з родным краем — страшная для чалавека з’ява.

На гэтую думку падтурхнуў мяне верш «Маналог вавёркі» Яўгеніі Янішчыц. Ён мяне настолькі ўзрушыў, што не магу не нагадаць яго:

Воў і мяне, як іншых, прыручылі...
А я ж сама ірвалася штосілы
З зялёнага кутка ляснага,
Шукала іншы, болей прыгажэйшы,
Мяняючы пры гэтым процьму дрэў...

І вось знайшла... адно навекі кола,
Дзе ў імкручуса звыкла і нястомна...
Калі ж кручу капронавае кола
І разам з ім сама ж у ім кручуса,
Я ўспамінаю па-над лесам зоры
І, нібы ў зорах, гнуткую ляшчыну,
З якой скаціўся спелы ўжо арэх...
Грэх на душы, калі ў імшастых травах,
Апроч мяне, не знойдуцца нікому
Крамяныя мае баравікі...

Барані мяне Божа стаць «вавёркай у коле», для якой родны лес, крамяныя баравікі, імшастыя травы існуюць толькі ва ўспамінах.

17 красавіка

Ёсць у маёй радзімы і трагічныя старонкі. Пра гэта сведчыць брацкая магіла воінаў і ахвяр фашызму, якая знаходзіцца на паўночнай ускраіне вёскі, справа ад дарогі Гомель—Чарнігаў. Тут пахаваны 472 воіны 19-га стралковага корпуса 65-й арміі Цэнтральнага фронту, якія загінулі ў верасні 1943 года пры вызваленні вёскі ад фашыстаў, і 42 мірныя жыхары, загубленыя фашыстамі. Сярод пахаваных — Герой Савецкага Саюза Аляксандр Валогін, які падавіў 2 кулямётныя кропкі і знішчыў звыш 100 фашыстаў. Саша загінуў пры фарсіраванні ракі Сож. Яму было толькі 19 гадоў.

Наша школа знаходзіцца на вуліцы, якая носіць імя А. Валогіна.

Штогодна пярэдадні дня вызвалення Церухі і Дня Перамогі ў школу прыходзяць сівыя вэтэраны Вялікай Айчыннай вайны. Але з кожным годам іх становіцца ўсё менш і менш. Хутка ўспамінамі пра вайну застануцца толькі помнікі і кнігі, матэрыялы музеяў. У нашай школе таксама ёсць музей, дзе беражліва захоўваюцца матэрыялы аб часах Вялікай Айчыннай вайны, якія дапамагаюць зберагчы памяць пра

гераічныя справы землякоў.

18 красавіка

Мой народ праз стагоддзі пранёс дабрату,
Да суседзяў-народаў павагу.
Знае свет навакольны яго прамату,
І любоў да жыцця, і адвагу.

Алесь Ставер

Можа, таму і мы выжываем на нашай старой і грэшнай зямлі, што не проста існуем, а жывём, нясём праз стагоддзі мужнасць, веру ў дабро, справядлівасць, павагу дастаронкі, якая засталася ад прадзедаў, беражлівыя адносіны да традыцый свайго народа.

Кацярына Якіменка

(14 гадоў, г. Ваўкавыск Гродзенскай вобл.)

Чарнобыль

Чарнобыль. Гэта слова ўсім вядома,
Час лечыць, але чамусьці з часам не лягчэй.
Я ў гэты цяжкі год яшчэ не нарадзілася,
На гэты белы свет прыйшла гаджом пазней.

Бяда стала маёй, як і ўсяго народа
Пакутлівай, цярплівай Беларусі.
Каб убачыць, што прынесла хваля ўзрыву, —
Паразмаўляй з людзьмі, вакол ты азірніся.

Адно імгненне рэзка раздзяліла
Жыццё, каханне, мары напалам.
Што стала апасля, а што да ўзрыву,
Та трэшчына прайшла па душах і дамах.

Ці думаў хто, баяцца будзе ў хату
Сваю зайсці, радную аж да слёз.
І, баючыся нейкіх радыяцый,
Не дакрануцца да дубоў і да бяроз.

Там стала «зона». Божа, што такое?
І слоў такіх не чулі мы раней.
Пакінуць ўсё і з'ехаць, як стаялі,
А як жа жыць? Што будзе там далей?

І там жыццё, але зусім другое:
Хоць хата новая, але б усё аддаў,
Іржа тугі каб не раз'ела душу,
Чарнобыль нас крылом не накрываў.

* * *

Раскрытая далонь, на ёй зярнятка,
Яго мне цёплы вецер веснавы прынёс,
Што вырасце з яго, якім ён будзе?
Якая у яго жыщцёвая дарога, лёс?

У добрую, дагледжаную глебу
Кладу зярнятка і вадой палью,
Чакаючы росток, я пільна аглядаю,
Я заглушыць яго не дам траве, галлю.

І вось настаў чаканы дзень раджэння
Растка зялёнага і кволлага да нас,
Што вырасце з яго, якім ён будзе?
Яшчэ патрэбна пачакаць адказ.

Бо гэта дрэўца, хоць і не падобна
На волатаў, яно расце ў садах, лясах.
А колькі трэба сілы і цяплення!
Яго жыщцё пакуль ў людскіх руках.

А як цікава нам гадаць, чакаючы,
Пакуль раскрыецца маленькі першы ліст,
Што вырасце з яго, якім ён будзе?
Пакуль дажджом амыты ён зялён і чыст.

Турботы, шчасце, гора — ўсё бывае,
Ціхай чародкай пралятаюць гады,
Душа і праца ўкладзення адгукнуцца,
І атрымаем добрыя плады.

Так з дзецьмі і бывае часта,
Калі ў душу закласці зернейка дабра,
Ён вырасце сапраўдным чалавекам
І не забудзе шлях да роднага дабра.

Калі ж, не бачачы пяшчоты і турботы,
Хістаецца, як трысняг на вятру,
Душа дзіцячая счарсцвее, агрубее,
Няма там месца ні любові, ні дабру.

Скарына

Калі я лепшых ўспамінаю
Тваіх сыноў, Айчына,
Сярод вядучых ў гэтым радзе
Стаіць Францыск Скарына.

Крыніца ведаў аб Радзіме,
Пачатак мовы роднай,
Ён шмат зрабіў для Беларусі,
Каб стала ты свабоднай.

Праходзяць годы, шмат падзей,
А ён такі — адзіны.
Ў прыродзе, дрэвах, кветках, небе
Я бачу след Скарыны.

Быць беларусам — гэта гонар,
Быць земляком Скарыны.
І лепш за нашу Беларусь
Няма нідзе краіны.

* * *

Мой папа — руский, мама — беларуска,
А хто же я? Не раз узнік вопрос.
И стала Беларусь мне Родиной, судьбою,
На роднай мове гэта значыць — лёс.

Я с детства слышала рассказы моей мамы
Об этой доброй, удивительной стране,
Дремучих пущах, голубых озерах,
В дубровах солнечных бродила я во сне.

Увиденное было еще краше,
Перехвалить ее я не боюсь,
Ведь это Родина, роднее всех на свете ---
Любимая родная Беларусь!

Я белоруска, даже если ныне
Не очень сытно, множество проблем,
Но мы не ропщем, верим: будет лучше,
И жить так дружно я желаю всем!

Газет страницы и телеэкраны
Пестрят обилием рекламных фраз:
«В Канаде жить, а отдыхать на Кипре
Спешите: там ждет счастье вас!»

На берегах молочных рек вы посидите,
Хлебнув большую ложку киселей,
Биг-маки, пицца, «сникерсы», ход-доги,
А щи, картошка? Там уж не до шей!

Фантазия рисует сладкие картинки,
Прочь вещи старые и старые друзья!
Внезапно наступает озаренье:
А пригожусь ли в этом мире я?

И как-то стыдно стало, неприятно
За колебания неопытной души
И захотелось мне остаться в Беларуси:
В лесу, в болоте, да в любой глуши!

Я глажу яблоньку, растущую у дома,
Вдыхаю запахи земли, травы, берез,

И разом забываю за границу,
А на душе светло и хорошо до слез!
От радости, что Родина прекрасна,
Шепчу тебе: «Спасибо, Беларусь!»
И у меня здесь будто вырастают крылья,
Тебя люблю, тобой горжусь!

Мой город, улица, мой дом и моя мама,
Здесь я живу, а там живет мой друг.
Подумав, понимаю, это счастье —
Вещей обычных и привычных круг.

КАМУНКА.ORG

Тацияна Бялянка

(14 гадоў, г. Магілёў)

Радзіма

Мой родны кут, як ты мне мілы!..
Забыць цябе не маю сілы!

Гэтыя неўміручыя радкі належаць нашаму вялікаму пісьменніку Якубу Коласу, які вельмі любіў нашу Радзіму — Беларусь.

Наша Беларусь — сапраўды дзіўны край. Край блакітных азёр і рэк, зялёных лугоў і лясоў, дзе мноства ўсякіх ягад і грыбоў...

Я ляжу на лузе. Вакол мяне шмат кветак: люцікі, фіялкі, мята, клевер, піжма, маць-і-мачыха і іншыя.

Мой малодшы брат збірае кветкі. Па небе плывуць аблокі. Адны падобныя на розных жывёл, другія, як замкі. Я падымаюся, іду ў лес. Птушкі сваімі спевамі падымаюць мне настрой. Дзве вавёркі скачуць па дрэвах. Нешта прамільгнула ў наветры. Можна, зязюля? Каля дрэва сядзіць вожык і глядзіць на мяне. Дубы ў лесе магутныя і старадаўнія, я не магу абхапіць іх рукамі. Хвойкі стаяць, як сяброўкі, але шумяць неяк сумна. Каля пня сямейка грыбоў. Я іду вельмі асцярожна, бо баюся трапіць у дрыгву. Раптам я чую нейкі шум. Іду на тое месца, адкуль ён раздаецца. Зпад зямлі б'е маленькая крынічка. Сёння вельмі гарача, і таму я нагінаюся да вады і п'ю. Халодная! Каля крынічкі растуць суніцы. Набіраю іх поўную кішэню. Выходжу з лесу. Рэчка! Падыходжу да берага. Я чула, што рэчка мае назву Лахва. Дзіўная назва! Я смяюся. Вада ў рацэ ўжо цёплая, але купацца я не хачу. Вяртаюся на луг. Малодшы брат

змарыўся і задрамаў. Каля яго лётаюць матылі. Шуміць працавітая пчала. Сонейка ласкава грэе зямлю, а вецер калыша дрэвы. Я чую стук сякеры. Дзядуля не можа сядзець без працы. Ён рамантуе хату. Бацькі мае дапамагаюць яму. Кожнае лета мы прыязджаем у вёску Барсукі. Барсукі. Якая цікавая назва! Чаму не Суніцы, не Крыніцы, а менавіта Барсукі? Шмат гадоў назад каля Лахвы жыло шмат барсукоў. Адсюль і назва. Раней на Лахве стаялі два млыны. Але іх ужо няма. О, як бы я хацела ўбачыць сапраўдны млын! Каля Лахвыпахаваны продкі майго дзёда (а значыць, і мае продкі).

«Тацяна!» — кліча мяне дзед. Я бягу да яго. Ён ужо скончыў працу. Можна адпачыць. Дзед бярэ мяне за руку. Ён добра расказвае. Мы няспешна ідзем па вёсцы. «Вёска была значна большая, людзей у Барсуках амаль не засталася», — сумна гаворыць дзядуля. Я гляджу навокал. Адны хаты згарэлі, у другіх ніхто не жыве. Але ёсць хаты, у якіх жывуць людзі.

І зноў лес.

— Як шмат грыбоў! А я кошык не ўзяла!

— Нельга збіраць грыбы, — гаворыць дзядуля.

— Чаму?

— Баюся я... Радыяцыя...

Мой брат бегаві па лузе. Мы падыходзім да яго.

— Калі я быў такі, як ты, я ўдзень пасвіў кароў, а ноччу ехаў на кані ў начное, — гаворыць дзядуля. — Я сядзеў з сябрамі каля вогнішча. Мы расказвалі розныя гісторыі.

— А дзе быў млын? — спытала я, калі мы падышлі да рэчкі.

— Адзін стаяў васьмі тут, а другі крыху далей.

Прышлі ў вёску.

— Віталій! Тацяна! Мы вяртаемся дамоў, — гаворыць мне бацька.

Садзімся ў машыну. Едзем. Вось і наш дом.

Ужо позні час. Мы кладземся спаць.

Мне сніцца сон: я прыехала ў вёску Барсукі і хаджу па вуліцы. А потым зайшла ў сад і пачала зрываць кветкі. Раптам чую, нехта мяне кліча. Азірнулася, а гэта мая маці. На гэтым сон скончыўся.

Праз дзень да нас прыехаў дзядуля.

— Дзядуля! Я бачыла dziўны сон! — І расказала яго дзядулі.

— Тацяна! Гэта добры сон. Бачыць у сне вёску — на шчасце, а зрываць кветкі — радасць вялікая.

Вельмі прыемна, калі ўсё гэта ў маёй будучыні.

Ірына Жукава
(14 гадоў, г. Мінск)

Мары эмігранта

* * *

Калыска роднае прыроды...
Крынічнай чыстае вады
Напіцца б, смагу наталіць,
Нягоды, сум забыць,
На дол прыпаўшы да крыніцы.
Струмень бліскучае жывіцы
Загоіць сэрца боль неўтаймаваны
І зарубцуе ззяючыя раны.
Прылегчы б там на мяккі мох,
Стаміўшыся пасля чужых дарог,
Паганскіх узгадаць багоў,
Адчуць сябе маленькім зноў,
На Тройцу раскідаць аер у хаце
І слухаць песні жаўрукоў і маці...
Няўжо не ўбачу вас ніколі —
Радзіма, Маці, Свята Волі?!.
Пякучы боль сцінае сэрца,
Што на чужыне мне жыць доўга давядзецца,
Бо на радзіму як вярнуся, то ў няволю
Патраплю, як звера лютага мяне там зловяць.
Ды веру я ў шчаслівы дзень,
Разгоніць вецер чорны цень,

І сонца усміхнецца Беларусі,
Пасправіць крылы горда бусел!

* * *

Хвалі бурныя вякоў
Да берага прыбілі нас,
Стаім на якары мы зноў,
Далёка ззаду лепшы час.
Але наперад мы плывём
У думках, іх не з'якарыць,
А хутка і ланцуг парвём,
Які наш карабель дзяржыць.
Нішто не зможа ўжо стрымаць
Жадання далей плыць,
Бо кліча родная зямля,
Ці чуеш? — «Будзем жыць!»

* * *

Водар свежаспечанага хлеба,
Сінюткія вочы азёр паўнаводных
І неабсяжны блакіт неба —
Малюнкi краіны роднай.
Шолах ціхі калосся на ніве,
Старадаўні шум-гоман лясоў,
Спеў матулі ў старэнькай хаціне —
Чароўны збор галасоў,
Зёлак сухіх і духмяных траў
Пах трапяткі, салодкі,
Быццам хтось пазбіраў
Пахі роднай старонкі.

Ліецца песня жаўрукова
На непаўторны краявід,
Так наша песня-мова
Ўзлятае ў неба роднага блакіт.

КАМУНІКАТ.ORG

Андрэй Акушэвіч

*(14 гадоў, в. Даўгінава
Вілейскага р-на Мінскай вобл.)*

Непаўторная радзіма

* * *

Глянь навокал, падзвісія
Нашаю прыродай,
Што парою кожнай года
Непаўторна, прыглядзіся,
Проста раптам супыніся
Ды з адвольнае нагоды
Зазірні ты ў гэту оду
Прыгажосці, з ёю зліся.
Замаруйся мімаволі,
Як жа не замаравацца!
Колькі, колькі акружае!
Шумны лес, і луг, і поле!
Можа многае падацца!
Тут цудоўнасць агарнае!..

* * *

Чароўны край, наш родны край!
Твае уражваюць абшары:
Стаяць бярозы, нібы мары,
Бяжыць гарэзлівы ручай,

І лесу бачны строгі ўскрай...
Душа твой водар споўна чуе!
Уладкаванасць тут пануе.
Хоць тут утопію шукай.
Зямля дзядоў святая наша!
Не можаш ты не мілаваць
І сэрца нечым напаўняць,
А гэта, ой як многа кажа.

* * *

Вечар. Зоркі з'явіліся ў небе,
Зноў каб на нас паглядзець.
Ціша (спакою патрэба),
І варушыцца ўсё ледзь.
Месяц з пагардаю выйшаў з-за хмары,
Крыху наўкол пасвятлела.
Зноў аглядае ён, строгі, абшары,
Пільна так сочыць, умела.
Зараз паволі зямля засынае.
Мне ж, як заўсёды, не спіцца.
Зоркі і месяц, на іх пазіраю,
Аж не магу пахіліцца.

* * *

Ціхім подыхам вясновым
Абудзілася ізноў
І крынічным звонам новым,
Песняй птушак-песняроў.
Травіной зялёнай ў полі
І на дрэве, глянь, лістом...

Ажыло ўсё наваколле —
Гэт прыроды дзіўны дом!

* * *

Ціха смутныя аблогі
Мкнуцца проста ўдалячынь
І нясуць з пачаткам змроку
Сваю велічную плынь,
Пры якой ў цішы спакойнай
Можна трохі адпачыць
І з душой такой спякотнай
Раз сам-насам ды пабыць.

Аляксей Асон

(15 гадоў, в. Карабы-2

Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл.)

Ліст да сябра

«Вітаю цябе, Мішка!

Рад быў, атрымаўшы ўчора твой ліст. Такое ўражанне, што разам топалі па вуліцах твайго Лёзна. Было прыемна. Сёння ж запрашаю цябе да сябе ў Карабы.

Ніколі не думаў, што дзесьці ёсць яшчэ вёска з такой жа назвай. Колькі разоў сустракаў Залессі і Верацеі, Ваўкі і Горкі. А Навасёлкі і Сарокі — вунь колькі іх у нашай ваколіцы! А вось Карабы — не, не чуў такой назвы. Але аказалася, што такія ж Карабы, а за імі і Канстанцінава, ёсць у Гродзенскай вобласці, калі ехаць па трасе з Вільні ў Беласток. Выехалі мы аднойчы з Карабоў, а праз чатыры гадзіны зноў у Карабы прыехалі, толькі іншыя. Цікава!

Гэта — пра назву, а зараз — пра самую вёску.

Месціца яна ўздоўж старога гасцінца, па якім у мінулым стагоддзі веруючы люд ішоў пакланіцца цудадзейнаму абразу Маці Божай Вастрабрамскай у Вільню. Туды яны ішлі босыя, неслі з сабой боты, перакінутыя цераз плячо, у палатняных торбачках — хлеб і ваду, а ў сэрцах — шчырыя малітвы і гарачыя просьбы. Кажуць, што па гэтай самай дарозе ў 1812 годзе ішоў са сваім войскам Напалеон. Бо калі дарожныя службы праводзілі рамонт дарогі каля калгаснай канторы, то ў зямлі, ссунутай у кучы магутнымі бульдозерамі, малышня знайшла некалькі невялікіх

металічных імператараў. Гэта такія фігуркі Напалеона, якія ўмацоўваліся на ружжах яго салдат. А яшчэ ёсць у нас поле, што завуць Французскім, а ў суседняй вёсцы захавалася прозвішча Памэ, якое мае яўна французскае паходжанне.

Старэйшыя хаты, што знаходзяцца на вуліцы Азёрнай,носяць назву «вёска». У пасляваенныя гады гаспадары з хутароў сцягвалі сюды свае забудаванні: хаты і хаткі, пуні і хлявы. Так вёска разрасталася. Іншыя вуліцы — гэта ўжо «пасёлак». Сталыя кабеты так і гавораць: «Пайду ў вёску да Анюты» або «Пайду ў пасёлак у лаўку».

Ці памятаеш ты, Мішка, Пётру Станіслававіча? Былы калгасны прараб, зараз пенсіянер, у вольны час ён займаецца краязнаўчай работай, супрацоўнічае з Глыбоцкім музеем, шмат выступае перад школьнікамі, расказваючы пра гісторыю нашых мясцін. Неяк ён мне расказваў паданне пра наша возерка. Быццам бы жыў у нашых мясцінах пан, які быў чарадзею. Дык ён загаварыў воды возера так, што сто год у іх ніхто не ўтопіцца. І сапраўды, баба Ніна — старэйшая наша жыхарка, якая мае 92 гады, не памятае на сваім вяку такога выпадку. Але ці то тыя сто гадоў закончыліся, ці то гэта ўсё — байка, але мінулым летам усё ж такі адбыўся трагічны выпадак.

Не памятаю, ці пісаў я табе пра падзею, якая мела месца ў нас юлькі месяцаў таму назад. Жыхары нашай ды і суседніх вёсак сабраліся на ўскрайку Карабоў, дзе высока ўзняўся ўгару крыж. Быў ён усталяваны тут два гады таму па Боскай волі і блаславенню біскупа Полацкага і Глыбоцкага Феадосія. Дзякуючы намаганням маіх землякоў на нашай зямлі з’явілася яшчэ адно месца, дзе кожны чалавек, незалежна ад таго, хто ён, можа прыпыніцца, памаліцца і падумаць. Калі ён чалавек веруючы, то

здыме шапку і перахрысціцца, узносячы хвалу Пану Богу. А калі ж у яго іншы светапогляд, то ўсё роўна штосьці варухнецца ў сэрцы, і супакой, і палёжку адчуе яно. На месцы ўсталявання крыжа адбыўся малебен з удзелам святароў праваслаўнай царквы з Глыбокага. З дзіцячых вуснаў шчыра гучалі словы малітвы і ўдзячнасці, пранікнёна маліліся дарослыя.

Якраз тады ў нас гасцявалі знаёмыя з Віцебска, то дзядзька Іван адзначыў, «што ў вас усюды ўздоўж дарог, у кожнай вёсцы — крыжы. Мо і жывуць вашы людзі інакш, чым у Дуброўна або Бешанковічах». А яго жонка і дзеці былі вельмі ўражаны, пабываўшы ў Мо сары (не блытай з Мазыром). Тую прыгажосць, якую стварыў за доўгія гады ксёндз-прэлат Юзэф Булька, пробашч касцёла святой Ганны, яны назвалі маленькай Швейцарыяй. Цудоўныя клемацісы, ружовыя лілеі, фантан — зараз ніхто і не ўспомніць, што тут была пустэча, пасвіліся вясковыя авечкі і козы. Дарэчы, Мішка, як ты прыедзеш да нас летам, мы абавязкова пабываем там.

А зараз у нас вясна. Сонца сваімі прамянямі песціць зямлю, густа блішчыць азіміна, знікаюць апошнія лапікі шэрага снегу, у небе спяваюць жаўранкі. Раніцай на галінках спрачаюцца вераб'і, а рупныя шпакі збіраюць сухія травінкі і носяць у свае домікі. У паветры пахне свежасцю. Катарага дня разам са Стасем схадзілі паглядзець, ці прыжыліся тья сасонкі, што ён пасадзіў увосені. Яны яшчэ кволыя і зусім не калочыя. Нават і не верыцца, што праз нейкіх 20—30 гадоў гэта будуць высокія прыгожыя дрэвы. Тады я і брат будзем дарослымі людзьмі, а сосны будуць памятаць наша дзяцінства.

Ведаеш, Мішка, вярнуўся Буська. Так-так, гэта той самы бусел, які восенню адстаў ад сваіх братоў, бо быў крыху слабейшы за іх і не змог ляцець разам з астатнімі.

Ён, як дбайны гаспадар, хадзіў па апусцелым полі, аглядаючы, ці ўсё добра падрыхтавана да зімы. Вечарамі ён, самотны, стаяў у гняздзе, а потым знік. І вось яго вяртанне — вялікая радасць. Значыць, ён з іншымі бу сламі даляцеў да Афрыкі, але не спакусіўся на заморскае жыццё і вярнуўся на радзіму, дамоў. Вось і птушка мае свой дом. А чалавек? Што значыць дом для яго?

Летам да нас прыезджалі родзічы з Польшчы. Я табе дасылаў здымкі пра іх побыт у нас. Цётка Ганя, сястра маёй бабулі, прыехала для таго, каб сустрэцца праз 45 гадоў з тымі, з кім яна ў далёкім 1956 годзе скончыла Глыбоцкае педагогічнае вучылішча. Разам з ёй прыехалі яе дачка і ўнукі-двайняты Аня і Пётрэк. Шчымліва-радаснай была сустрэча пажылых людзей са сваёй маладосцю. Успаміны, расказы пра сваю працу, пра дзяцей, унукаў, малады бляск у вачах. І толькі фотаздымкі паказвалі, што мінуў час. Пётрэк з Аняй з цікавасцю пазіралі на сваю бабулю і дзівіліся, што тая ніколі так шчыра не смялася і не была такой вясёлай. Усе разам яны наведалі Пунішча — зараз гэта поле, а калісьці была вёска, якую іх сям'я пакінула ў 1958 годзе. Цётка Ганя плакала, збіраючы кветкі для букеткі, які яна забрала з сабой у Польшчу... «Гэта — кветкі з Радзімы, у іх асаблівы пах, такі, які я памятаю з дзяцінства. І хоць там, у Ольштыне, работа, утульная кватэра, сям'я, досыць заможнае жыццё, — дом застаўся тут». У кожным пісьме яна ўспамінае два летнія тыдні на Беларусі, і яе мара — паспець яшчэ раз прыехаць на радзіму, бо час — імклівы і няўмольны.

Мішка, а між іншым, тваё пісьмо мне прынесла Марыся (!). У той дзень яна замест маці разнесіла пошту. Мы з ёй доўга аб тым-сім гаварылі, успаміналі, як ты ў летніку на Купалле згубіў сваю шапку, якую мы так і не змаглі знайсці. Марыська, крыху чырванеючы, запісала твой

адрас, так што чакай...

Ну вось і ўсё. Напісаў я табе шмат аб сваім жыцці-быцці. Чакаем цябе летам.

Алёша».

Р. С. Мішка сапраўды мой сябар. Ён жыве ў Лёзна, выдатнік вучобы, захапляецца, як і я, матэматыкай і мовай. Я запісаў нашы гутаркі з ім, тэлефонныя размовы, тое, што я хацеў бы яму расказаць, — і атрымаўся «Ліст да сябра».

КАМУНІКАТ

Тацияна Гурская

(15 гадоў, в. Зарубіна

Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл.)

Глыбоцкі край

Край Глыбоцкі лясны,
Край духмяных суніц,
Край блакітых азёр, —
Як цябе не любіць!

А. Шымко

Любыя сэрцу мясціны, поўныя незвычайнай прыгажосці і характава. Як мала пра цябе казалі паэты і пісьменнікі, і гэта, напэўна, таму, што ў іх не хапіла слоў апісаць тваю незвычайнасць, тваю самабытнасць. Цябе называюць «маленькай Швейцарыяй». Ты сапраўды размясцілася ў глыбінцы. Магчыма, гэта і лепш. Едзеш па шашы з Полацка, і адкрываецца цудоўны малюнак, асабліва ўначы: ты ўся заліта агнямі, і глядзіш на цябе зверху, а агні адбіваюцца ў тваіх азёрах. А цудоўныя будынкi — помнікі мінулага — царквы і касцёла, прыгожая цэнтральная плошча. А прырода Глыбоцкага краю...

Мой родны кут. Мая маленькая Глыбоччына. Мая радзімая вёсачка. Мая сінявокая радзіма. Мая Айчына.

Вёсачка, у якой я жыву, называецца Зарубіна. Яна размешчана ў чатырох кіламетрах на захад ад Глыбокага па Старавіленскай дарозе, на беразе ракі Аржаніца. Недалёка на поўнач ад вёскі, за мастком цераз р. Аржаніцу, на яе левым забалочаным беразе

размешчана Гарадзішча. Яно займае пагорак даўжынёю 80 м і шырынёю 35—40 м. Вышыня над поймай 7 м. Валы не прасочваюцца. Гарадзішча выяўлена ў канцы мінулага веку Ф. В. Пакроўскім.

Цёплы вецер шуміць над палямі,
Ледзь калыша рачулачкі плынь,
Абуджаецца дзесь галасамі
Над зарубінскім сэрцам маім.
Гэты ранкам туман шызакрылы,
Пакрывае нібы дываном,
І лугі, і палі, і гарышча,
І бярозку за нашым акном.
Ад яго вее сумам, трывогай,
Заміраннем живога ўсяго.
У твайго, Гарадзішча, парога,
Ад зялёнага лугу твайго.
Жыві тысячагоддзі, Гарадзішча,
Табе не пагражае небыццё,
Бо ў буру на вяршыні вецер свішча
Аб тым, што будзе доўжыцца жыццё.

Мая вёсачка вельмі прыгожая. Я нарадзілася ў ёй і вельмі ганаруся гэтым. Жыву я ціха, непрыкметна, як тая кветка ў глушы, як тая птушка над загонам, я чую песні ў душы. Усе песні пра цябе, мая маленькая радзіма. Я вельмі часта параўноўвала маю вёсачку ў кожную пару года. Якая яна? Люблю вёсачку вясною, калі абуджаецца яна ад зімовага сну, калі красуе белай цішынёю пад ліхтарамі дрэў зялёных. Паблізу маёй вёскі ёсць невялічкі лясок, і толькі тады, калі зойдзеш у яго ў красавіку або сакавіку, ты адчуеш сапраўдную вясну. Галінкі дрэў схавваюцца пад зялёнай лістотай, зашугае траўка на лугах і збажына ў палях. Усё гэта так прыгожа! Асабліва калі ўвечары спяваюць свае

песні шпакі і салаўі. Люблю вясну за тое, што яна прыносіць у нашыя дамы Веру, Надзею і Любоў.

Калі надыходзіць лета, то вёска становіцца зусім іншай. Яна напаўняецца вясёлымі дзіцячымі галасамі, шумам дубровы, пахам сена, спевамі птушак... Мне вельмі падабаецца лета, і гэта не толькі таму, што надыходзяць канікулы, а яшчэ і за тое, што ты можаш больш часу праводзіць на прыродзе. Улетку я вельмі люблю са сваёй бабуляй і дзядулем паехаць па сена. І толькі тады, калі ты аддаляешся ад вёскі і пад'язджаеш да лесу, ты адчуваеш сябе другім чалавекам. Думкі ў цябе зусім іншыя, ты марыш пра будучыню. І толькі тады, калі я ляжу на гэтым сене, раскінуўшы рукі і ногі, і гляджу ў неба, то адразу ўспамінаю штосьці прыемнае, мару аб светлай будучыні, гляджу ў неба і думаю, якой з гэтых хмараў некалі буду я. Гэта так прыгожа, так прыемна, што ты маеш магчымасць хадзіць па сваёй роднай зямлі, не чуць на ёй пахаў вайны. І за ўсё гэта мы павінны дзякаваць Богу і прасіць Яго аб ласцы. Пра маю вёску можна расказаць вельмі многае, але самае галоўнае тое, што ў ёй жывуць добрыя, чулыя, спагадлівыя людзі. Тыя людзі, якія дапамогуць табе ў цяжкую хвіліну твайго жыцця. Нашы зарубінскія людзі вельмі любяць чысціню і парадак, справядлівасць і праўду. Таму кожную вясну і восень мы дружна ідзем на суботнік, каб жыць і працаваць у чысціні і парадку. Усе мы ў вёсцы як адна сям'я. Я часта задумвалася над тым, што збліжае нас усіх. Мабыць, Божая ласка і міласэрнасць спадае на нас і становімся мы як адна вялікая сям'я. А можа, у кожнага жыхара маёй вёсачкі чулае і добрае сэрца, якое заўсёды гатова дапамагчы кожнаму з нас. У кожнага чалавека ёсць свой любімы куточак, сваё месца, дзе ён можа забыцца пра ўсе свае клопаты

і задумацца: «Хто ты ў гэтым жыцці, ці робіш ты што-небудзь для таго, каб акружаючыя цябе людзі паважалі цябе як чалавека?»

Ёсць і ў мяне гэты маленькі непаўторны прыгожы куток. Гэта маленькая палянка, якая размяшчаецца за маёй хатай, але яна так удалі ад усіх. Калі я прыходжу туды, то хочацца заплакаць, заплакаць таму, што ты можаш гэта бачыць і аберагаць усё гэта. На маёй палянцы расце толькі адна бярозка, а вакол яе вялікае мноства васількоў. І ўсё гэта надае мне вялікую радасць, яно становіцца для мяне такім родным, адзіным. Мая бярозка... Колькі пра яе можна гаварыць, колькі разоў яна мне дапамагала, колькі падтрымлівала. Аднойчы, калі я збіралася ехаць на канікулы ў Навагрудак, я пайшла да сваёй адзінай бярозкі і развітвалася з ёй усяго толькі на некалькі тыдняў. Я гаварыла з ёй, што кожны дзень буду думаць пра яе. Я разумею, што яна не можа са мною гаварыць, і гэта вельмі шкада. І раптам я адчула, што яна разумее мяне, і гаворыць, што будзе чакаць мяне кожны дзень. Калі я паехала, то думкі ў мяне былі толькі пра яе. Як там мая адзіная бярозка? Я кожны дзень званіла маме, каб яна схадзіла і паглядзела на яе. Маці гаварыла, што яна такая самотная ў гэтым свеце, і яна сумуе па табе. Часта люблю паразважаць аб прыродзе. Мару, каб усе мае родныя рабілі дабро іншым і любілі іх, як саміх сябе.

Яшчэ ў маім жыцці быў вельмі хвалюючы і запамінальны момант. Гэта было летам, у ліпені, якраз помню светлы ранак, сонейка толькі пачынае свяціць. Я на вуліцы. Па дарозе бяжыць хлопчык, поўны радасці, з усмешкай на твары. У яго руках вялікі букет васількоў. І ўсё гэта ён прынёс мне, каб я магла парадавацца разам з ім. Я не памятаю, што ён гаварыў, але толькі

адно ведаю, ён сказаў: «Гэта твае любімыя кветкі». Гэта сімвал нашай Бацькаўшчыны, нашай радзімай сінявокай Беларусі. Потым я паставіла гэтыя кветкі ў ваду і доўга ўглядалася ў іх прыгажосць і таямнічасць. Вось два асноўныя моманты майго жыцця, калі я зразумела, што я і прырода — адзінае цэлае, і другі выпадак тое, што людзі паважаюць адзін аднаго. І я стараюся рабіць людзям дабро. Усё гэта адбываецца на маёй радзіме — Глыбоччыне. Я вельмі рада, што нарадзілася менавіта тут. Часта сустракаем людзей з-за мяжы — з Польшчы, Італіі, Германіі і чуем ад іх: «Як вы тут жывяце, тут жа немагчыма жыць. У вас тут вельмі цяжкае паветра, цяжкія людзі». Я лічу, што ўсе людзі на Зямлі павінны любіць і шанаваць сваю Бацькаўшчыну, якой бы яна ні была. А што людзі гавораць, што мы бедна жывём, што ў нас цяжкое паветра, цяжкія людзі, дык гэта ўсё — няпраўда.

У нас столькі характава, столькі прыгажосці, а сярод гэтай прыгажосці чуеш людскую ласку і павагу. Увогуле, Глыбоччына — гэта:

Ёсць на карце маёй Беларусі
Непрыкметны, маленькі кружок —
Гэтым месцам заўжды ганаруся,
Гэта — мілы з дзяцінства куток.

Усю прыгажосць нашага краю нельга апісаць словамі. Трэба прыехаць і пабачыць нашу Глыбоччыну, яе маленькія вёсачкі і сёлы і ўпэўніцца ў тым, што людзі, якія жывуць тут, вельмі шчаслівыя і ганарацца гэтым. Мы з радасць вітаем гасцей з-за мяжы, але, хоць самі туды не ездзім, ведаем, што на сваёй Глыбоччыне, у сваёй маленькай вёсачцы не горш. Я хачу пажадаць усім беларусам, усім глыбачанам любіць і шанаваць свой родны кут. Нездарма Якуб Колас пісаў: «Мой

родны кут, як ты мне мілы...»

Шануйце і з замілаваннем глядзіце на ўсё. Людзі, зрабіце ўсё, каб наша краіна была лепшая! Я вельмі люблю свой родны кут, сваю Беларусь, сваю Глыбоччыну, і таму стараюся рабіць для яе як мага больш. Людзі, рабіце дабро, і вам стане лягчэй жыць у жыцці! Ніколі не адракайцеся ад сваёй радзімы. Яна ў вас адна, маленькая і непаўторная. І толькі тады, калі ў жыцці вам стане вельмі цяжка, завітайце ў свой родны горад, родную вёсачку. Яна з чыстым сэрцам прыме вас. Людзі, любіце свой край! Беражыце і ўслаўляйце яго!

КАМУНІКАЦЫЯ

Тамара Пяхота

(14 гадоў, г. Мінск)

Мае мясціны

О, край родны, край прыгожы!
Не шукай сабе, мой братку,
З ветрам Баць каўш чыну-матку...

Янка Купала

У гэтым аповедзе я хачу расказаць аб мястэчку Радашковічы і яго наваколлі. Калі пачынаецца дачны сезон, я з бацькамі што суботы выязджаю на лецішча, якое знаходзіцца паміж станцыяй Радашковічы і мястэчкам Радашковічы (местачкоўцы называюць Радашкавічы). З самага пачатку я звярнула ўвагу на прыгажосць і слаўтасць гэтага краю.

Па-першае, калі мы едзем на лецішча на цягніку, дык выходзім на станцыі Вязьнка. У гэтых мясцінах нарадзіўся пясняр беларускага народа Янка Купала. Зараз тут знаходзіцца філіял музея Я. Купалы «Вязьнка». Першы раз была я там на экскурсіі, калі вучылася ў трэцім класе. Рэдка які шлях у Беларусі не мае прыдарожных камянёў. Яны прыдаюць непаўторнасць прыдарожным пейзажам. Вось і тут, у наваколлі Вязьнкі, ляжаць замшэлыя валуны. На Беларусі ёсць традыцыя: высякаць на буйных камянях бессмяротныя паэтычныя радкі. Адным з першых гэтак быў ушанаваны народны пясняр Янка Купала. Купалаўскія строфы на валуне ў Вязьнцы — своеасаблівы гімн вольнаму жыццю:

Грай, грай, жалеечка!

Грай, грай, вясёлая!
Выйграй з вясною
І долечку мне:
З пушчаю, з птушкамі,
З вольнымі ветрамі
Грай мне аб шчасці,
Грай аб вясне!

Якія цудоўныя краявіды ў наваколлі Вязынкі, якія старадаўнія дубы, я мяркую, ведаюць усе. Дрэвы вельмі высокія, а пад імі летам расцілаецца кветкавы дыван. Пад дубамі ўвосень зямля ўсыпана жалудамі. Я іх збірала — з надзеяй, што змагу вырасціць каля свайго дома ў Мінску цуда-дрэва, сімвал магутнага дару вялікага песняра.

Калі ехаць на машыне на лецішча, то мы едем па вельмі славутай шашы — старадаўняй дарозе з Мінска ў Вільню, Віленскім шляху. Гэты шлях пабачыў столькі славутых людзей, што з іх біяграфій можна было стварыць цэлую серыю кніг цыкла «Жыццё выдатных людзей». Па ім праязджалі або спыняліся ў прыдарожных гарадках і сёлах знакамітыя пісьменнікі, паэты, мастакі і музыкі, асветнікі і вучоныя не толькі Беларусі, але і іншых краін. Менавіта пра гэтую дарогу пісаў Янка Купала:

Мінск, Маладзечна, Вільня...
Як жа знаёмы шлях гэты!
Змерыў яго я калісьці,
Як шукаў шчасця па светых.

У адной з кніг я прачытала, што на прыдарожным валуне, які ляжыць узбоч Віленскага тракту, напісаны імёны: Міхал Агінскі, Сымон Будны, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Францішак Багушэвіч, Браніслаў Тарашкевіч, Максім Гарэцкі, Міхась Чарот. Побач з імёнамі пазначаны гады, у якія лёс прывёў іх на

гэты тракт. У васьмі кіламетрах ад лецішча знаходзіцца мястэчка Радашковічы, і бацькі некалькі разоў вазіў мяне туды. Гэта вельмі прыгожае, утульнае, чыстае мястэчка.

Абапал дарогі месяца ладненькія аднапавярховыя дамы. Усе, з аднаго боку, вельмі падобныя, але ж розных колераў, з рознымі ўпрыгожаньнямі, аканцамі, разьбою. У мястэчку захавалася хата, дзе калісьці ў XIX стагоддзі нарадзіўся, жыў і працаваў вядомы краязнаўца Браніслаў Тарашкевіч. У Радашковічах жыў і славуты грамадскі дзеяч Сьмон Рак-Міхайлоўскі. Першы ўрок першага вярсна штогод у нашай школе прысвечаны Беларусі, яе славытым сынам. У гэтым годзе я напрасіла нашу настаўніцу беларускай мовы і літаратуры на гэтым уроку расказаць аб Радашковічах. З яе слоў мы даведаліся, што гэты край можна назваць калыскай беларускага Адраджэньня. Даведаліся, што ў той час, калі Заходняя Беларусь знаходзілася пад Польшчай, Радашковічы былі адным з цэнтраў беларускага незалежнаскага руху. Настаўніца сказала, каб зараз на нашай зямлі панавалі ідэя і дух тых людзей, дык Беларусь стала б сапраўды незалежнай і заможнай дзяржавай. І над Домам урада ў Мінску лунаў бы беларускі нацыянальны сцяг.

У цэнтры мястэчка знаходзіцца керамічны завод. Аказваецца, што большасць гліняных кубкаў, місак, усялякіх глечыкаў, якія прадаюцца ў мінскіх крамах, робіцца на гэтым заводзе.

Радашковічы вядомы з XV стагоддзя. Яны належалі каралеве Боне, Агінскім, Радзівілам. У мястэчку знаходзіцца помнік архітэктуры XIX стагоддзя — касцёл. Местачкоўцы гавораць, што ў ім быў ахрышчаны Янка Купала! Зар аз яго рэстаўруюць.

У цэнтры Радашковіч стаіць камень, на які прымацаваны каляровы герб.

Край мой родны!
Дзе ж у свеце
Край другі такі знайсці?

Дзіўны наш народ. Мае такія прыгожыя мясціны,
стварыў багачце культуры — і сам гэтага не ведае.

Аднак не ўсё яшчэ страчана. Ёсць пакуль шго шанц
усвядоміць сябе народам з вялікай гісторыяй і культурай.
Таму раю ўсім, хто яшчэ не быў у Радашковічах,
абавязкова з'ездзіць туды.

КАМУНІКАТ.О.Р.С.

Іван Падкавыраў

(14 гадоў, г. Мінск)

«Сівых стагоддзяў рэха: Беларусь!»

Ад прадзедаў спагон вякоў
Мне засталася спадчына,
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.

Янка Купала

Кожны чалавек жадае, каб краіна, у якой ён жыве, была вялікай і магутнай дзяржавай. Я жыву ў Беларусі і таксама жадаю бачыць вялікай сваю краіну. Гэтага немагчыма дабіцца, не ведаючы гісторыю сваёй краіны, яе мовы, культуры, традыцый. Усё гэта мы вывучаем у школе, але мне заўсёды хацелася ведаць больш аб гісторыі майго краю. Мае бацькі стараюцца паказаць нам з братам найбольш значныя гістарычныя месцы нашай краіны. Найбольшае ўражанне аказала на мяне наведванне мястэчка Крэва, што на Гродзеншчыне.

Пасля гэтага падарожжа я пачаў шукаць звесткі аб гісторыі гэтага краю, асабліва аб гісторыі Крэўскага замка. Крэўскі замак быў адным з першым абаронных збудаванняў, зробленых з каменю. У 1338 годзе вялікі князь літоўскі Гедымін падараваў яго свайму сыну Альгерду. Гэты год гісторыкі лічаць датай заснавання цвярдзіні. Старадаўні замак прадстаўляў сабой прамавугольнік з дзвюма вежамі па дыяганалі. Адна з вежаў служыла дзеля абароны і дзеля пражывання князёў і чэладзі. Княжацкія пакоі былі ўпрыгожаны фрэскамі. У падземеллі размяшчалася

турма. У свой час крэпасць была непрыступнай. Яе ніжняя частка была пабудавана з каменю, а верхняя абліцавана цэглай. Таўшчыня сцен у некаторых месцах даходзіла да 2,5 метраў, а вышыня да 13 метраў. Мабыць, таму замак неаднойчы вызначаў лёс дзяржавы.

Напрыклад, князь Ягайла запрасіў для перагавораў у замак свайго сваяка Кейстута. Але замест стала са стравамі Кейстуту была ўгатавана страшэнная смерць у падземеллі замка. Потым вежу-сведку разыгранай драмы пачалі называць Кейстутавай.

І сёння ў руінах вежы ёсць сляды старадаўняга хода ў падземелле.

У 1443 годзе замкам завало даў князь Свідрыгайла. Ён спаліў цыгадэль, а яго абаронцаў знішчыў.

У XVI стагоддзі вялікія разбурэнні прынеслі асады перакопскіх татар і маскоўскага войска. А вялікую славу замку прынеслі падзеі 1385 года. У гэтым годзе ў Крэве была заключана Крэўская унія — саюз паміж Вялікім Княствам Літоўскім і Польшчай, якая на многія стагоддзі вызначыла лёс вялікіх дзяржаў. У 1410 годзе пад Грунвальдам польска-літоўскае войска разбіла тэўтонцаў.

Далей замак страціў сваё стратэгічнае значэнне і ў XIX стагоддзі быў знішчаны. Мясцовыя жыхары пачалі разбіраць яго па каменю. У руіны ператварыла яго Першая сусветная вайна. Тры гады каля замка праходзіла лінія абароны. Немцы выкарыстоўвалі замак як абаронны будынак, вежы былі назіральнымі пунктамі, а пад сценамі было сховішча боепрыпасаў.

Рэшткі дзейнасці кайзераўскіх войск — бетонны бліндаж — мы ўбачылі ў адной з замкавых веж.

Сёння старадаўні замак варты жалю. Ад яго не засталася нават каменя на камені. Вятры і дажджы

вымылі раствор паміж камянямі, і яны ледзь-ледзь не рушацца. Некалі магутныя і грозныя сцены замка сталі бяссільнымі і празрыстымі. На жаль, беларускія археолагі лічаць, што замак адбудаваць немагчыма.

Але я лічу, што замак павінен існаваць, ён адыграў такую велізарную ролю ў гісторыі нашай дзяржавы. Я веру, што калісьці зноў падымуцца магутныя сцены вялікага Крэўскага замка.

ЗМЕСТ

Уступ. Алена Макоўская	3
Чылікін-Садэльскі Сержык	
Як я пішу	5
Балада пра мову	5
Мае думкі	6
Кулачок	6
Адамовіч Ганна	
Балада пра Лебедзева	8
Ганаруся	9
Край, дзе я нарадзілася	10
Чарнобыль	11
Міхасёва Марына	
«Мой родны кут, як ты мне мілы...»	12
Пешчур Яўген	
Мой родны кут	16
Маханько Марыя	
Мой чароўны край!	17
Додрыкаў Арцём	
Мой родны кут	20
Філіпава Наталля	
«Мой родны кут, як ты мне мілы...»	23
Радкі, навеяныя «Казкамі жыцця» Якуба Коласа ...	25
Мой родны Прыдруцкі край	26
Беларусь мая	27
Броўка Алеся	
Нікому	28
Манкевіч Іван	
Міргара	30
Гуцаў Іван	
Мая прабабка Юзя	34
Юрэвіч Марына	
Тры гады ў маёй вёсцы	
Восень	37
Зіма	38

Вясна	39
Лета	40
Аскаленка Сабіна	
Родныя мясціны	42
Добрай раніцы!	42
Грыневіч Яўген	
Наваградскія ўспаміны	44
Паляк Дарыя, Ковель Вераніка, Кляўзер Юлія, Пахомчык Наталля, Скамарошчанка Міхаіл, Юхнавец Дзмітрый	
Легенды і паданні	
Акулініна сасна	58
Сцёп-камень	59
Святы кало дзеж	61
Певень-камень	62
Легенда пра Залуцкі камень	64
Курган Булка	65
Камень, які знік	67
Лепшая Ірына	
Край мой беларускі... ..	68
Ількевіч Наталія	
* * * Дзе мой край?.. ..	70
З Радзімай у сэрцы	70
Посах Вольга	
Лебедзева	75
* * * Мне чужой зямлі не трэба... ..	76
Успаміны аб былым... ..	77
Асон Станіслаў	
Уваскрасэнне	
Вербніца	79
Вялікдзень	80
З птушынага жыцця	80
Надзея	81
Кубека Вольга	
Якубу Коласу прысвячаецца	83
* * * Калі ад мовы ты адрокся... ..	84
* * * Родны кут, мілы край Беларусь!.. ..	84
* * * Якое шчасце... ..	84
* * * О Беларусь мая, старонка родная... ..	85

Карпейчык Надзея	
Ганаруся, што наша зямля ўздавала яе	86
Рэйкін Максім	
Мая радзіма...	91
Мая вёска	92
Любы край	93
Ярмоленка Ася	
«Мой родны кут...»: Абрэзкі	
Развітанне і сустрэча	95
Хоцімскі вечар	96
На ўсходзе сонца	98
Небо	102
Шаламіцкая Вольга	
Люблю сваю краіну	104
Віхрэнка Дзясніс	
«Мой родны кут, як ты мне мілы...»	105
Гарбар Таіса	
Мой родны кут	108
Падкавыраў Алесь	
«Мой родны кут, як ты мне мілы!...»	111
Паляк Дар'я	
Легенды роднага краю	
Легенда пра Гвалдоўшчыну	113
Адкуль пайшла назва вёскі Кромавічы	114
Адкуль пайшла назва вёскі Гвалдоўшчына	115
Легенда пра Вабарачанку	115
Легастаева Вольга	
Радавод па кудзелі да пятага калена	118
Гарбачонак Святлана	
Сафійскі сабор	124
Марына Добыш	
«Мой родны кут, як ты мне мілы...»:	
Лірычныя роздумы	118
Якіменка Кацярына	
Чарнобыль	126

*** Раскрытая далонь, на ёй зярнятка... ..	132
Скарына	133
*** Мой папа — руский, мама — беларуска... ..	133
Бялянка Таццяна	
Радзіма	136
Жукава Ірына	
Мары эмігранта	
*** Калыска роднае прыроды... ..	139
*** Хвалі бурныя вякоў... ..	140
*** Водар свежаспечанага хлеба... ..	140
Акушэвіч Андрэй	
Непаўторная радзіма	
*** Глянь навокал, падзвіся... ..	142
*** Чароўны край, наш родны край!.. ..	142
*** Вечар... ..	143
*** Ціхім подыхам вясновым... ..	143
*** Ціха смутныя аблогі... ..	144
Асон Аляксей	
Ліст да сябра	145
Гурская Таццяна	
Глыбоцкі край	150
Пяхота Тамара	
Мае мясціны	156
Падкавыр аў Іван	
«Сірых стагодзьяў рэха: Беларусь!»	160

**Спіс малюнкаў лаўрэатаў конкурсу,
якія не ўвайшлі ў кнігу**

Барэйка Віталь. «Раніца», «Шчара» (13 гадоў, в. Быцень Івацэвіцкага р-на Брэсцкай вобл.).

Васіленка Уладзімір. «Гродзенскі замак», «Слуцкая брама» (выцінанкі) (11 гадоў, г. Мінск).

Гарбар Таіса. «Краявід» (13 гадоў, г. Мінск).

Гембіцкая Кацярына. «Успенская царква ў Браславе» (14 гадоў, г. Браслаў Віцебскай вобл.).

Грушко Наталля. «Палескія прасторы» (13 гадоў, в. Колкі Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.).

Іванчык Вольга. «Белавежская пушча» (14 гадоў, г. Ваўкавыск Гродзенскай вобл.).

Істомін Аляксандр. «Зямля пад белымі крыламі» (14 гадоў, в. Паўлавічы Клімавіцкага р-на Магілёўскай вобл.).

Казлоўская Алена. «Зямля пад белымі крыламі» (12 гадоў, г. Мінск).

Кубека Вольга. «Чырвоны касцёл» (12 гадоў, в. Елькаўшчына Магілёўскай вобл.).

Кургановіч Аляксандр. «Чырвоны касцёл» (выцінанка) (10 гадоў, г. Мінск).

Лукша Юрый. «Помнік угонар заснавання Браслава на Замкавай гары» (12 гадоў, г. Браслаў Віцебскай вобл.).

Мухіна Алена. «Мая вёска» (11 гадоў, в. Паўлавічы Магілёўскай вобл.).

Навіцкая Алесья. «Браслаў. Помнік на брацкай магіле воінаў і партызан» (12 гадоў, г. Браслаў Віцебскай вобл.).

Навуменка Васіль. «Курганы» (13 гадоў, в. Паўлавічы Магілёўскай вобл.).

Пахольчык Вадзім. «Вечарэ» (13 гадоў, в. Быцень Брэсцкай вобл.).

Пішчулёнак Зміцер. «Шацёр над калодзежам ў Браславе» (14 гадоў, г. Браслаў Віцебскай вобл.).

Слаута Марына. «Мае краявіды» (13 гадоў, в. Кукава Брэсцкай вобл.).

Шаламіцкая Вольга. «Сынкавіцкая царква» (13 гадоў, г. Мінск).

Шкварюва Наталля. «Белавежская пушча», «Бусел над Палессем», «Лебедзі», «На каньках» (13 гадоў, в. Прыборава Брэсцкай вобл.).

Літаратурна-мастацкае выданне
«Мой родны кут, як ты мне мілы...»
Сачыненні пераможцаў дзіцячага конкурсу

Рэдактар *Н. Давыдзенка*
Карэктар *Н. Аляксеева*
Камп'ютэрны набор і вёрстка *Л. Ваўчок*
Адказны за выпуск *Г. Вінярскі*

Для афармлення першай старонкі вокладкі выкарыстаны малюнак
Д. Паляк «Дуб на Вабарачанцы», на апошняй — малюнак Г.
Канецкай «Бярозка».

Падпісана да друку 26.11.2002 г. Фармат 84x108 ¹/₃₂.
Друк афсетны. Папера афсетная.
Ум. друк. 8,82 арк. Наклад 500 паас. Зак. 2243.

МГА «Беларускі кнігазбор» .
220034, Мінск, вул. Фрунзе, 5.
Тэл./факс (017) 220-70-27.
Ліцэнзія ЛВ № 105 ад 31.12.97 г.

Надрукавана здыяпазітываў заказчыка
ў друкарні УП «Ходр» БелТІЗ.
220004, г. Мінск, вул. Вызвалення, 9.
ЛП № 91 ад 15.08.2000 г.